

VASTSTELLEN VAN DE BIJSTANDSBUDGETTEN 2022

HERSCHATTING EN VERDELING VAN DE BUDGETTEN

RAPPORT

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

WOUTER VERMEULEN, LENNART, KROON, TIM SCHWARTZ, MARTEN MIDDELDORP (ATLAS RESEARCH), FRANCINE BUREMA (ATLAS RESEARCH)

IN OPDRACHT VAN

MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Samenvatting

Dit onderzoek resulteert in de voorlopige verdeling van de bijstandsmiddelen over gemeenten voor 2022. Het budget voor loonkostensubsidie wordt verdeeld op basis van realisaties. Verder blijft het model zoveel mogelijk gelijk aan het model dat is gehanteerd voor de verdeling van middelen voor 2021.

Met de komst van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 werden gemeenten volledig financieel verantwoordelijk voor de uitvoering van de bijstand. Zij ontvangen hiervoor een budget vanuit het Rijk. Gemeenten mogen overschotten op hun budget behouden en worden zo gestimuleerd tot effectief beleid om de bijstandsuitgaven zo laag mogelijk te houden. Voor de bepaling van het budget is het van belang om een verdeelmodel te hebben dat, gegeven objectieve kenmerken, een zo goed mogelijke inschatting maakt van de noodzakelijke bijstandsuitgaven van een gemeente.

Het objectieve verdeelmodel bestaat uit twee delen: de ontvangst van een uitkering (volumecomponent) en de hoogte van de uitkering (prijscomponent). De volumecomponent schat de kans op bijstand van een huishouden in op basis van objectieve factoren zoals huishoudenssamenstelling, leeftijd, herkomst en woonsituatie. De prijscomponent schat de hoogte van een uitkering, als fractie van het wettelijk normbedrag voor een huishouden, in op basis van een aantal objectieve factoren en combineert dit met de wettelijke normbedragen voor de verschillende huishoudentypen.

De objectieve verdeling wordt bepaald in twee fasen. In de schattingsfase worden de gewichten van de verdeelkenmerken in de volume- en prijscomponent geschat. Hiervoor worden gegevens gebruikt uit januari van jaar $t-3$. Dus voor model 2022 gaat het om gegevens uit januari 2019. Bij de bepaling van de budgetten worden deze gewichten vermenigvuldigd met de waarden van verdeelkenmerken in december 2020. Dit is de actualisatiefase van het model.

Met ingang van 2022 wordt een apart budget voor loonkostensubsidie (LKS) bepaald en verdeeld op basis van realisaties. In model 2021 en eerder werd het budget voor LKS meegenomen in de objectieve verdeling. Een financieringsmethode gebaseerd op gerealiseerde uitgaven kan tot extra arbeidsdeelname leiden, in het bijzonder voor mensen met een lagere loonwaarde en voor niet-uitkeringsgerechtigden. In 2022 ontvangen gemeenten daarom een budget voor LKS dat is gebaseerd op wat ze hier in 2021 aan hebben uitgegeven. De vaststelling van het *voorlopige* budget voor 2022, waar deze rapportage betrekking op heeft, is nog gebaseerd op de LKS-uitgaven in 2020. De vaststelling van het *definitieve* budget wordt gebaseerd op de LKS-uitgaven in 2021. Deze andere financieringsmethode leidt tot een aantal aanpassingen in het objectieve verdeelmodel, om te voorkomen dat gemeenten hier dubbel voor worden gecompenseerd.

Schattingsfase

Aanpassingen model 2022 door andere verdeling LKS-budget

Het objectieve verdeelmodel neemt huishoudens waarin ten minste één persoon LKS ontvangt en niemand bijstand ontvangt vanaf 2022 niet meer mee. Voor de huishoudens die zowel LKS als bijstand ontvangen wordt nog wel een

kans op bijstand en een bijstandsbedrag voorspeld. Deze huishoudens ontvangen doorgaans een lager bijstandsbedrag dan de bijstandshuishoudens waarin niemand LKS ontvangt. Er wordt daarom een indicator voor ontvangst van LKS toegevoegd aan het prijsmodel, die hier rekening mee houdt. Deze indicator voldoet strikt genomen niet aan het afwegingskader van het bijstandsverdeelmodel, want de inzet van dit instrument is een beleidsbeslissing van de gemeente en is dus beïnvloedbaar. Met het verwijderen van de huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen ontstaat er een mogelijke prikkel om huishoudens voor een klein deel in de bijstand te houden, omdat de compensatie die uit de prijscomponent komt voor een kleine bijstandsuitkering hoger kan zijn. De indicator voor ontvangst van LKS maakt deze prikkel kleiner.

Verder is er beperkt regulier onderhoud nodig voor model 2022

Jaarlijks wordt het model herschat op recentere gegevens. Voor model 2022 betreft het gegevens met peildatum begin januari 2019. Bij de herschatting van het model is beperkt regulier onderhoud noodzakelijk. Onderhoud is nodig omdat brongegevens zijn gewijzigd, omdat gegevens niet meer uit dezelfde bron gehaald kunnen worden en omdat CBS-cijfers zijn herzien. Daarnaast is het in sommige gevallen wenselijk om bepaalde kenmerken anders te definiëren. Dat geldt bijvoorbeeld voor de kenmerken praktijk- en speciaal onderwijs en de Human Capital Index, omdat voor deze kenmerken extra jaren aan gegevens beschikbaar zijn. Het kenmerk 'overlast in de buurt' wordt aangepast en gebruikt nu geen indicatoren meer die betrekking hebben op de migratieachtergrond.

De gevolgen van het regulier onderhoud voor model 2022 op de scores van de verdeelkenmerken zijn veelal klein. Aanpassing van het kenmerk Overlast in de buurt heeft vooral gevolgen op buurtniveau, maar op gemeenteniveau zijn de verschillen tussen de twee definities klein. Behalve de aanpassingen als gevolg van de andere verdeling van het LKS-budget leidt het regulier onderhoud niet tot wijzigingen in de specificatie van het model: naast de indicator voor ontvangst LKS in de prijscomponent bevatten zowel de volumecomponent als de prijscomponent dezelfde kenmerken als in model 2021.

Modelafwijking in model 2022 kleiner dan in model 2021

De voorspelde bijstandskans op basis van de volumecomponent van model 2022 sluit goed aan bij de werkelijke bijstandskans begin 2019. De gemiddelde modelafwijking, het verschil tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand, daalt ten opzichte van de schatting van model 2021. Ook de voorspellingen op basis van het geschatte model voor de prijscomponent sluiten goed aan bij de feitelijke prijs per uitkering.

Actualisatiefase en budgetverdeling

Voor de voorlopige budgetverdeling 2022 vindt verdere actualisatie van gegevens plaats

Voor de vaststelling van de voorlopige budgetten 2022 worden zo actueel mogelijke gegevens gebruikt. Zo wordt rekening gehouden met het feit dat de bevolkingssamenstelling in een gemeente kan wijzigen. Dat kan van invloed zijn op de bijstandsafhankelijkheid in een gemeente. Waar mogelijk wordt daarom gebruikgemaakt van gegevens met peildatum 31 december 2020. Niet alle gegevens kunnen naar deze peildatum worden geactualiseerd. Dit geldt voor zorgkosten en uitkeringen (onder andere arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering) op persoonsniveau en vermogen op huishoudensniveau. De regionale kenmerken worden geactualiseerd naar 1 januari 2020, met uitzondering van het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is'.

Het model wordt niet herschat op de geactualiseerde gegevens

Het model wordt niet herschat op de geactualiseerde gegevens, omdat de gewichten daarmee minder zuiver geschat zouden worden. In de actualisatie kunnen immers niet alle kenmerken op hetzelfde moment gemeten worden.

De gewichten voor de volumecomponent en de prijscomponent die volgen uit de schattingen op gegevens van begin januari 2019 worden daarom toegepast op de geactualiseerde data. Dit geeft de voorspelde kans op bijstand en de voorspelde fractie van het normbedrag dat een huishouden aan bijstand zou ontvangen. De ontwikkelingen in de voorspelde en de werkelijke bijstandskansen ultimo 2020 wijken af: de werkelijke bijstandskans is licht afgenomen, terwijl de voorspelde bijstandskans toenam. Deze verschillen ontstaan bijvoorbeeld als de samenstelling van huishoudentypen in een gemeente sterk wijzigt of doordat gegevens niet geactualiseerd kunnen worden en verschillende peilmomenten moeten worden gehanteerd. Deze afwijking vertaalt zich in relatief grote modelafwijkingen. Een verschil in het landelijk gemiddelde niveau van voorspelde en werkelijke bijstandsafhankelijkheid heeft echter niet per se gevolgen voor de budgetverdeling. Bij de budgetverdeling gaat het immers om de verhouding in voorspelde bijstandsafhankelijkheid tussen gemeenten.

De coronapandemie heeft mogelijk een weerslag gehad op de werkelijke bijstandskansen in december 2020. De modelgewichten zijn gebaseerd op de situatie begin januari 2019 en de meeste regionale (arbeidsmarkt)indicatoren op 1 januari 2020, waardoor het model voor de budgetten voor 2022 slechts beperkt rekening houdt met regionale verschuivingen in de bijstandskans als gevolg van de pandemie. Een deel van de mogelijke gevolgen van de coronapandemie op de arbeidsmarkt zal dus pas in modeljaar 2023 zijn beslag krijgen.

Gemiddelde herverdeeleeffect van model 2022 groter dan die van model 2021

Het voorspelde budget per huishouden volgt door de voorspelde kans op bijstand te vermenigvuldigen met de voorspelde fractie van het normbedrag en het normbedrag per 1 juli 2021. Door de voorspelde budgetten per huishouden op te tellen over alle huishoudens in een gemeente volgt het voorspelde budget per gemeente. Dit wordt gedeeld door het totaal aan voorspelde budgetten om tot een objectief budgetaandeel te komen.

Naast het objectieve budgetaandeel wordt het reguliere budgetaandeel berekend. Dit is het budgetaandeel dat daadwerkelijk wordt gebruikt voor de verdeling. Hierbij is rekening gehouden met uitgaven aan dak- en thuislozen, instellingsbewoners, een historische component voor kleinere gemeenten en het LKS-budget. Vanwege de historische component zijn de herverdeeleeffecten op basis van het reguliere budgetaandeel kleiner dan die op basis van het objectieve budgetaandeel.

Voor het reguliere budget is het gemiddelde herverdeeleeffect van model 2022 groter dan die van model 2021. Het gemiddelde herverdeeleeffect op basis van het objectieve budgetaandeel neemt ook toe. Voor zowel objectieve als reguliere budgetaandelen geldt dat de budgetmutaties tussen 2021 en 2022 over het algemeen beperkt zijn. De budgetaandelen gaan met name in de Randstad, Zeeland en Groningen omhoog. Dat gaat ten koste van de gemeenten in Friesland, Flevoland, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg.

Model niet stabiel door gebruik meerjaarsgemiddelden

Het model met driejaarsgemiddelden voor 2022 is minder stabiel. De budgetmutaties nemen, in tegenstelling tot voorgaande jaren, toe in vergelijking met het uitgangsmodel. Gebruik van meerjaarsgemiddelden resulteert wel in een verbetering van de verklaringskracht. Omdat het gebruik van meerjaarsgemiddelden niet structureel leidt tot meer stabiele budgetuitkomsten, is het advies om geen meerjaarsgemiddelden op te nemen in model 2022.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
Schattingsfase	i
Actualisatiefase en budgetverdeling	ii
1 Inleiding	3
1.2 Onderzoeksopdracht	7
1.3 Onderzoeksaanpak	7
1.4 Leeswijzer	8
2 Objectieve verdeling bijstandsbudget na invoering loonkostensubsidie op basis van realisaties	9
2.2 Samenstelling gewijzigd analysebestand	10
2.3 Schattingsresultaten	13
2.4 Modelprestaties, herverdeeffecten, budgetmutaties	18
2.5 Conclusies	22
3 Regulier onderhoud van de volumecomponent	23
3.1 Factoren waaraan onderhoud is gepleegd	23
3.2 Ontwikkeling in bijstandsafhankelijkheid	26
3.3 Schattingsresultaten voor de volumecomponent	30
3.4 Plausibiliteit	33
3.5 Conclusies	33
4 Regulier onderhoud van de prijscomponent	35
4.1 Factoren waaraan onderhoud is gepleegd	35
4.2 Ontwikkeling in de prijs per uitkering	36
4.3 Schattingsresultaten voor de prijscomponent	38
4.4 Plausibiliteit	40
4.5 Conclusies	41
5 Actualisatie van de gegevens	43
5.1 Mogelijkheden voor actualisatie	43
5.2 Feitelijke ontwikkelingen tussen actualisatie 2021 en actualisatie 2022	45
5.3 Geactualiseerde voorspellingen	58
5.4 Plausibiliteit	63
6 Vaststellen voorlopige budgetverdeling	67
6.1 Objectief budget	67
6.2 Regulier budget	72
7 Variant met meerjaarsgemiddelden	79

7.1	Achtergrond	79
7.2	Modelprestaties, herverdeeeffecten en budgetmutaties	80
7.3	Resultaten uit voorgaande jaren	85
7.4	Conclusie	86
Literatuur		87
Bijlage A		
	Ontwikkelingen in en onderhoud aan regionale kenmerken	89
	Beschikbaarheid van werk	89
	Beschikbaarheid van laaggeschoold werk	91
	Werken onder niveau	94
	Overlast in de buurt	97
Bijlage B		
	Gehanteerde normbedragen	100
Bijlage C		
	Exacte gewichten uit de schattingsmodellen	103

1 Inleiding

Dit onderzoek beschrijft het regulier onderhoud aan het model voor de verdeling van bijstandsmiddelen over gemeenten voor 2022. Per model 2022 worden de budgetten voor loonkostensubsidie verdeeld op basis van realisaties, verder blijft het model zoveel mogelijk gelijk aan het model dat is gehanteerd voor de verdeling van middelen voor 2021. De uitkomsten van model 2022 worden vergeleken met de uitkomsten van model 2021.

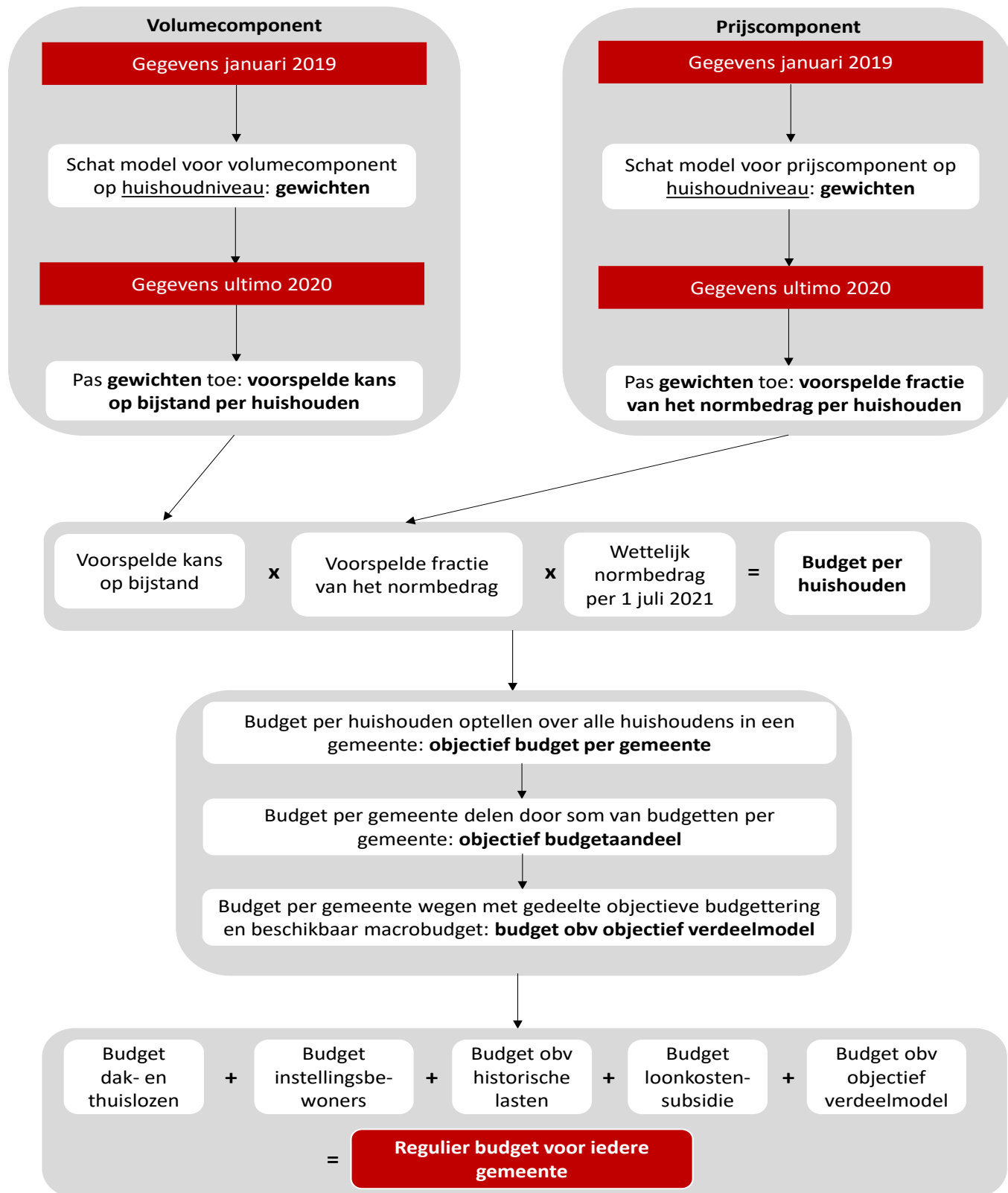
Met de komst van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 werden gemeenten volledig financieel verantwoordelijk voor de uitvoering van de bijstand. Zij ontvangen hiervoor een budget vanuit het Rijk. Gemeenten mogen overschotten op hun budget behouden en worden zo gestimuleerd tot effectief beleid om de bijstandsuitgaven zo laag mogelijk te houden. Voor de bepaling van het budget is het van belang om een verdeelmodel te hebben dat, gegeven objectieve kenmerken, een zo goed mogelijke inschatting maakt van de noodzakelijke bijstandsuitgaven van een gemeente.

Het ministerie van SZW werkt met een objectief verdeelmodel om de noodzakelijke bijstandsuitgaven in te schatten. Het model bestaat uit twee delen: de ontvangst van een uitkering (volumecomponent) en de hoogte van de uitkering (prijscomponent). Figuur 1.1 illustreert het model voor budgetjaar 2022. De volumecomponent schat de kans op bijstand van een huishouden in op basis van objectieve factoren. De prijscomponent schat de hoogte van de uitkering, als fractie van het wettelijk normbedrag voor het huishouden, in op basis van objectieve factoren. De combinatie van de volume- en de prijscomponent resulteert in een voorspeld bijstandsbudget voor ieder huishouden. De som van deze voorspelde budgetten over alle huishoudens in een gemeente, geeft een voorspeld gemeentelijk budget.

De volume- en prijscomponent worden geschat op gegevens met peildatum begin januari 2019. Dit levert gewichten op voor beide componenten. Voor de budgetverdeling worden die gewichten toegepast op zo actueel mogelijke gegevens, namelijk met peildatum ultimo 2020.

Figuur 1.1 Overzicht van het bijstandsverdeelmodel

BIJSTANDSVERDEELMODEL 2022

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

Volumecomponent

De kans op bijstand van een huishouden wordt ingeschat op basis van een groot aantal objectieve factoren, zoals de huishoudenssamenstelling, leeftijd, migratieachtergrond et cetera (zie Tabel 1.1). Dit model is gebaseerd op integrale gegevens van alle huishoudens in Nederland, zie Tempelman et al. (2016a).

Tabel 1.1 De volumecomponent in het bijstandsverdeelmiddel is gebaseerd op een groot aantal kenmerken

Geen recht	Aanbodkant
Vermogen en overwaarde woning	Leeftijd
AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering	Huishoudenssamenstelling (o.a. alleenstaande, eenouder-huishouden, paar)
Student	Corporatiewoning en standplaats
	Herkomst ((niet-)westerse migratieachtergrond)
	Human Capital Index (HCI)
Vraagkant	Zorgkosten, medicijngebruik
Beschikbaarheid van werk in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & 50 tot AOW-leeftijd
Werkend onder niveau in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & gezondheidsproblemen
Aandeel studenten in gemeente	HCI laag & gezondheidsproblemen
Aandeel WW'ers in de beroepsbevolking in gemeente	(V)SO/PrO onderwijs gevolgd
Buurteffecten	
Buurt waar werken niet de norm is	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de factoren weer die zijn opgenomen in de volumecomponent van het bijstandsverdeelmiddel voor 2022.

Bron: Muilwijk-Vriend et al. (2019)

Prijscomponent

De prijs van een uitkering wordt ingeschat op basis van een model voor de fractie van het wettelijk normbedrag van een huishouden. Dit model verklaart de fractie van het normbedrag aan de hand van een set van objectieve factoren die deels overeenkomt met de kenmerken in de volumecomponent (zie Tabel 1.2). Het prijsmodel wordt geschat op basis van gegevens van alle Nederlandse huishoudens met bijstand begin januari 2019.

Tabel 1.2 De prijscomponent bevat een aantal objectieve factoren

Kans op (inkomsten uit) werk	Andere uitkering
Leeftijd	AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering
Huishoudenssamenstelling (eenoudermoeder naar leeftijd jongste kind, paar met/zonder kinderen, thuiswonend meerderjarig kind)	
Corporatiewoning of standplaats	
Herkomst (niet-westerse migratieachtergrond) (uitgesplitst)	
Human Capital Index (HCI)	
Gebruik GGZ-zorg, gebruik medicijnen tegen depressie	
HCI laag & gezondheidsproblemen	
Indicator voor ontvangst van loonkostensubsidie (LKS)	
Beschikbaarheid van laagopgeleid werk in gemeente	
Aandeel studenten in gemeente	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de factoren weer die zijn opgenomen in de prijscomponent van het bijstandsverdeelmodel voor 2022.
Bron: Muilwijk-Vriend et al. (2019)

Andere verdeling van budget loonkostensubsidies

Met ingang van 2022 wordt een apart budget voor loonkostensubsidie (LKS) bepaald en verdeeld op basis van realisaties. In model 2021 en eerder werd het budget voor LKS mee verdeeld met de bijstandsmiddelen. Consequentie van deze systematiek is dat gemeenten een prikkel hadden om met name bijstandsgerechtigden met een hoge loonwaarde naar parttimewerk te begeleiden, zodanig dat ze net volledig uit de bijstand stromen. Op die manier is de besparing op het bijstandsbudget voor gemeenten maximaal en zijn de kosten van inzet van LKS minimaal (CPB, 2019). Het CPB concludeert dat een financieringsmethode gebaseerd op gerealiseerde kosten tot extra arbeidsdeelname kan leiden, in het bijzonder voor mensen met een lagere loonwaarde en voor niet-uitkeringsgerechtigden.

In 2022 ontvangen gemeenten daarom een budget voor LKS, opgenomen in Figuur 1.1, dat is gebaseerd op wat ze hier in 2021 aan hebben uitgegeven. Omdat de LKS-uitgaven in september 2021 nog niet bekend zijn, wordt in de berekening van de *voorlopige* budgetten voor 2022, waar deze rapportage op ziet, nog uitgegaan van de netto LKS-uitgaven in 2020. De uitgaven aan LKS die via dit budget worden gecompenseerd, moeten niet ook via het objectieve verdeelmodel worden vergoed. Huishoudens waarin ten minste één persoon LKS ontvangt en niemand bijstand ontvangt worden daarom vanaf 2022 uit het model gehaald. Voor de huishoudens die zowel LKS als bijstand ontvangen wordt nog wel een kans op bijstand en een bijstandsbedrag voorspeld. Deze huishoudens ontvangen vermoedelijk een lager bijstandsbedrag dan de bijstandshuishoudens waarin geen LKS wordt ontvangen. Daarom wordt er een indicator voor ontvangst van LKS, opgenomen in Tabel 1.2, toegevoegd aan het prijsmodel die hier rekening mee houdt.

1.2 Onderzoeksopdracht

Het ministerie van SZW wil het bijstandsverdeelmodel jaarlijks opnieuw laten schatten en actualiseren op basis van zo recent mogelijke data. Het uitgangspunt is om het verdeelmodel voor budgetjaar 2022 stabiel te houden. Regulier onderhoud kan nodig zijn, bijvoorbeeld wanneer definities in de brondata wijzigen. Gemaakte keuzes in het regulier onderhoud en gevolgen daarvan voor de budgetverdeling dienen zo veel mogelijk in beeld te worden gebracht. Voor budgetjaar 2022 vertaalt dit zich in de volgende onderzoeksvragen:

1. Welk regulier onderhoud moet aan het bijstandsverdeelmodel gepleegd worden (bijvoorbeeld vanwege definitiewijzigingen of beschikbaarheid van gegevens)?
2. Hoe zien de mutaties in budgetaandelen en herverdeeleffecten eruit ten opzichte van model 2021?
3. Wat is het effect van het verdelen van middelen voor LKS op basis van realisaties?
4. Wat is het effect van een variant met meerjaarsgemiddelden voor regionale factoren op de stabiliteit van de budgetten?

De vierde onderzoeksvraag is opgenomen omdat meerjaarsgemiddelden van arbeidsmarktindicatoren de stabiliteit van het model mogelijk verhogen. Het model houdt zo rekening namelijk met een vertraagde doorwerking van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt op de kans op bijstand. Eerder onderzoek laat zien dat de prestaties van een variant met meerjaarsgemiddelden verschillen per modeljaar, zie Lammers et al. (2021).

Naast de beantwoording van deze onderzoeksvragen resulteert de onderzoeksopdracht in voorlopige budgetten voor de gebundelde uitkering per gemeente voor budgetjaar 2022.

1.3 Onderzoeksaanpak

Het onderzoek is gestart met het aanmaken van een analysebestand met daarin de bijstandsafhankelijkheid op huishoudensniveau en allerlei achtergrondkenmerken van het huishouden, zoals huishoudenssamenstelling, vermogen, uitkeringsafhankelijkheid, leeftijd, migratieachtergrond, zorggebruik enzovoorts. Het bestand is zoveel mogelijk hetzelfde opgebouwd als model 2021, op een aantal kleine uitzonderingen na. De peildatum van het bestand is januari 2019.

Op het samengestelde analysebestand vindt het regulier onderhoud plaats. Regulier onderhoud kan noodzakelijk zijn als gevolg van wijzigingen in brongegevens of beschikbaarheid van de gegevens. Ook veranderingen in wet- en regelgeving kunnen doorwerken in het verdeelmodel. Uitgangspunt is steeds om het model zoveel mogelijk te laten aansluiten bij het model dat in 2021 is gebruikt. Wel wordt het budget voor LKS vanaf model 2022 verdeeld op basis van realisaties, wat gevolgen heeft voor het objectieve verdeelmodel. Het onderzoek brengt deze gevolgen in kaart.

Uit het regulier onderhoud en de wijzigingen als gevolg van de verdeling van het LKS-budget op basis van realisaties volgt een voorstel voor model 2022. Dit model wordt toegepast op zo actueel mogelijke gegevens (peildatum ultimo 2020) om te komen tot de voorlopige budgetten voor gemeenten in budgetjaar 2022. Ook bij het samenstellen van het geactualiseerde analysebestand wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de opbouw die voor model 2021 is gehanteerd.

Tot slot is een variant van het bijstandsverdeelmodel verkend waarin meerjaarsgemiddelden van arbeidsmarktindicatoren zijn opgenomen.

Bij elk van de onderzoeksstappen is het vierogenprincipe gehanteerd om de kans op fouten te minimaliseren. Dat betekent dat iedere bewerking door minstens twee verschillende personen is bekeken.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bespreekt de nieuwe wijziging waarbij LKS wordt verdeeld op basis van realisaties. Hoofdstuk 3 gaat in op het regulier onderhoud dat noodzakelijk is om de volumecomponent te schatten. Hoofdstuk 4 doet dit voor de prijscomponent van het model. Hoofdstuk 5 beschrijft de mogelijkheden voor actualisatie van de gegevens voor de budgetverdeling. Het presenteert tevens de uitkomsten na actualisatie. Hoofdstuk 6 presenteert het objectieve budget, het reguliere budget, de herverdeeffecten en mutaties in de objectieve en reguliere budgetten. Tot slot, beschrijft hoofdstuk 7 een modelvariant waarbij voor een deel van de regiokenmerken gebruikt wordt gemaakt van driejaarsgemiddelden.

2 Objectieve verdeling bijstandsbudget na invoering loonkostensubsidie op basis van realisaties

Omdat het LKS-budget vanaf budgetjaar 2022 op basis van realisaties wordt verdeeld, zijn personen die uitsluitend LKS ontvangen uit het schattingsbestand gehaald. Hierdoor daalt de bijstandskans met 0,2 procentpunt. Een nieuwe indicator voor gebruik LKS in de prijscomponent houdt er rekening mee dat het bijstandsbedrag voor huishoudens die ook LKS ontvangen doorgaans lager is.

Met ingang van 2022 wordt een apart budget voor loonkostensubsidie (LKS) bepaald en verdeeld op basis van realisaties. In model 2021 en eerder werd het budget voor LKS nog mee verdeeld met de bijstandsmiddelen. In de volumecomponent van model 2021 werden personen die LKS ontvangen (op de peildatum 5 januari 2018) daarom ook als bijstandsonvangers geteld. In de prijscomponent werd het ontvangen bedrag aan LKS niet meegeteld en werden personen die uitsluitend LKS ontvangen op 5 januari 2018 niet meegenomen in de schatting.¹ Voor huishoudens die deels of uitsluitend LKS ontvingen kregen gemeenten dus een bedrag dat gebaseerd was op de gemiddelde bijstandsuitkering van vergelijkbare huishoudens die geen LKS ontvingen. Hiermee werden ze voor zowel uitgaven aan bijstand als aan LKS gecompenseerd.

Consequentie van deze systematiek is dat gemeenten een prikkel hadden om met name bijstandsgerechtigden met een hoge loonwaarde naar parttimewerk te begeleiden, zodanig dat ze net volledig uit de bijstand stromen. Op die manier is de besparing op het bijstandsbudget voor gemeenten maximaal en zijn de kosten van inzet van LKS minimaal (CPB, 2019). Het CPB concludeert dat een financieringsmethode gebaseerd op gerealiseerde kosten tot extra arbeidsdeelname kan leiden, in het bijzonder voor mensen met een lagere loonwaarde en voor niet-uitkeringsgerechtigden.

Vergoeding LKS op basis van realisaties

Het ministerie van SZW heeft met het oog op dit gewenste effect besloten om vanaf model 2022 uitgaven aan LKS te vergoeden op basis van realisaties. In 2022 ontvangen gemeenten een budget voor LKS dat is gebaseerd op hun netto uitgaven (lasten minus baten) aan LKS in 2021.² De omvang van het voorlopige LKS-budget van een gemeente is berekend door het aandeel van deze gemeente in de totale landelijke netto uitgaven aan LKS in 2020 te vermenigvuldigen met het totale LKS-budget voor 2022. Dit totale LKS-budget voor 2022 is door het ministerie van SZW geraamd en houdt rekening met een jaarlijkse toename van het aantal LKS. Omdat de LKS-uitgaven in september 2021 nog niet bekend zijn, wordt in de voorlopige budgetten voor 2022, waar deze rapportage op ziet, nog uitgegaan van de netto LKS-uitgaven in 2020.

De LKS-uitgaven die op deze manier worden gecompenseerd, moeten niet ook via het objectieve verdeelmodel worden vergoed. Dit leidt tot twee aanpassingen in de objectieve verdeling, die in dit hoofdstuk centraal staan.

¹ Dit werd gedaan omdat er geen integrale gegevens beschikbaar zijn over de hoogte van de verstrekte loonkostensubsidies (zie ook Tempelman et al., 2018).

² Het gaat om boekhoudkundige baten, bijvoorbeeld omdat er een correctie nodig is op de eerder gemaakte uitgaven.

Modelaanpassingen

In de eerste plaats worden huishoudens waarin ten minste één persoon op 5 januari 2019 LKS ontvangt en niemand bijstand ontvangt in de schattingsfase uit de volumecomponent verwijderd. Huishoudens met zowel LKS als bijstand op 5 januari 2019 blijven in de volumecomponent en worden geteld als bijstandshuishoudens. In de tweede plaats wordt er een indicator voor ontvangst van LKS toegevoegd aan het prijsmodel, die er rekening mee houdt dat deze huishoudens een lager bijstandsbedrag ontvangen dan de bijstandshuishoudens zonder LKS. Deze huishoudens ontvangen daarnaast dus LKS, maar hiervoor worden gemeenten al gecompenseerd op basis van uitgaven aan LKS in 2021.

In de actualisatiefase voorspelt de volumecomponent geen kans op bijstand voor huishoudens met uitsluitend LKS op 31 december 2020, wel voor huishoudens met zowel LKS als bijstand op 31 december 2020. In de prijscomponent is de indicator voor ontvangst van LKS gelijk aan 1 wanneer een huishouden op 31 december 2020 zowel reguliere bijstand als LKS ontvangt.

Prikkelwerking

De inzet van LKS is een beleidsbeslissing van de gemeente en is dus beïnvloedbaar. Door deze aanpassingen van de objectieve verdeling ontstaan voor gemeenten prikkels om het bijstandsbudget te beïnvloeden. Als gemeenten meer LKS toekennen, dan neemt de compensatie op basis van realisaties toe, terwijl de uitgaven aan bijstand afnemen. Dit prikkelt gemeenten om meer gebruik te maken van dit instrument, wat in overeenstemming is met de aanbevelingen van het CPB. De invloed van deze prikkel wordt begrensd, doordat alleen mensen voor wie in een onafhankelijke loonwaardebepaling is vastgesteld dat deze niet in staat zijn zelfstandig het wettelijk minimumloon te verdienen, voor LKS in aanmerking komen.

Als gemeenten LKS en bijstand aan een huishouden combineren, dan worden ze gecompenseerd op basis van zowel het objectieve verdeelmodel als de gerealiseerde uitgaven aan LKS. Hierdoor ontstaat een prikkel om huishoudens voor een klein deel in de bijstand te houden, want de compensatie die uit de prijscomponent komt kan dan hoger zijn dan de daadwerkelijke bijstandsuitkering. De indicator voor ontvangst LKS beperkt deze prikkel, omdat de compensatie kleiner is voor huishoudens in de bijstand die ook LKS ontvangen. Hoewel deze indicator vanwege het beïnvloedbare karakter dus strikt genomen niet aan het afwegingskader van het bijstandsverdeelmiddel voldoet, is deze toch opgenomen omdat de prikkel om mensen met LKS deels in de bijstand te houden anders nog groter was geweest.

Het vervolg van dit hoofdstuk laat eerst zien hoe het analysebestand wijzigt door personen die uitsluitend LKS ontvangen te verwijderen. Vervolgens tonen we hoe schattingsresultaten voor volume- en prijscomponent veranderen. Paragraaf 2.3 bevat de modelprestaties, budgetmutaties en herverdeeleffecten door deze wijzigingen en de laatste paragraaf concludeert. Hierbij vergelijkt dit hoofdstuk uitkomsten telkens met een variant waarbij LKS nog op precies dezelfde manier wordt meegenomen als in model 2021.

2.2 Samenstelling gewijzigd analysebestand

Tabel 2.1 laat zien wat de gevolgen zijn van het verwijderen van personen die uitsluitend LKS ontvangen. De tabel geeft het aantal huishoudens en de kans op bijstand weer naar achtergrondkenmerken voor 2019 (peildatum begin januari), voor het bestand zonder huishoudens met uitsluitend LKS ('Uitgangsmodel 2022') en een variant waarin huishoudens met uitsluitend LKS nog in het bestand zijn opgenomen ('Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS'). Door het verwijderen van de groep die uitsluitend LKS ontvangt daalt de bijstandskans van 5,7 procent naar 5,5 procent. Deze groep wordt in het model 2022 zonder aanpassingen voor LKS nog als bijstandontvangers geteld. Het gaat om ongeveer 15.000 huishoudens die niet meer worden meegenomen.

De daling in bijstandskans komt het sterkst terug in de groep (V)SO/PrO. Dit is de groep die (voortgezet) speciaal onderwijs (VSO) of praktijkonderwijs (PrO) heeft gevolgd. Doordat deze groep vaak minder arbeidsvermogen heeft dan het minimumloon zijn dit vaak degenen die in aanmerking komen voor LKS. De bijstandskans daalt ook voor jongeren. Het gaat om de groepen 18- tot 20-jarigen en 20- tot 25-jarigen. Er is daarnaast een relatief sterke daling bij de groep thuiswonende kinderen.

Tabel 2.1 Bijstandskans daalt met 0,2 procentpunt door aanpassingen voor LKS

Kenmerken	Uitgangsmodel 2022		Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Totaal	7.094.898	5,5%	7.109.601	5,7%
Huishoudtypen				
Alleenstaande	2.036.793	10,0%	2.041.569	10,2%
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	74.123	29,2%	74.195	29,3%
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	116.289	22,4%	116.498	22,6%
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	113.189	17,6%	113.412	17,8%
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	126.997	15,5%	127.253	15,7%
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	3.892	10,8%	3.899	11,0%
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	16.497	8,4%	16.526	8,6%
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	27.266	6,5%	27.304	6,6%
Eenouder-vader, jongste kind 18+	48.637	4,2%	48.711	4,3%
Paar, jongste kind 18-	1.507.973	2,6%	1.509.013	2,7%
Paar, jongste kind 18+	440.789	1,6%	441.031	1,7%
Paar zonder kinderen	1.220.898	1,9%	1.222.037	2,0%
Thuiswonend meerderjarig kind	1.325.578	1,8%	1.332.044	2,2%
Overig huishouden	35.971	5,3%	36.103	5,7%
Leeftijdsgroepen				
18 tot 20-jarige in hh	424.397	1,3%	427.058	1,9%
20 tot 25-jarige in hh	1.013.171	2,4%	1.017.260	2,8%
25 tot 30-jarige in hh	958.148	3,6%	959.795	3,8%
30 tot 40-jarige in hh	1.583.151	5,5%	1.585.546	5,6%
40 tot 50-jarige in hh	1.700.564	5,8%	1.702.897	5,9%
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	2.395.011	7,4%	2.397.983	7,6%
Woonsituatie				
Corporatiewoning	1.817.990	17,8%	1.826.423	18,2%
Standplaats	10.753	19,6%	10.793	19,9%
Niet-westerse migratieachtergrond				
met herkomst Turkije in hh	206.958	10,4%	207.403	10,6%
met herkomst Suriname in hh	215.734	10,5%	216.383	10,8%
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	96.850	13,2%	97.228	13,5%

Kenmerken	Uitgangsmodel 2022		Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
met herkomst Marokko in hh	181.367	15,7%	181.836	15,9%
met herkomst Ghana in hh	14.741	14,5%	14.792	14,8%
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	25.909	46,9%	26.249	47,6%
met herkomst overig Afrika in hh	117.885	19,2%	118.373	19,6%
met herkomst Afghanistan in hh	23.004	24,1%	23.079	24,4%
met herkomst Irak in hh	30.800	32,4%	30.915	32,7%
met herkomst Syrië in hh	40.321	61,8%	40.516	62,0%
met herkomst Iran in hh	26.133	23,3%	26.194	23,5%
met herkomst China in hh	54.575	4,3%	54.620	4,4%
met herkomst India in hh	25.912	2,1%	25.928	2,2%
met herkomst overig in hh	168.528	8,0%	168.891	8,2%
Westerse migratieachtergrond				
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	47.776	10,6%	47.858	10,8%
met herkomst voormalig Sovjet-Unie in hh	55.543	8,9%	55.614	9,0%
met overige herkomst in hh	913.878	3,4%	914.960	3,5%
Opleidingsniveau				
HCI-laag in hh	2.134.247	15,2%	2.142.389	15,5%
HCI-midden in hh	4.050.873	1,5%	4.058.191	1,7%
HCI-hoog in hh	2.499.186	0,6%	2.499.812	0,6%
(V)SO/PrO in hh	93.415	8,3%	98.804	13,3%
Gezondheidsindicatoren				
Zorgkosten onbekend	191.950	0,8%	191.998	0,8%
Zorgkosten boven € 50.000	31.785	14,3%	31.830	14,4%
Gebruik GGZ	584.009	12,3%	585.613	12,6%
Medicijnen tegen verslaving	38.492	23,2%	38.606	23,4%
Medicijnen tegen depressie	659.159	10,8%	660.469	11,0%
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	200.333	18,2%	201.210	18,6%
Medicijngebruik uit < vier hoofdgroepen	6.437.839	4,4%	6.450.857	4,5%
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	1.015.824	8,7%	1.017.714	8,8%
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	331.855	12,4%	332.491	12,5%
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	89.862	15,8%	89.996	15,9%
Stapeling van problematiek				
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	365.071	23,7%	366.182	23,9%
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	291.067	22,9%	292.018	23,1%
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	830.560	20,7%	832.785	20,9%
Niet-rechthebbenden				

Kenmerken	Uitgangsmodel 2022		Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Alleenstaande, vermogen > € 5.000	833.293	1,8%	834.235	1,9%
Alleenstaande, vermogen t/m € 5.000, overwaarde > € 50.000	74.967	3,2%	75.037	3,3%
Paar, vermogen > € 10.000	3.090.899	0,5%	3.094.646	0,6%
Paar, vermogen t/m € 10.000, overwaarde > € 50.000	434.849	0,9%	435.552	1,1%
Student (mbo/hbo/wo) in hh	1.070.708	0,9%	1.071.892	1,0%
WW-uitkering in hh	227.722	1,6%	228.030	1,7%
AO-uitkering 15-80% in hh	119.704	1,2%	119.789	1,3%
AO-uitkering 80-100% in hh	484.303	2,6%	484.694	2,7%
ANW-uitkering in hh	24.866	0,7%	24.877	0,8%
ZW, wachtgeld of overige uitkering in hh	204.779	2,6%	205.427	2,9%
Pensioenuitkering in hh	335.619	3,3%	335.767	3,3%

De tabel geeft het aantal huishoudens en de kans op bijstand weer naar achtergrondkenmerken voor 2019 (peildatum begin januari), voor het bestand zonder de huishoudens met uitsluitend LKS ('Uitgangsmodel 2022') en een variant waarin huishoudens met uitsluitend LKS nog in het bestand zijn opgenomen ('Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS').

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata.

2.3 Schattingsresultaten

Volumecomponent

Tabel 2.2 laat de coëfficiënten voor de volumecomponent zien voor zowel de modelvariant met personen die uitsluitend LKS ontvangen ('Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS') als de uitgangsvaariant waarbij deze personen zijn verwijderd ('Uitgangsmodel 2022'). De coëfficiënt voor (V)SO/PrO is aanzienlijk kleiner geworden. Dit is dan ook de variabele die sterk is gecorreleerd met LKS. Verder zijn er geen grote veranderingen in de coëfficiënten voor leeftijdsgroepen. Dat de bijstandskans in Tabel 2.1 wel daalde voor jongeren en hier niet, kan te maken hebben met de samenhang van leeftijd met de (V)SO/PrO variabele. De groep met een (V)SO/PrO achtergrond die wel LKS ontvangt, maar geen bijstand, is namelijk relatief jong. Verder zijn er een aantal coëfficiënten insignificant geworden. Zo is de coëfficiënt voor huishoudens met een Turkse migratieachtergrond of huishouden met een overige niet-westerse migratieachtergrond significant, terwijl die in het model zonder aanpassingen voor LKS niet significant is. Het omgekeerde gebeurt bij huishoudens met een Ghanese migratieachtergrond. Deze variabele is wel significant in het model zonder aanpassingen voor LKS maar niet significant in het uitgangsmodel 2022.

Tabel 2.2 Coëfficiënten van beide modellen sterk vergelijkbaar

Kans op bijstand in huishouden	Uitgangsmodel 2022	Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS
Aanbodkant		
Huishoudtypen		
Alleenstaande	referentie	referentie
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	1,1905 ***	1,1107 ***

Kans op bijstand in huishouden	Uitgangsmodel 2022		Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS	
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	0,5941	***	0,5429	***
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	0,1626	***	0,1209	***
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	-0,2116	***	-0,2401	***
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	-0,2037	***	-0,2292	***
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	-0,1364	***	-0,1705	***
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	-0,5330	***	-0,5646	***
Eenouder-vader, jongste kind 18+	-1,1491	***	-1,1496	***
Paar, jongste kind 18-	-1,0686	***	-1,0909	***
Paar, jongste kind 18+	-1,6863	***	-1,7117	***
Paar zonder kinderen	-1,1362	***	-1,1488	***
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,7226	***	-0,6080	***
Overig huishouden	0,1867	***	0,1649	***
Leeftijdsgroepen				
Leeftijd 18 tot 20 jaar in huishouden	<i>referentie</i>		<i>referentie</i>	
Leeftijd 20 tot 25 jaar in huishouden	1,2529	***	0,9900	***
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	1,8562	***	1,5805	***
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	2,0714	***	1,8176	***
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	2,4126	***	2,1413	***
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	2,9695	***	2,6401	***
Woonsituatie				
Corporatiewoning	1,6349	***	1,5946	***
Standplaats	1,5963	***	1,5171	***
Migratieachtergrond				
Geen migratieachtergrond in huishouden	<i>referentie</i>		<i>referentie</i>	
Migratieachtergrond (Turks) in huishouden	0,1196	***	0,0380	
Migratieachtergrond (Surinaams) in huishouden	0,1808	***	0,1163	***
Migratieachtergrond (Antilliaans) in huishouden	0,2907	***	0,2311	***
Migratieachtergrond (Marokko) in huishouden	0,4136	***	0,3250	***
Migratieachtergrond (Ghana) in huishouden	-0,0669		-0,1252	***
Migratieachtergrond (Somalië of Eritrea) in huishouden	1,6574	***	1,5934	***
Migratieachtergrond (overig Afrika) in huishouden	0,7769	***	0,7182	***
Migratieachtergrond (Afghaans) in huishouden	1,1159	***	1,0298	***
Migratieachtergrond (Irakees) in huishouden	1,2104	***	1,1240	***
Migratieachtergrond (Syrisch) in huishouden	2,6487	***	2,5615	***
Migratieachtergrond (Iranees) in huishouden	0,8210	***	0,7466	***
Migratieachtergrond (Chinees) in huishouden	-0,3019	***	-0,3600	***
Migratieachtergrond (Indiaas) in huishouden	-0,8998	***	-0,9454	***
Migratieachtergrond (Overig niet-westers) in huishouden	0,0951	**	0,0438	
Migratieachtergrond (voormalig Joegoslavisch) in huishouden	0,4034	***	0,3597	***

Kans op bijstand in huishouden	Uitgangsmodel 2022		Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS	
Migratieachtergrond (voormalig Sovjet-Unie) in huishouden	0,1964	***	0,1690	***
Migratieachtergrond (Overig westers) in huishouden	-0,5441	***	-0,5479	***
Opleidingsniveau				
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>		<i>referentie</i>	
Lage HCI in huishouden	0,9602	***	0,9471	***
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-2,0178	***	-1,9138	***
(V)SO/PrO in huishouden	0,8571	***	1,6091	***
Gezondheidsindicatoren				
Zorgkosten boven de € 50.000 in huishouden	0,4998	***	0,4579	***
Gebruik GGZ-zorg in huishouden	0,9280	***	0,8647	***
Gebruik medicijn tegen verslaving in huishouden	0,3870	***	0,4116	***
Gebruik medicijn tegen depressie in huishouden	0,4007	***	0,3915	***
Gebruik medicijn tegen psychose in huishouden	0,6313	***	0,6426	***
Gebruik minder dan 4 medicijngroepen in huishouden	<i>referentie</i>		<i>referentie</i>	
Gebruik 4 tot 6 medicijngroepen in huishouden	0,2021	***	0,1942	***
Gebruik 6 tot 8 medicijngroepen in huishouden	0,3972	***	0,3970	***
Gebruik 8 of meer medicijngroepen in huishouden	0,5660	***	0,5672	***
Stapelning van problematiek				
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	0,0368		0,1383	
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1489	***	0,1763	***
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,4841	***	0,4661	***
Niet-rechthebbenden				
Alleenstaande, vermogen boven € 5.000	-2,1073	***	-2,0444	***
Alleenstaande, vermogen tot en met € 5.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7660	***	-0,7682	***
Paar, vermogen boven € 10.000	-1,9029	***	-1,7027	***
Paar, vermogen tot en met € 10.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7246	***	-0,6413	***
Student (mbo/hbo/wo) in huishouden	-2,0106	***	-2,0395	***
WW-uitkering in huishouden	-1,2177	***	-1,1898	***
AO-uitkering (15%-80% of onbekend) in huishouden	-4,3967	***	-4,3080	***
AO-uitkering (80%-100%) in huishouden	-4,6293	***	-4,5645	***
ANW-uitkering in huishouden	-6,0401	***	-5,9101	***
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in huishouden	-1,8890	***	-1,7504	***
Pensioenuitkering in huishouden	-0,5631	***	-0,5737	***
Vraagkant				
Werken onder niveau in gemeente	1,6160	***	1,4939	***

Kans op bijstand in huishouden	Uitgangsmodel 2022	Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	-0,2302	-0,2848
Aandeel WW in beroepsbevolking van gemeente	4,1225	4,5426
Beschikbaarheid van werk in gemeente	-9,3370 ***	-9,1537 ***
Buurteffecten		
Aandeel bbv in een buurt waar werken niet de norm is in gemeente o.b.v. 6-ppc gebieden	2,0983 ***	1,8368 ***
Overlast in de buurt	1,2830 ***	1,2463 ***
Constante	0,4605	0,8493 *
N	7.094.898	7.109.601

De tabel toont de schattingsresultaten voor de volumecomponent van het bijstandsverdeelmodel voor 2022 exclusief personen die uitsluitend LKS ontvangen ('Uitgangsmodel 2022'). Ter vergelijking zijn de schattingen van het verdeelmodel voor het model 2022 inclusief personen die uitsluitend LKS ontvangen ('Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS') ook weergegeven.

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata.

De nieuwe objectieve verdeling zonder huishoudens met uitsluitend ontvangst van LKS ('Uitgangsmodel 2022') laat een duidelijke verbetering zien van de GGAA³ in de volumecomponent - zie Tabel 2.3. Ook de verklaringskracht van het model neemt aanzienlijk toe (een lagere AIC/BIC betekent een grotere verklaringskracht). Kennelijk is het gebruik van LKS voor de groep die uitsluitend LKS ontvangt en in model 2022 niet meer wordt meegenomen lastiger objectief te voorspellen dan het bijstandsgebruik voor de rest van de populatie - mogelijk omdat de inzet van LKS meer wordt beïnvloed door beleid dan bij het verstrekken van bijstand het geval is.

Tabel 2.3 Verklaringskracht model neemt toe in model zonder huishoudens met uitsluitend LKS

Testmaatstaven volumecomponent	Uitgangsmodel 2022	Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS	Verandering
AIC	1.267.133	1.361.340	-6,9%
BIC	1.268.083	1.362.290	-6,9%
GGAA	64,1	69,5	-7,8%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata.

Prijscomponent

Tabel 2.4 laat zien hoe de prijscomponent verandert door de objectieve verdeling zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen. Dit model wordt geschat op basis van gegevens van alle Nederlandse huishoudens met bijstand, dus mensen die uitsluitend LKS ontvangen worden hier niet in meegenomen. Bij het objectieve verdeelmodel zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen wordt er een indicator opgenomen voor ontvangst van LKS. Zoals verwacht blijkt deze variabele het bijstandsbedrag negatief te beïnvloeden. Mensen met LKS ontvangen immers een lager bijstandsbedrag op het peilmoment, omdat zij (deeltijd) werken. De coëfficiënten voor de andere variabelen veranderen nauwelijks als gevolg van de toevoeging van deze indicator.

³ De Gewogen Gemiddelde Absolute Afwijking (GGAA) is berekend door per gemeente het absolute verschil te berekenen tussen het werkelijk aantal huishoudens in de bijstand en het voorspelde aantal huishoudens in de bijstand, en deze te middelen over alle gemeenten.

Tabel 2.4 Grootste verschil tussen de modellen is de opgenomen indicator voor LKS

Prijs ten opzichte van de norm in bijstandshuishouden	Uitgangsmodel 2022	Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS
Aanbodkant		
Huishoudtypen		
Alleenstaande, eenoudervader	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	-0,2535***	-0,2264***
Eenouder-moeder, jongste kind 5+	-0,4372***	-0,4261***
Paar met kinderen	-0,6455***	-0,6496***
Paar zonder kinderen of overig huishouden	-0,7565***	-0,7587***
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,4081***	-0,3869***
Leeftijdsgroepen		
Leeftijd 18 tot 25 jaar in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	-0,1437***	-0,1253***
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	-0,5706***	-0,5389***
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	-0,6264***	-0,5973***
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	-0,5014***	-0,4609***
Woonsituatie		
Corporatiewoning of standplaats	0,0809***	0,0765***
Migratieachtergrond		
Geen, westerse of overig niet-westerse migratieachtergrond in hh	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Turks) in hh	0,1199***	0,1251***
Migratieachtergrond (Surinaams) in hh	0,0943***	0,0969***
Migratieachtergrond (Marokko) in hh	0,1946***	0,2058***
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,1856***	0,1861***
Migratieachtergrond (Midden-Oosten) in hh	0,3198***	0,3291***
Opleidingsniveau		
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Lage HCI in huishouden	0,5235***	0,4999***
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-0,5878***	-0,6215***
Gezondheidsindicatoren		
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,1322***	0,1359***
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,0457***	0,0437***
Stapelings van problematiek		
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1050***	0,1057***
Overige uitkeringen		
WW-uitkering in hh	-1,2916***	-1,2869***

Prijs ten opzichte van de norm in bijstandshuishouders	Uitgangsmodel 2022	Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS
AO-uitkering (15-80%) in hh	-2,4422***	-2,4193***
AO-uitkering (80-100%) in hh	-3,1173***	-3,0968***
ANW-uitkering in hh	-1,9569***	-1,9447***
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	-1,2785***	-1,2790***
Pensioenuitkering in hh	-1,1639***	-1,1511***
Vraagkant		
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	1,2655***	1,3332***
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk in gemeente	-0,2061**	-0,2539**
Buurteffecten		
Overlast in de buurt	0,4363***	0,4680***
Loonkostensubsidie		
Indicator LKS	-2,0328***	<i>Niet aanwezig</i>
Constante	2,5884***	2,6443***
N	381.270	381.270

De tabel toont de schattingsresultaten voor de prijscomponent van het bijstandsverdeelmodel voor 2022. Dit model wordt geschat op basis van gegevens van alle Nederlandse huishoudens met bijstand, dus mensen die uitsluitend LKS ontvangen worden hier niet in meegenomen. Bij een objectief verdeelmodel zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen ('Uitgangsmodel 2022') wordt er een indicator opgenomen voor ontvangst van LKS. Ter vergelijking zijn de schattingen van het verdeelmodel voor het model 2022 zonder deze indicator ('Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS') ook weergegeven.

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata.

De verklaringskracht van het prijsmodel neemt licht toe door het toevoegen van de indicator voor LKS-ontvangst (een lagere AIC/BIC betekent een grotere verklaringskracht) - zie Tabel 2.5.

Tabel 2.5 Lichte verbetering verklaringskracht prijsmodel voor toevoegen indicator voor LKS-ontvangst

Testmaatstaven prijscomponent	Uitgangsmodel 2022 ('inclusief indicator LKS')	Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS	Procentuele verandering
AIC	265.662	267.196	-0,6%
BIC	265.998	267.521	-0,6%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata.

2.4 Modelprestaties, herverdeeleeffecten, budgetmutaties

Deze paragraaf toont herverdeeleeffecten en budgetmutaties als gevolg van een andere verdeling van de middelen voor LKS. Het gaat om veranderingen in de objectieve verdeling in de schattingsfase, het LKS-budget dat gemeenten krijgen op basis van realisaties is hierin nog niet meegenomen. Hoofdstuk 6 laat de aanpassing van de reguliere budgetten zien inclusief het LKS-budget, op basis van het geactualiseerde model. Omdat invoering van LKS op

basis van realisaties de gemeenten die er in de objectieve verdeling op achteruitgaan vaak meer dan volledig compenseert, vertoont de aanpassing van de reguliere budgetten ongeveer een spiegelbeeldig patroon.

De objectieve verdeling zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen leidt tot een lager gemiddeld (absolute) procentueel verschil tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand op 5 januari 2019 (de zogenaamde modelafwijking⁴), zie Tabel 2.6. Dit geldt voornamelijk voor gemeenten met 15.000 – 25.000 inwoners en de G4. Dat de modelprestaties verbeteren was ook al te zien in Tabel 2.3.

Tabel 2.6 Modelafwijkingen zijn kleiner bij het objectieve verdeelmodel zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Uitgangsmodel 2022 (alleen volumecomponent)					Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS (alleen volumecomponent)				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 – 25.000 inw (n = 83)	8,5	-25,8	35,3	49	34	9,0	-25,2	36,9	48	35
25.000 – 50.000 inw (n = 141)	7,5	-19,1	31,4	77	64	7,8	-19,1	35,5	76	65
50.000 – 100.000 inw (n = 54)	6,1	-13,3	29,8	29	25	6,3	-14	30,5	28	26
100.000 – 250.000 inw (n =27)	5,7	-11,1	20,8	16	11	5,7	-10,3	20,7	14	13
minstens 250.000 inw (n = 4)	4,0	-5,3	4,3	2	2	4,5	-7,7	5	2	2
Totaal (n = 309)	7,3	-25,8	35,3	173	136	7,6	-25,2	36,93	168	141
Gewogen naar inwonertal	6,3	-25,8	35,3	173	136	6,6	-25,2	36,93	168	141
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,6	-25,8	35,3	173	136	5,9	-25,2	36,93	168	141

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners - gemeente-indeling 2019). De modelafwijking is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens op 5 januari 2019. De kolom 'gem' bevat gemiddelden van de absolute procentuele afwijkingen.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

Bij een objectieve verdeling zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen zijn de herverdeeeffecten iets groter (Tabel 2.7). Voor de G4 gemeenten gelden wel lagere herverdeeeffecten. Het herverdeeeffect is het procentuele absolute verschil tussen het budgettaandeel gebaseerd op de situatie begin 2019 en het uitgavenaandeel in 2019.⁵ Deze vergelijking is niet helemaal zuiver. Allereerst bevatten de uitgaven 2019 ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners. Omdat het budget voor dak- en thuislozen en instellingsbewoners buiten het model om wordt verdeeld, is deze component niet meegenomen in de budgetaandelen die uit het model volgen. Dit zorgt voor een afwijking ten opzichte van de uitgaven in 2019 en vertaalt zich in een herverdeeeffect. Voor de objectieve verdeling zonder LKS worden de budgetaandelen vergeleken met de totale uitgaven *exclusief* de LKS-uitgaven. Voor de variant zoals in model 2021 worden de budgetaandelen vergeleken met de totale uitgaven *inclusief* de LKS-uitgaven. Ten slotte gebruikt het model normbedragen per 1 januari 2021 om budgetten voor 2022 te berekenen. De uitgaven in 2019 zijn gebaseerd op normbedragen die golden in 2019. De ontwikkeling in de hoogte van de normbedragen is niet voor elk type huishouden gelijk. Ook dit kan daarom resulteren in een herverdeeeffect.

⁴ Modelafwijking = ((aantal voorspelde bijstandshuishoudens - aantal werkelijke bijstandshuishoudens) / aantal werkelijke bijstandshuishoudens) * 100%.

⁵ In de actualisatiefase worden herverdeeeffecten ten opzichte van jaar t-2 in beeld gebracht.

Tabel 2.7 Herverdeeleffecten iets groter bij een objectief verdeelmodel zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen

Herverdeeleffecten	Uitgangsmodel 2022 (alleen volumecomponent)					Model 2022 zonder aanpassingen voor LKS (alleen volumecomponent)				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 25.000 inw (n = 83)	9,9	-22,8	46,6	37	46	9,9	-23,2	42,5	37	46
25.000 - 50.000 inw (n = 141)	8,9	-15,4	35,0	57	84	8,8	-16,7	38,1	60	81
50.000 - 100.000 inw (n = 54)	6,6	-12,9	30,1	20	34	6,5	-12,8	30,8	20	34
100.000 - 250.000 inw (n = 27)	6,4	-11,9	22,5	14	13	6,4	-10,9	22,7	13	14
minstens 250.000 inw (n = 4)	5,2	-8,7	1,9	3	1	5,4	-10,1	2,2	3	1
Totaal (n = 309)	8,5	-22,8	46,6	131	178	8,4	-23,2	42,5	133	176
Gewogen naar inwonertal	7,3	-22,8	46,6	131	178	7,3	-23,2	42,5	133	176
Gewogen naar uitgavenaandeel	6,4	-22,8	46,6	131	178	6,5	-23,2	42,5	133	176

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) van het jaar 2019. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt. Dat geldt ook voor de gemeenten die gedeeltelijk historisch worden gebudgetteerd, er is dus nog geen rekening gehouden met de historische component. Het gemiddelde betreft het absolute gemiddelde herverdeeleffect.

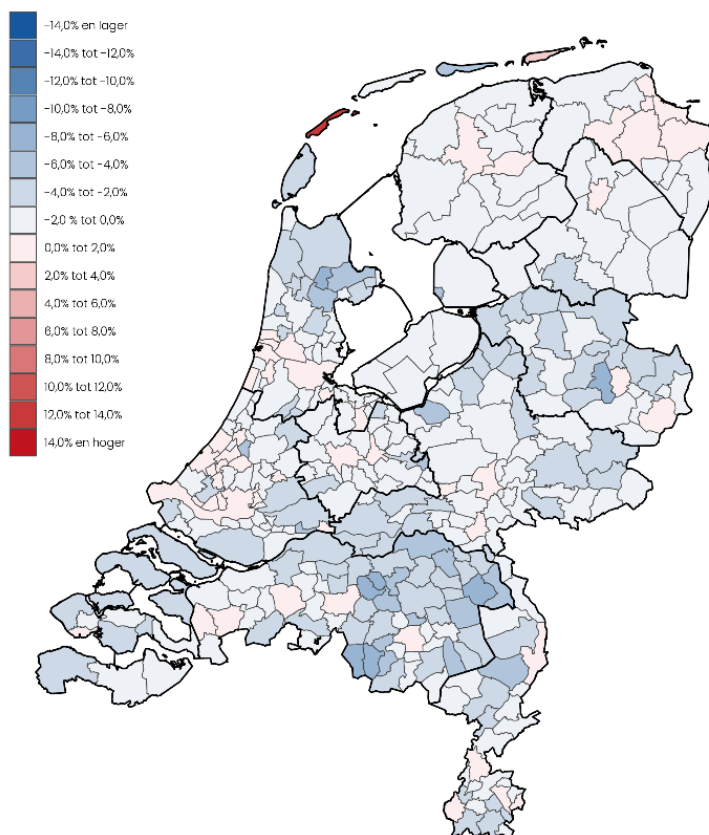
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata.

Figuur 2.1 laat de budgetmutaties zien van het uitgangsmodel 2022 ten opzichte van het model 2022 zonder aanpassingen voor LKS. Hieruit blijkt dat de verschillen tussen de modellen beperkt zijn. Ten opzichte van de budgetmutaties die doorgaans van jaar op jaar optreden, zijn de budgetmutaties bij deze vergelijking over het algemeen een stuk kleiner. Het valt alleen op dat vooral grotere gemeenten, en gemeenten die rond een grote gemeente gevestigd zijn, een kleine stijging hebben in het budgetaandeel.

Dat de grote gemeenten een stijging hebben in de budgetaandelen wordt ook bevestigd door Tabel 2.8. De grootste dalingen ontstaan bij de gemeenten met 15.000 - 50.000 inwoners. De budgetmutaties worden veroorzaakt door het relatieve aandeel huishoudens in een gemeente dat uitsluitend LKS ontvangt (ten opzichte van het totaal aantal bijstandsontvangers). Voor gemeenten met een groot aandeel huishoudens dat uitsluitend LKS ontvangt zullen de budgetten relatief sterk dalen, omdat deze groep in model 2022 uit de bijstandspopulatie wordt gehaald. Dit aandeel is inderdaad groot bij gemeenten met 15.000 - 50.000 inwoners, in sommige gemeenten gaat het om meer dan tien procent. Bij drie van de vier grootste gemeenten ligt het percentage van huishoudens dat uitsluitend LKS ontvangt met rond de twee procent juist laag.

Figuur 2.1 Budgetaandelen nemen vooral toe bij grotere gemeenten

Procentueel verschil budgettaandeel

De figuur toont het procentueel verschil tussen het budgettaandeel van objectief verdeelmodel zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen ('Uitgangsmodel 2022') in vergelijking met het model zonder aanpassingen voor LKS. Het gaat om de budgetaandelen uit de schattingsfase, na toepassing van zowel de prijs- als de volumecomponent. De cijfers zijn in gemeentelijke indeling 2019.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Tabel 2.8 Kleine budgetmutaties tussen modellen, alleen in meerderheid positief bij de grootste gemeenten

Mutaties in objectieve budgetaandelen	Procentuele (absolute) verandering budgetaandeel uitgangsmodel 2022 t.o.v. model 2022 zonder aanpassingen voor LKS				
	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte					
15.000 - 25.000 inw (n = 83)	2,2	-6,4	0,5	81	2
25.000 - 50.000 inw (n = 141)	1,6	-6,4	0,7	132	9
50.000 - 100.000 inw (n = 54)	1,0	-4,7	0,8	37	17
100.000 - 250.000 inw (n = 27)	0,8	-3,5	1,8	12	15
minstens 250.000 inw (n = 4)	1,2	0,4	1,6	0	4
Totaal (n = 309)	1,6	-6,4	1,8	262	47

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op objectief gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) en zijn in gemeentelijke indeling 2019. Budgetaandelen zijn bepaald na toepassing van zowel de volumecomponent als de prijscomponent uit de schattingsfase. Er is nog geen rekening gehouden met de historische component voor gemeenten die deels historisch gebudgetteerd worden.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS Microdata.

2.5 Conclusies

Omdat het LKS-budget vanaf budgetjaar 2022 wordt verdeeld op basis van realisaties, zijn personen die uitsluitend LKS ontvangen uit het schattingsbestand gehaald. Door het verwijderen van deze groep, daalt de bijstandskans met 0,2 procentpunt. De coëfficiënten van het model zijn vergelijkbaar met een variant waarbij deze mensen nog zijn meegenomen, zoals in model 2021. In de volumecomponent springt de daling van de coëfficiënt voor mensen met een (V)SO/PrO achtergrond het meest in het oog. Onder deze groep bevinden zich relatief veel huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen.

De prijscomponent bevat een nieuwe indicator voor ontvangst van LKS, die er rekening mee houdt dat deze huishoudens een gemiddeld lager bijstandsbedrag ontvangen dan de bijstandshuishoudens zonder LKS. Deze huishoudens ontvangen daarnaast dus LKS, maar hiervoor worden gemeenten al gecompenseerd door invoering van LKS op basis van realisaties. Zoals verwacht blijkt deze indicator het bijstandsbedrag negatief te beïnvloeden. De coëfficiënten voor de andere indicatoren veranderen nauwelijks als gevolg van de toevoeging van de indicator ontvangst van LKS.

De indicator voor ontvangst van LKS voldoet strikt genomen niet aan het afwegingskader van het bijstandsverdeelmodel, want de inzet van dit instrument is een beleidsbeslissing van de gemeente en is dus beïnvloedbaar. Deze indicator beperkt echter de prikkel om huishoudens voor een klein deel in de bijstand te houden, die ontstaat omdat de compensatie die uit de prijscomponent komt voor een kleine bijstandsuitkering hoger kan zijn.

De modelafwijkingen en herverdeeleffecten zijn kleiner bij een objectieve verdeling zonder huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen. Budgetaandelen nemen vooral toe bij grotere gemeenten. Hoofdstuk 6 laat zien dat dit patroon verandert als het LKS-budget dat gemeenten krijgen op basis van realisaties wordt meegenomen.

3 Regulier onderhoud van de volumecomponent

Het reguliere onderhoud van de volumecomponent van model 2022 is gering. Het leidt, naast de aanpassing van de verdeling voor huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen, niet tot aanpassingen in de modelspecificatie van de volumecomponent.

De volumecomponent van het bijstandsverdeelmodel schat de kans op bijstand van een huishouden op basis van objectieve factoren. De huishoudenkenmerken worden eerst op persoonsniveau bepaald en vervolgens omgerekend naar huishoudensniveau. Daarvoor wordt bijvoorbeeld het aantal personen in een huishouden dat tot de doelpopulatie behoort - dat wil zeggen personen in de leeftijd van 18 jaar tot AOW-leeftijd - dat gebruikmaakt van GGZ-zorg gedeeld door het totaal aantal personen in de doelpopulatie in dat huishouden.

Het model voor de volumecomponent wordt elk jaar opnieuw geschat met de meest recente gegevens. In model 2021 was de peildatum voor de gegevens begin januari 2018, voor model 2022 is dat begin januari 2019. De modelspecificatie wordt daarbij zoveel mogelijk gelijk gehouden aan de specificatie van model 2021, met uitzondering van de wijzigingen als gevolg van de invoering van het LKS-budget op basis van realisaties die in het vorige hoofdstuk besproken zijn. Verder wordt het bestand met huishoudens dat de basis vormt voor het schatten van de volumecomponent in principe op exact dezelfde wijze samengesteld als het analysebestand dat ten behoeve van het bijstandsverdeelmodel 2021 is gemaakt. Dat wil zeggen, dezelfde gegevens worden gekoppeld en dezelfde keuzes worden gemaakt bij deze koppelingen.

Toch is het niet geheel mogelijk om een identieke procedure te volgen. Dit komt omdat een aantal kenmerken - om uiteenlopende redenen - niet op dezelfde manier samengesteld kan worden. Bovendien is het in sommige gevallen wenselijk om een aanpassing te doen. Dit hoofdstuk bespreekt deze aanpassingen en de schattingsresultaten voor model 2022.

3.1 Factoren waaraan onderhoud is gepleegd

Model 2022 wordt geschat op huishoudenkenmerken en regionale kenmerken met peildatum begin januari 2019. Aan beide type kenmerken is onderhoud gepleegd ten opzichte van het schattingsmodel 2021.

3.1.1 Onderhoud aan huishoudenkenmerken

Er zijn drie redenen waarom factoren wijzigen ten opzichte van vorig jaar:

1. gebruikte gegevens zijn niet meer vanuit dezelfde gegevensbron beschikbaar;
2. het is wenselijk om factoren anders te definiëren;
3. de brongegevens hebben wijzigingen ondergaan.

Voor wat betreft het regulier onderhoud aan huishoudenkenmerken speelt voor model 2022 alleen de tweede reden een rol.

Wenselijk om factoren anders te definiëren

- Praktijk- en speciaal onderwijs
Deze factor betreft het aantal mensen van 18 jaar tot AOW-leeftijd in het huishouden dat speciaal of praktijkonderwijs heeft gevolgd in het verleden, maar dat nu niet meer doet. Voor model 2021 was dit gebaseerd op degenen die praktijk- of speciaal onderwijs volgden tussen de schooljaren 2010/2011 en 2016/2017 en niet in schooljaar 2017/2018. Het is wenselijk om zo ver mogelijk terug in de tijd te kijken voor de operationalisatie van deze factor, maar de bestanden zijn pas volledig vanaf 2010. Voor model 2022 is het mogelijk om een jaar extra onderwijsvolgers mee te nemen. Het gaat nu dus om mensen in het huishouden die praktijk- en speciaal onderwijs gevolgd hebben tussen schooljaren 2010/2011 en 2017/2018 en niet in schooljaar 2018/2019;
- Human Capital Index
De Human Capital Index is een gecombineerde maat op basis van opleidingsniveau of arbeidsinkomen in de afgelopen vijf jaar. Afhankelijk van de leeftijd van personen wordt gebruikgemaakt van opleidingsniveau of arbeidsverleden. Ook hiervoor geldt dat de onderwijsregistratie nu voor een jaar extra volledig is. De gehanteerde leeftijdsgrens is daarom met een jaar opgeschoven. Dat betekent dat nu onderscheid wordt gemaakt tussen de leeftijdsklassen 18- tot 31-jarigen, 31- tot 45-jarigen en 45 jaar tot de AOW-gerechtigde leeftijd⁶. Er wordt uitgegaan van drie leeftijdsgroepen omdat de kwaliteit en beschikbaarheid van onderwijsgegevens tussen deze groepen verschilt. Voor de jongste groep (18-31 jaar) zijn alle opleidingsniveaus (laag, midden, hoog) gebaseerd op het geregistreerde opleidingsniveau. Voor de middelste groep (31-45 jaar) is enkel het hoge opleidingsniveau gebaseerd op het daadwerkelijke opleidingsniveau, de categorieën laag en midden zijn gebaseerd op het arbeidsverleden. Voor de oudste groep (45 - AOW-gerechtigde leeftijd) zijn alle drie de opleidingsniveaus gebaseerd op het arbeidsverleden.

3.1.2 Onderhoud aan regionale kenmerken

De regionale kenmerken worden voor de schatting van model 2022 gebaseerd op peildatum 1 januari 2019. Voor de schatting van model 2021 was de peildatum 1 januari 2018. In de tussenliggende periode doen zich ontwikkelingen voor in de regionale kenmerken. Die ontwikkelingen hangen samen met conjuncturele ontwikkelingen en demografische trends als vergrijzing en regionale groei en krimp. Voor een aantal kenmerken geldt dat ontwikkelingen ook samenhangen met noodzakelijk regulier onderhoud. Regulier onderhoud is om vier redenen nodig:

1. gebruikte gegevens zijn niet meer vanuit dezelfde gegevensbron beschikbaar;
2. het is wenselijk om factoren anders te definiëren.
3. de brongegevens hebben wijzigingen ondergaan;
4. CBS-cijfers zijn herzien.

Gebruikte gegevens zijn niet meer vanuit dezelfde gegevensbron beschikbaar

Er zijn geen indicatoren waar dezelfde gegevensbron niet meer beschikbaar is.

Het is wenselijk om factoren anders te definiëren

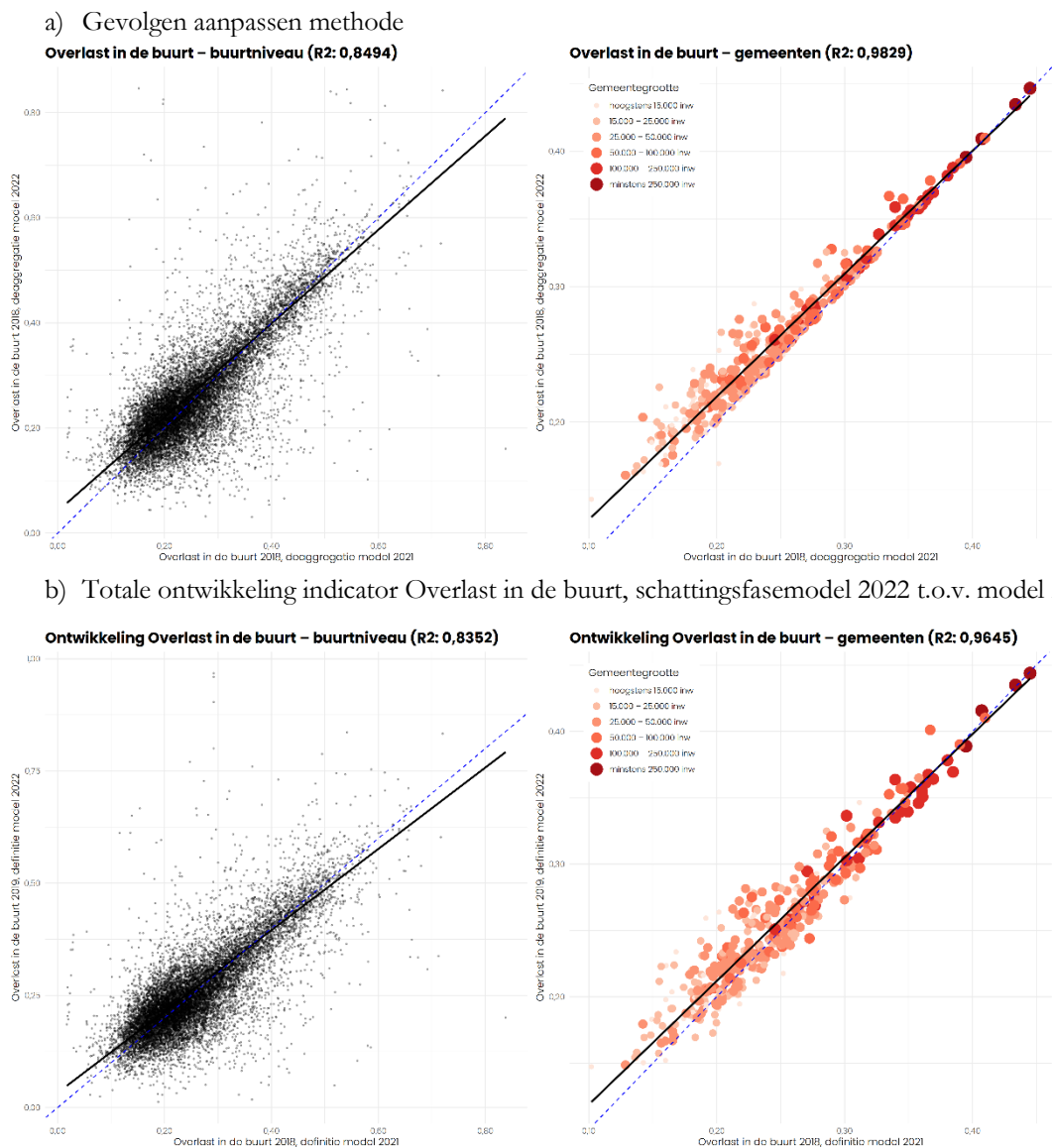
Het kenmerk Overlast in de buurt wordt naast het Bijstandsverdeelmodel ook gebruikt in de Leefbaarometer (Leidmeijer et al., 2014). De Leefbaarometer is een instrument van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) dat zowel objectieve woningmarktkenmerken als de subjectieve waardering van de woonomgeving op een laag schaalniveau in kaart brengt. In 2021 wordt de Leefbaarometer herijkt: de data wordt geactualiseerd en het model wordt opnieuw geschat.

⁶ De leeftijden van het jaar hiervoor waren 18- tot 30-jarigen, 30- tot 44-jarigen en 44 jaar tot de AOW-gerechtigde leeftijd.

Bij de herijking van het Leefbaarometermodel, die nu wordt uitgevoerd en na de zomer gereed zal zijn, worden alle 100 indicatoren tegen het licht gehouden. Daarbij zal rekening worden gehouden met nieuwe ontwikkelingen en inzichten, zoals de WRR-verkenning 'De nieuwe verscheidenheid; toenemende diversiteit naar herkomst in Nederland' (Jennissen et al., 2018). Omdat onjuiste interpretatie van de Leefbaarometer kan bijdragen aan stigmatisering van specifieke groepen in de bevolking is het streven om dergelijke indicatoren niet meer mee te nemen. Gelet op deze overwegingen heeft de minister van BZK in haar brief van 30 april 2021 aan de Tweede Kamer toegezegd dat in de nieuwe Leefbaarometer 3.0 geen indicatoren meer zullen worden gebruikt die betrekking hebben op de migratieachtergrond.

Het is onwenselijk dat de definitie van het kenmerk Overlast in de buurt in het Bijstandsverdeelmodel uit de pas gaat lopen met het kenmerk zoals dit wordt gebruikt in de Leefbaarometer. De samenstelling van dit kenmerk is daarom herzien. Deze herziening heeft vooral gevolgen voor de verdeling van de indicator binnen gemeenten; de verschillen tussen gemeenten wijzigen hierdoor nauwelijks. In Bijlage A worden de technische aspecten van het onderhoud belicht.

Figuur 3.1 Het onderhoud aan kenmerk Overlast in de buurt heeft weinig impact op gemeentenniveau

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata.

Figuur 3.1 (a) brengt de gevolgen van het onderhoud aan de methode in kaart voor peiljaar 2018 – op buurtniveau (links) en gemeenteniveau (rechts). Op buurtniveau zijn de verschillen soms groot. De figuur laat alleen de verschillen die het gevolg zijn van het onderhoud aan het kenmerk zien. Op gemeenteniveau zijn de verschillen tussen de twee definities klein – zeker in grote gemeenten. Figuur 3.1 (b) brengt de gevolgen van zowel het onderhoud als de ontwikkeling (peiljaar 2018 naar 2019) van het kenmerk in kaart – op buurtniveau (links) en gemeenteniveau (rechts). Ook hier zijn de verschillen klein.

Brongegevens hebben wijzigingen ondergaan

Er heeft een correctie plaatsgevonden in de Enquête Beroepsbevolking. Het betreft een correctie in de afleiding van het onderwijsniveau van personen die hebben aangegeven dat ze een diploma hebben behaald in het buitenland met een niveau vergelijkbaar aan de hbo-opleiding. Deze groep kreeg onterecht het niveau behorende bij een mbo2-opleiding toegekend. De correctie betreft de periode 2012 4de kwartaal – 2019 2de kwartaal. De wijziging werkt door in de scores op de kenmerken ‘beschikbaarheid van laaggeschoold werk’ en ‘werken onder niveau’.

Herziening CBS-cijfers

Het CBS publiceert op Statline voorlopige, nader voorlopige en definitieve cijfers. Voor de berekening van de regionale kenmerken wordt steeds gebruikgemaakt van de meest recente beschikbare cijfers. Inmiddels heeft CBS, zoals elk jaar, een aantal voorlopige cijfers omgezet in nader voorlopige en/of definitieve cijfers. Eerder werd gebruikgemaakt van voorlopige cijfers, nu wordt waar mogelijk gebruikgemaakt van nader voorlopige of definitieve cijfers. Het gaat hier dus niet om structurele definitiewijzigingen, maar om een jaarlijks terugkerende update in de beschikbare gegevens. De herziening van CBS-cijfers werkt door in de arbeidsmarktindicatoren ‘beschikbaarheid van werk’, ‘beschikbaarheid van laaggeschoold werk’ en ‘werken onder niveau’. Het gaat om beperkte wijzigingen in de brongegevens. In de schattingsfase van model 2020 en 2021 bleek ook al dat de invloed van herziening van CBS-cijfers op de scores op de regionale kenmerken beperkt is (zie Muilwijk-Vriend et al., 2019; Lammers et al., 2020).

3.1.3 Conclusie

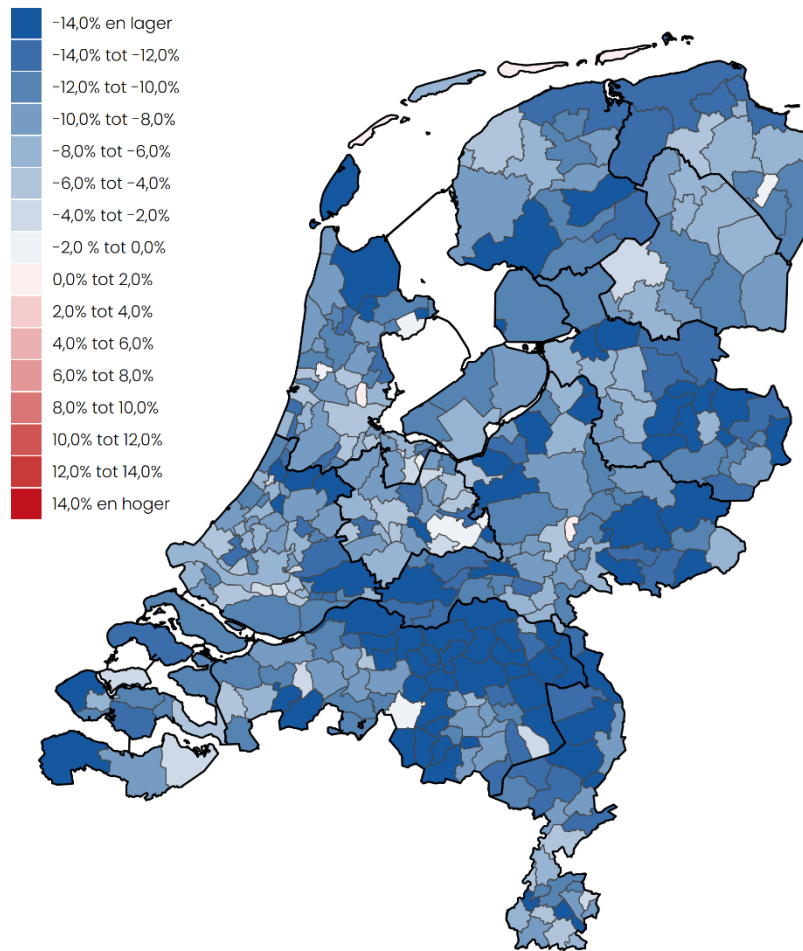
Het regulier onderhoud aan de volumecomponent leidt tot een aantal wenselijke en noodzakelijke wijzigingen in kenmerken. De gevolgen van deze wijzigingen op de scores van de verdeelkenmerken zijn klein. Aanpassing van het kenmerk Overlast in de buurt heeft vooral gevolgen op buurtniveau, op gemeenteniveau zijn de verschillen tussen de twee definities klein. Dit levert geen modelvarianten op om te toetsen.

3.2 Ontwikkeling in bijstandsafhankelijkheid

Begin 2019 telde Nederland ruim 7 miljoen huishoudens (exclusief instellingsbewoners, dak- en thuislozen en huishoudens met uitsluitend LKS). Hun gemiddelde bijstandskans was 5,5 procent. Dat is een daling ten opzichte van begin 2018, zie Tabel 3.2. Ook is te zien dat het aantal observaties met ongeveer 15.000 is gedaald. Dit komt vooral doordat huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen uit het model zijn gehaald, zie Hoofdstuk 2. Figuur 3.2 laat verder zien dat de bijstandsafhankelijkheid in alle gemeenten afneemt. De afname is relatief groot in het noorden en oosten van Noord-Brabant.

Figuur 3.2 Feitelijke bijstandsafhankelijkheid neemt af in alle gemeenten

Procentueel verschil feitelijk aantal uitkeringen

De figuur toont per gemeente het verschil tussen het feitelijke aantal bijstandshuishoudens begin januari 2019 en begin januari 2018, uitgedrukt als percentage van het feitelijke aantal bijstandshuishoudens begin januari 2018. Dit zijn de cijfers die respectievelijk voor de schatting van model 2022 en de schatting van model 2021 worden gebruikt. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2019. In enkele gemeenten is het aantal bijstandshuishoudens minder dan tien, waardoor de ontwikkeling niet kan worden weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Tabel 2.1 laat zien dat de verschillen in bijstandskansen naar type huishouden tussen de jaren 2018 en 2019 over het algemeen stabiel zijn. Een grote verandering vindt plaats bij huishoudens met één of meerdere personen met een verleden in het (V)SO of PrO. Voor mensen met een (V)SO/PrO achtergrond daalt de bijstandskans sterk, omdat deze indicator sterk samenhangt met het ontvangen van LKS. In eerdere jaren steeg de bijstandskans juist voor mensen met een (V)SO PrO achtergrond. Daarnaast is er sprake van een relatief sterke daling in de bijstandskans voor jongeren in de leeftijd tot en met 25 jaar. Dit is ook een groep die relatief vaak in aanmerking komt voor LKS.

Een relatief sterke daling in de kans op bijstand is zichtbaar bij huishoudens met een (niet-westerse) migratieachtergrond, met name voor huishoudens met een Somalische, Eritrese of Syrische migratieachtergrond. Blijkbaar vindt een deel van hen na verloop van tijd haar plek op de arbeidsmarkt. Het aantal Somalische/Eritrese huishoudens, Syrische huishoudens en huishoudens met een overige niet-westerse migratieachtergrond neemt nog toe.

Het aantal huishoudens met leden die medicijnen gebruiken voor verslaving is afgenomen, terwijl de bijstandskans is toegenomen. Vaak wisselt per jaar welke medicijnen voor verslaving worden vergoed door de verzekering. Hierdoor kan het aantal huishoudens waarin medicijnen voor verslaving worden gebruikt fluctueren. Door de krappe huizenmarkt neemt het aantal huishoudens met een overwaarde van meer dan € 50.000 toe, terwijl door de hoogconjunctuur het aantal huishoudens met een WW-uitkering afneemt – begin 2019 was er nog geen sprake van een coronacrisis.

Tabel 3.1 Bijstandskans daalt licht naar 5,5 procent

Kenmerken	Begin 2019		Begin 2018	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Totaal	7.094.898	5,5%	7.019.916	6,1%
Huishoudtypen				
Alleenstaande	2.036.793	10,0%	2.016.199	10,9%
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	74.123	29,2%	73.787	31,2%
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	116.289	22,4%	115.547	24,5%
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	113.189	17,6%	114.216	19,0%
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	126.997	15,5%	121.469	16,6%
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	3.892	10,8%	4.041	12,6%
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	16.497	8,4%	16.119	9,8%
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	27.266	6,5%	27.376	7,2%
Eenouder-vader, jongste kind 18+	48.637	4,2%	46.322	4,8%
Paar, jongste kind 18-	1.507.973	2,6%	1.521.791	2,8%
Paar, jongste kind 18+	440.789	1,6%	427.755	1,8%
Paar zonder kinderen	1.220.898	1,9%	1.209.922	2,2%
Thuiswonend meerderjarig kind	1.325.578	1,8%	1.289.363	2,4%
Overig huishouden	35.971	5,3%	35.997	6,7%
Leeftijdsgroepen				
18 tot 20-jarige in hh	424.397	1,3%	417.590	2,1%
20 tot 25-jarige in hh	1.013.171	2,4%	1.004.729	3,2%
25 tot 30-jarige in hh	958.148	3,6%	947.122	4,4%
30 tot 40-jarige in hh	1.583.151	5,5%	1.564.530	6,2%
40 tot 50-jarige in hh	1.700.564	5,8%	1.729.892	6,3%
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	2.395.011	7,4%	2.341.224	7,7%
Woonsituatie				
Corporatiewoning	1.817.990	17,8%	1.807.163	19,2%
Standplaats	10.753	19,6%	10.710	21,3%
Niet-westerse migratieachtergrond				
met herkomst Turkije in hh	206.958	10,4%	201.137	11,4%
met herkomst Suriname in hh	215.734	10,5%	213.742	11,8%
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	96.850	13,2%	94.571	15,0%
met herkomst Marokko in hh	181.367	15,7%	175.825	17,1%

Kenmerken	Begin 2019		Begin 2018	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
met herkomst Ghana in hh	14.741	14,5%	14.316	15,7%
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	25.909	46,9%	24.716	55,3%
met herkomst overig Afrika in hh	117.885	19,2%	112.666	21,5%
met herkomst Afghanistan in hh	23.004	24,1%	22.458	25,8%
met herkomst Irak in hh	30.800	32,4%	29.737	35,4%
met herkomst Syrië in hh	40.321	61,8%	36.212	73,2%
met herkomst Iran in hh	26.133	23,3%	24.960	24,9%
met herkomst China in hh	54.575	4,3%	52.226	4,9%
met herkomst India in hh	25.912	2,1%	22.135	2,8%
met herkomst overig in hh	168.528	8,0%	158.796	9,1%
Westerse migratieachtergrond				
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	47.776	10,6%	46.671	11,7%
met herkomst voormalig Sovjet-Unie in hh	55.543	8,9%	51.435	10,3%
met overige herkomst in hh	913.878	3,4%	892.842	3,9%
Opleidingsniveau				
HCI-laag in hh	2.134.247	15,2%	2.156.286	16,0%
HCI-midden in hh	4.050.873	1,5%	4.040.291	1,9%
HCI-hoog in hh	2.499.186	0,6%	2.442.449	0,7%
(V)SO/PrO in hh	93.415	8,3%	83.905	14,1%
Gezondheidsindicatoren				
Zorgkosten onbekend	191.950	0,8%	186.757	0,9%
Zorgkosten boven € 50.000	31.785	14,3%	29.513	15,0%
Gebruik GGZ	584.009	12,3%	574.829	13,2%
Medicijnen tegen verslaving	38.492	23,2%	50.780	20,8%
Medicijnen tegen depressie	659.159	10,8%	652.690	11,5%
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	200.333	18,2%	193.190	19,4%
Medicijngebruik uit < vier hoofdgroepen	6.437.839	4,4%	6.383.352	5,0%
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	1.015.824	8,7%	996.086	9,2%
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	331.855	12,4%	323.457	12,8%
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	89.862	15,8%	87.410	16,2%
Stapeling van problematiek				
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	365.071	23,7%	275.030	23,7%
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	291.067	22,9%	350.166	25,2%
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	830.560	20,7%	831.507	21,2%
Niet-rechthebbenden				
Alleenstaande, vermogen > € 5.000	833.293	1,8%	815.622	2,0%

Kenmerken	Begin 2019		Begin 2018	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Alleenstaande, vermogen t/m € 5.000, overwaarde > € 50.000	74.967	3,2%	57.514	4,0%
Paar, vermogen > € 10.000	3.090.899	0,5%	3.025.590	0,6%
Paar, vermogen t/m € 10.000, overwaarde > € 50.000	434.849	0,9%	354.747	1,2%
Student (mbo/hbo/wo) in hh	1.070.708	0,9%	1.037.563	1,1%
WW-uitkering in hh	227.722	1,6%	277.040	1,8%
AO-uitkering 15-80% in hh	119.704	1,2%	114.265	1,5%
AO-uitkering 80-100% in hh	484.303	2,6%	479.201	3,1%
ANW-uitkering in hh	24.866	0,7%	26.525	0,9%
ZW, wachtgeld of overige uitkering in hh	204.779	2,6%	177.982	3,2%
Pensioenuitkering in hh	335.619	3,3%	328.747	3,5%

De tabel geeft het aantal huishoudens en de kans op bijstand weer naar achtergrondkenmerken voor de jaren 2018 en 2019 (peildatum begin januari).

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

3.3 Schattingsresultaten voor de volumecomponent

De coëfficiëntschattingen voor de volumecomponent van model 2022 sluiten aan bij de schattingen voor model 2021, zie Tabel 3.3. In de meeste gevallen komt het teken en de significantie overeen. Het teken is net zoals bij vorig modeljaar negatief bij huishoudens met een Ghanese migratieachtergrond en bij aandeel studenten in de gemeente, maar deze indicatoren zijn in beide modellen niet significant.⁷ De constante is in model 2022 weer insignificant. In tegenstelling tot voorgaande jaren is de regio-indicator aandeel WW insignificant. De coëfficiënt is aanzienlijk lager dan in het jaar ervoor. Dit kan te maken hebben met de gunstige arbeidsmarktsituatie en de lage werkloosheid in 2019, waardoor de verschillen tussen gemeenten ook kleiner zijn. Tegelijk zijn coëfficiënten voor andere kenmerken voor de vraagkant en de buurteffecten toegenomen.

Tabel 3.2 Coëfficiëntschattingen volumecomponent model 2022 sluiten aan bij model 2021

Kans op bijstand in huishouden	Model 2022	Model 2021
Aanbodkant		
Huishoudtypen		
Alleenstaande	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	1,1905 ***	1,0661 ***
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	0,5941 ***	0,5372 ***
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	0,1626 ***	0,1328 ***
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	-0,2116 ***	-0,2272 ***
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	-0,2037 ***	-0,2337 ***
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	-0,1364 ***	-0,0940 **

⁷ De factor aandeel studenten is nu vijf jaar achtereen insignificant. Overwogen moet worden om deze factor in toekomstige jaren uit het verdeelmodel te laten

Kans op bijstand in huishouden	Model 2022	Model 2021
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	-0,5330 ***	-0,5089 ***
Eenouder-vader, jongste kind 18+	-1,1491 ***	-1,0970 ***
Paar, jongste kind 18-	-1,0686 ***	-1,1681 ***
Paar, jongste kind 18+	-1,6863 ***	-1,7023 ***
Paar zonder kinderen	-1,1362 ***	-1,1225 ***
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,7226 ***	-0,6555 ***
Overig huishouden	0,1867 ***	0,2010 ***
Leeftijdsgroepen		
Leeftijd 18 tot 20 jaar in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Leeftijd 20 tot 25 jaar in huishouden	1,2529 ***	1,0741 ***
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	1,8562 ***	1,6868 ***
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	2,0714 ***	1,7970 ***
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	2,4126 ***	2,0821 ***
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	2,9695 ***	2,5691 ***
Woonsituatie		
Corporatiewoning	1,6349 ***	1,5920 ***
Standplaats	1,5963 ***	1,5546 ***
Migratieachtergrond		
Geen migratieachtergrond in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Turks) in huishouden	0,1196 ***	0,1416 ***
Migratieachtergrond (Surinaams) in huishouden	0,1808 ***	0,2240 ***
Migratieachtergrond (Antilliaans) in huishouden	0,2907 ***	0,3688 ***
Migratieachtergrond (Marokko) in huishouden	0,4136 ***	0,4353 ***
Migratieachtergrond (Ghana) in huishouden	-0,0669	-0,0540
Migratieachtergrond (Somalië of Eritrea) in huishouden	1,6574 ***	1,9729 ***
Migratieachtergrond (overig Afrika) in huishouden	0,7769 ***	0,8419 ***
Migratieachtergrond (Afghaans) in huishouden	1,1159 ***	1,0766 ***
Migratieachtergrond (Irakees) in huishouden	1,2104 ***	1,2758 ***
Migratieachtergrond (Syrisch) in huishouden	2,6487 ***	3,2436 ***
Migratieachtergrond (Iranees) in huishouden	0,8210 ***	0,8065 ***
Migratieachtergrond (Chinees) in huishouden	-0,3019 ***	-0,2955 ***
Migratieachtergrond (Indiaas) in huishouden	-0,8998 ***	-0,7748 ***
Migratieachtergrond (Overig niet-westers) in huishouden	0,0951 **	0,1197 ***
Migratieachtergrond (voormalig Joegoslavisch) in huishouden	0,4034 ***	0,4034 ***
Migratieachtergrond (voormalig Sovjet-Unie) in huishouden	0,1964 ***	0,2596 ***
Migratieachtergrond (Overig westers) in huishouden	-0,5441 ***	-0,4959 ***
Opleidingsniveau		
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Lage HCI in huishouden	0,9602 ***	1,0845 ***
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-2,0178 ***	-1,6409 ***

Kans op bijstand in huishouden	Model 2022	Model 2021
(V)SO/PrO in huishouden	0,8571 ***	1,6290 ***
Gezondheidsindicatoren		
Zorgkosten boven de € 50.000 in huishouden	0,4998 ***	0,4023 ***
Gebruik GGZ-zorg in huishouden	0,9280 ***	0,8560 ***
Gebruik medicijn tegen verslaving in huishouden	0,3870 ***	0,3305 ***
Gebruik medicijn tegen depressie in huishouden	0,4007 ***	0,3672 ***
Gebruik medicijn tegen psychose in huishouden	0,6313 ***	0,5908 ***
Gebruik minder dan 4 medicijngroepen in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Gebruik 4 tot 6 medicijngroepen in huishouden	0,2021 ***	0,1968 ***
Gebruik 6 tot 8 medicijngroepen in huishouden	0,3972 ***	0,3767 ***
Gebruik 8 of meer medicijngroepen in huishouden	0,5660 ***	0,5307 ***
Stapelning van problematiek		
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	0,0368	0,0530
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1489 ***	0,1453 ***
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,4841 ***	0,4671 ***
Niet-rechthebbenden		
Alleenstaande, vermogen boven € 5.000	-2,1073 ***	-2,0395 ***
Alleenstaande, vermogen tot en met € 5.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7660 ***	-0,7205 ***
Paar, vermogen boven € 10.000	-1,9029 ***	-1,7020 ***
Paar, vermogen tot en met € 10.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7246 ***	-0,6292 ***
Student (mbo/hbo/wo) in huishouden	-2,0106 ***	-2,0302 ***
WW-uitkering in huishouden	-1,2177 ***	-1,1402 ***
AO-uitkering (15%-80% of onbekend) in huishouden	-4,3967 ***	-4,0499 ***
AO-uitkering (80%-100%) in huishouden	-4,6293 ***	-4,3481 ***
ANW-uitkering in huishouden	-6,0401 ***	-5,7023 ***
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in huishouden	-1,8890 ***	-1,6826 ***
Pensioenuitkering in huishouden	-0,5631 ***	-0,5483 ***
Vraagkant		
Werken onder niveau in gemeente	1,6160 ***	1,2412 ***
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	-0,2302	-0,0403
Aandeel WW in beroepsbevolking van gemeente	4,1225	13,6862 ***
Beschikbaarheid van werk in gemeente	-9,3370 ***	-9,0388 ***
Buurteffecten		
Aandeel bbv in een buurt waar werken niet de norm is in gemeente o.b.v. 6-ppc gebieden	2,0983 ***	1,6044 ***
Overlast in de buurt	1,2830 ***	0,8881 ***
Constante	0,4605	0,8531 *
N	7.094.898	7.019.916

De tabel toont de schattingsresultaten voor de volumecomponent van het bijstandsverdeelmodel voor 2022. Ter vergelijking zijn de schattingen van het verdeelmodel voor 2021 weergegeven.

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

3.4 Plausibiliteit

De uitkomsten voor model 2022 zijn grotendeels vergelijkbaar met die van model 2021. Het gemiddelde (absolute) procentuele verschil tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand (de zogenaamde modelafwijking⁸, zie Tabel 3.4) neemt af. Deze afname is te zien bij gemeenten met 15.000 - 25.000 inwoners en de G4. Hierbij speelt het verwijderen van huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen een belangrijke rol - het patroon is sterk vergelijkbaar met Tabel 2.4.

Tabel 3.3 Modelafwijking voor model 2022 kleiner dan model 2021

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Model 2022 (alleen volumecomponent)					Model 2021 (alleen volumecomponent)				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 25.000 inw (n = 83/96)	8,5	-25,8	35,3	49	34	9,4	-29,4	34,4	47	49
25.000 - 50.000 inw (n = 141/139)	7,5	-19,1	31,4	77	64	7,3	-15,8	39,5	68	71
50.000 - 100.000 inw (n = 54/49)	6,1	-13,3	29,8	29	25	6,0	-14,8	36,3	22	27
100.000 - 250.000 inw (n = 27/ 27)	5,7	-11,1	20,8	16	11	5,4	-9,9	24,6	17	10
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	4,0	-5,3	4,3	2	2	4,8	-6,9	4,7	2	2
Totaal (n = 309/314)	7,3	-25,8	35,3	173	136	7,5	-29,4	39,5	156	159
Gewogen naar inwonertal	6,3	-25,8	35,3	173	136	6,3	-29,4	39,5	156	159
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,6	-25,8	35,3	173	136	5,5	-29,4	39,5	156	159

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners - gemeente-indeling 2019 voor model 2022 en gemeente-indeling 2018 voor model 2021). De modelafwijking is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens. De kolom 'gem' bevat gemiddelden van de absolute procentuele afwijkingen.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

3.5 Conclusies

Vanaf modeljaar 2022 is besloten om het LKS-budget te verdelen op basis van realisaties. Dit betekent dat alle personen die uitsluitend LKS ontvangen niet meetellen als bijstandsontvangers. Deze personen zijn uit het schattingsbestand verwijderd. Verder betreft het onderhoud voor model 2022 voornamelijk kleine aanpassingen. Voor enkele kenmerken zijn andere bronbestanden nodig, treden er wijzigingen op in de gebruikte brongegevens of wordt gebruikgemaakt van herziene CBS-cijfers. De beschikbaarheid van extra jaren aan gegevens maakt aanpassing van enkele verdeelkenmerken wenselijk. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Human Capital Index en de factor praktijk- en speciaal onderwijs. De meeste kenmerken veranderen ondanks het noodzakelijke onderhoud vrijwel niet. Aanpassing van het kenmerk Overlast in de buurt heeft vooral gevolgen op buurtniveau, op gemeenteniveau zijn de verschillen tussen de twee definities klein.

⁸ Modelafwijking = ((aantal voorspelde bijstandshuishoudens - aantal werkelijke bijstandshuishoudens) / aantal werkelijke bijstandshuishoudens) * 100%

Het onderhoud leidt, naast de aanpassing ten aanzien van de verdeling van het LKS-budget, niet tot aanpassingen in de modelspecificatie van de volumecomponent. Tabel 3.5 bevat de kenmerken die opgenomen zijn in de volumecomponent van model 2022.

Tabel 3.4 De specificatie van de volumecomponent wijzigt niet

Geen recht	Aanbodkant
Vermogen en overwaarde woning	Leeftijd
AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering	Huishoudenssamenstelling (o.a. alleenstaande, eenouderhuishouden, paar)
Student	Corporatiewoning en standplaats
	Herkomst ((niet-)westerse migratieachtergrond)
	Human Capital Index (HCI)
Vraagkant	Zorgkosten, medicijngebruik
Beschikbaarheid van werk in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & 50 tot AOW-leeftijd
Werkend onder niveau in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & gezondheidsproblemen
Aandeel studenten in gemeente	HCI laag & gezondheidsproblemen
Aandeel WW'ers in de beroepsbevolking in gemeente	(V)SO/PrO onderwijs gevolgd
Buurteffecten	
Buurt waar werken niet de norm is	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de voorgestelde factoren voor de volumecomponent van het bijstandsverdeelmiddel weer.
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

De voorspelde bijstandskans sluit goed aan bij de werkelijke bijstandskans begin 2019. De gemiddelde modelafwijking, het verschil tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand neemt iets af in de schatting van model 2022 ten opzichte van de schatting van model 2021.

4 Regulier onderhoud van de prijscomponent

Er is beperkt regulier onderhoud aan de prijscomponent van model 2022 nodig. De modelspecificatie is uitgebreid met een indicator voor ontvangst LKS, die een negatief effect heeft op de prijs. Verder lijken de coëfficiëntschattingen van model 2022 en model 2021 sterk op elkaar.

De prijscomponent van het bijstandsverdeelmiddel schat op basis van objectieve factoren in welk bedrag aan bijstand een huishouden zou ontvangen, uitgedrukt als fractie van het wettelijk normbedrag dat aan dat huishouden is toegekend. Het model voor de prijscomponent wordt opnieuw geschat met gegevens op peildatum begin januari 2019. In model 2021 was de peildatum begin januari 2018. De modelspecificatie is uitgebreid met een indicator voor ontvangst LKS, maar blijft verder zoveel mogelijk gelijk aan de specificatie van model 2021.

4.1 Factoren waaraan onderhoud is gepleegd

De benodigde gegevens voor het prijsmodel worden in principe op exact dezelfde wijze samengesteld als in het analysebestand dat ten behoeve van het bijstandsverdeelmiddel 2021 is gemaakt. Dat wil zeggen, dezelfde gegevens worden gekoppeld en dezelfde keuzes worden gemaakt bij deze koppelingen. Het is niet altijd wenselijk of mogelijk om een identieke procedure te volgen. In een aantal gevallen is onderhoud noodzakelijk. Gedeeltelijk gaat het om onderhoud aan factoren die ook zijn opgenomen in het model voor de volumecomponent. Dat geldt voor de HCI variabele - zie paragraaf 3.1 voor details. Ook werken de in paragraaf 3.1.2 beschreven herziening van CBS-cijfers en de correctie in de Enquête Beroepsbevolking door in het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk'. Verder is er een nieuwe indicator aan het prijsmodel toegevoegd die aangeeft of een persoon een LKS ontvangt.

Indicator ontvangst LKS toegevoegd aan het prijsmodel

Zoals besproken in hoofdstuk 2 tellen mensen die uitsluitend LKS ontvangen in model 2022 niet mee als bijstandsontvanger. Er is een indicator toegevoegd aan het prijsmodel voor ontvangst van LKS voor alle personen die naast bijstand gedeeltelijk LKS ontvangen. Zo houdt het model er rekening mee dat deze mensen minder bijstand ontvangen. De indicator voor ontvangst van LKS voldoet strikt genomen niet aan het afwegingskader van het bijstandsverdeelmiddel, want de inzet van dit instrument is een beleidsbeslissing van de gemeente en is dus beïnvloedbaar. Deze indicator beperkt echter de prikkel om huishoudens voor een klein deel in de bijstand te houden, die ontstaat omdat de compensatie die uit de prijscomponent komt voor een kleine bijstandsuitkering hoger kan zijn.

Onderhoud aan het kenmerk beschikbaarheid van laaggeschoold werk

De beschikbaarheid van laaggeschoold werk neemt bijna overal toe tussen 1 januari 2018 en 1 januari 2019. Deze toename is voornamelijk het gevolg van economische ontwikkelingen en demografische trends. De verschuiving als gevolg van onderhoud (een correctie in de EBB en herziening van CBS-cijfers, zie paragraaf 3.1.2 voor details) is beperkt.

4.2 Ontwikkeling in de prijs per uitkering

Tabel 4.1 laat zien dat de gemiddelde prijs in model 2022 vergelijkbaar is met de gemiddelde prijs in model 2021. De gemiddelde prijs ligt iets hoger voor model 2022, maar dat sluit aan bij de jaarlijkse indexatie van normbedragen. De prijs uitgedrukt als fractie van het normbedrag van een huishouden blijft nagenoeg hetzelfde.

Ook uitgesplitst naar type huishouden zijn de prijs per uitkering en de fractie van het normbedrag in model 2022 en 2021 vergelijkbaar. De prijsstijging is iets groter bij huishoudens met een lid met een (V)SO/PrO achtergrond. Dit kan te maken hebben met het regulier onderhoud aan dit kenmerk, waardoor de samenstelling van de groep naar leeftijd verandert. Ook in eerdere jaren nam de prijs voor mensen met een verleden in het (V)SO/PrO toe.

Voor mensen die naast een bijstandsuitkering ook LKS ontvangen ligt de prijs iets onder de helft van het normbedrag.

Tabel 4.1 Gemiddelde fractie van het normbedrag in model 2022 nagenoeg gelijk aan model 2021

	Model 2022			Model 2021		
	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag
Totaal	387.322/ 381.270	13.565	0,87	410.332/ 404.203 ⁹	13.338	0,86
Huishoudtypen						
Alleenstaande	199.799	13.819	0,88	210.185	13.538	0,88
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	21.600	13.437	0,87	22.890	13.234	0,87
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	26.064	13.018	0,84	28.088	12.794	0,83
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	19.906	12.864	0,84	21.568	12.663	0,83
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	19.673	11.451	0,87	19.880	11.270	0,86
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	419	13.873	0,88	501	13.784	0,88
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	1.386	14.375	0,91	1.561	14.171	0,90
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	1.776	14.134	0,90	1.930	13.946	0,89
Eenouder-vader, jongste kind 18+	2.042	11.782	0,90	2.167	11.646	0,89
Paar, jongste kind 18-	39.716	16.551	0,84	41.990	16.543	0,84
Paar, jongste kind 18+	7.172	15.304	0,84	7.239	15.020	0,83
Paar zonder kinderen	22.754	15.391	0,79	24.945	15.163	0,78
Thuiswonend meerderjarig kind	23.142	7.107	0,87	25.188	6.978	0,87
Overig huishouden	1.870	13.619	0,67	2.198	13.388	0,67
Leeftijdsgroepen						
18 tot 20-jarige in hh	5.275	4.662	0,91	6.443	4.759	0,92
20 tot 25-jarige in hh	24.111	10.538	0,88	27.128	10.785	0,88
25 tot 30-jarige in hh	34.197	13.103	0,85	39.799	13.110	0,85
30 tot 40-jarige in hh	85.924	14.032	0,85	94.185	13.895	0,85

⁹ Het totaal aantal huishoudens met een uitkering is nu lager dan in voorgaande tabellen omdat niet voor ieder huishouden een bijstandsbedrag of bijstandsduur bekend is. Dit geeft 410.332 huishoudens op 5 januari 2018 en 387.322 huishoudens op 5 januari 2019. In een aantal gevallen kan geen fractie berekend worden omdat het normbedrag gelijk is aan nul. Dit resulteert in 404.203 huishoudens op 5 januari 2018 en 381.270 huishoudens op 5 januari 2019.

	Model 2022			Model 2021		
	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag
40 tot 50-jarige in hh	97.284	14.256	0,85	104.963	14.017	0,85
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	176.269	14.121	0,86	176.508	13.859	0,85
Woonsituatie						
Corporatiewoning	320.826	13.736	0,87	336.529	13.510	0,86
Standplaats	2.109	15.007	0,89	2.241	14.665	0,88
Niet-westerse migratieachtergrond						
met herkomst Turkije in hh	21.417	13.840	0,87	22.295	13.571	0,86
met herkomst Suriname in hh	22.269	13.428	0,88	24.046	13.151	0,87
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	12.485	13.371	0,87	13.543	13.134	0,86
met herkomst Marokko in hh	28.160	14.227	0,88	29.345	13.931	0,87
met herkomst Ghana in hh	2.117	13.169	0,86	2.176	13.037	0,85
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	12.055	13.590	0,92	13.344	13.605	0,92
met herkomst overig Afrika in hh	22.469	14.167	0,89	23.606	14.000	0,89
met herkomst Afghanistan in hh	5.535	14.382	0,88	5.702	14.212	0,87
met herkomst Irak in hh	9.957	15.103	0,90	10.388	14.753	0,89
met herkomst Syrië in hh	24.884	15.066	0,91	26.415	14.935	0,92
met herkomst Iran in hh	6.055	14.480	0,91	6.126	14.260	0,90
met herkomst China in hh	2.330	13.735	0,85	2.494	13.524	0,84
met herkomst India in hh	545	13.417	0,83	598	13.459	0,83
Met overige herkomst in hh	13.320	13.749	0,85	14.029	13.566	0,85
Westerse migratieachtergrond						
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	5.042	14.186	0,87	5.340	13.988	0,87
met herkomst voormalig Sovjet-Unie in hh	4.923	14.593	0,88	5.233	14.291	0,88
met overige herkomst in hh	30.927	13.428	0,84	33.210	13.193	0,83
Opleidingsniveau						
HCI-laag in hh	319.997	14.057	0,88	333.980	13.862	0,88
HCI-midden in hh	59.632	11.020	0,71	69.630	10.984	0,72
HCI-hoog in hh	14.708	12.845	0,83	16.053	12.615	0,82
(V)SO/PrO in hh	7.419	7.944	0,88	6.447	7.122	0,88
Gezondheidsindicatoren						
Zorgkosten boven € 50.000	4.197	13.285	0,85	4.030	13.107	0,85
Gebruik GGZ	69.165	13.251	0,86	71.192	13.076	0,86
Medicijnen voor verslaving	8.348	14.297	0,88	9.864	14.020	0,87
Medicijnen voor depressie	70.057	13.629	0,85	71.827	13.436	0,84

	Model 2022			Model 2021		
	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag
Medicijnen voor psychose/bipolaire stoornis	34.040	13.362	0,85	33.833	13.187	0,85
Medicijngebruik uit minder dan vier hoofdgroepen	277.031	13.565	0,86	300.425	13.352	0,86
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	87.063	14.067	0,86	88.500	13.817	0,85
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	40.603	14.087	0,85	40.184	13.885	0,85
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	14.040	14.110	0,85	13.819	13.850	0,84
Stapelning van problematiek						
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	85.278	14.447	0,88	63.887	14.438	0,87
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	65.968	14.703	0,88	85.704	14.205	0,88
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	168.232	14.168	0,87	170.285	13.969	0,87
Overige uitkeringen						
WW-uitkering in hh	3.542	9.887	0,58	4.585	9.333	0,55
AO-uitkering (15-80%) in hh	1.458	8.266	0,48	1.529	8.012	0,46
AO-uitkering (80-100%) in hh	12.654	6.672	0,38	12.498	6.793	0,38
ANW-uitkering in hh	182	8.402	0,50	207	8.441	0,51
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	5.375	9.854	0,60	5.043	9.695	0,59
Pensioenuitkering in hh	10.926	11.540	0,71	11.179	11.384	0,70
Loonkostensubsidie						
Ontvangt loonkostensubsidie	1.836	7.434	0,46	-	-	-

De tabel geeft per achtergrondkenmerk het aantal huishoudens, de gemiddelde prijs per uitkering en de fractie ten opzichte van de norm. De prijs per uitkering en de fractie van het normbedrag zijn gecorrigeerd voor uitkeringen aan AOW-gerechtigden en elders verzorgden, opgehoogd naar een geheel jaar uitkering en gemaximeerd op het normbedrag voor het huishouden. Dat sluit aan bij de uitkomstmaat die vanaf model 2019 voor de prijscomponent is gebruikt. De cijfers zijn weergegeven voor de jaren 2018 en 2019.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

4.3 Schattingsresultaten voor de prijscomponent

De coëfficiëntschattingen voor de prijscomponent van model 2022 sluiten aan bij de schattingen voor model 2021, zie Tabel 4.2. Het teken (plus of min) komt voor elk van de kenmerken in het prijsmodel overeen voor model 2021 en model 2022. Alle kenmerken zijn statistisch significant. Daarnaast bevat het model uit 2022 ook een indicator voor LKS. Zoals verwacht is deze indicator negatief, aangezien de ontvangst van LKS het ontvangen bijstandsbedrag verlaagt.

Tabel 4.2 Coëfficiëntschattingen prijscomponent model 2022 sluiten aan bij model 2021

Prijs ten opzichte van de norm in bijstandshuishouden	Model 2022	Model 2021
Aanbodkant		
Huishoudtypen		
Alleenstaande, eenoudervader	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	-0,2535***	-0,2056***
Eenouder-moeder, jongste kind 5+	-0,4372***	-0,3897***
Paar met kinderen	-0,6455***	-0,5429***
Paar zonder kinderen of overig huishouden	-0,7565***	-0,7004***
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,4081***	-0,3292***
Leeftijdsgroepen		
Leeftijd 18 tot 25 jaar in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	-0,1437***	-0,1506***
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	-0,5706***	-0,5806***
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	-0,6264***	-0,6210***
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	-0,5014***	-0,4979***
Woonsituatie		
Corporatiewoning of standplaats	0,0809***	0,0704***
Migratieachtergrond		
Geen, westerse of overig niet-westerse migratieachtergrond in hh	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Turks) in hh	0,1199***	0,1121***
Migratieachtergrond (Surinaams) in hh	0,0943***	0,1075***
Migratieachtergrond (Marokko) in hh	0,1946***	0,1846***
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,1856***	0,1882***
Migratieachtergrond (Midden-Oosten) in hh	0,3198***	0,3701***
Opleidingsniveau		
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Lage HCI in huishouden	0,5235***	0,4128***
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-0,5878***	-0,6444***
Gezondheidsindicatoren		
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,1322***	0,1271***
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,0457***	0,0324***
Stapelings van problematiek		
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1050***	0,1104***
Overige uitkeringen		
WW-uitkering in hh	-1,2916***	-1,3546***
AO-uitkering (15-80%) in hh	-2,4422***	-2,3958***
AO-uitkering (80-100%) in hh	-3,1173***	-3,0292***
ANW-uitkering in hh	-1,9569***	-1,7883***
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	-1,2785***	-1,2822***
Pensioenuitkering in hh	-1,1639***	-1,0605***

Prijs ten opzichte van de norm in bijstandshuishouden	Model 2022	Model 2021
Vraagkant		
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	1,2655***	1,1621***
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk in gemeente	-0,2061**	-0,3700***
Buurteffecten		
Overlast in de buurt	0,4363***	0,4646***
Loonkostensubsidie		
Indicator LKS	-2,0328***	<i>Niet aanwezig</i>
Constante	2,5884***	2,9238***
N	381.270	404.203

De tabel bevat de schattingsresultaten voor het model dat de prijs per uitkering, afgezet tegen het normbedrag, verklaart uit achtergrondkenmerken. Ter vergelijking zijn de schattingsresultaten van model 2021 weergegeven.

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, op basis van CBS-microdata.

4.4 Plausibiliteit

De gemiddelde voorspelde prijs (en fractie van het normbedrag) sluit aan bij de feitelijke prijs (en fractie van het normbedrag), zie Tabel 4.3. De voorspelde prijs volgt door per huishouden de voorspelde fractie (uit de schattingsresultaten) te vermenigvuldigen met het normbedrag dat aan dat specifieke huishouden is toegekend. Net als in voorgaande modeljaren is de (voorspelde) gemiddelde prijs per uitkering (en fractie van het normbedrag) hoger in grotere gemeenten.

Tabel 4.3 Voorspelde prijzen sluiten goed aan bij feitelijke prijzen

Gemeentegrootte	Feitelijk		Voorspeld	
	Gemiddelde prijs	Gemiddelde fractie van het normbedrag	Gemiddelde voorspelde prijs	Gemiddelde voorspelde fractie van het normbedrag
0 - 25.000 inwoners (161 gemeenten)	13.321	0,84	13.262	0,84
25.000 - 50.000 inwoners (139 gemeenten)	13.445	0,84	13.361	0,85
50.000 - 100.000 inwoners (49 gemeenten)	13.638	0,86	13.502	0,86
100.000 - 250.000 inwoners (27 gemeenten)	13.721	0,86	13.615	0,87
>= 250.000 inwoners (4 gemeenten)	14.118	0,89	13.921	0,88

De tabel geeft in de eerste twee kolommen de gemiddelde prijs en de gemiddelde fractie naar gemeentegrootte weer. Het gaat om de gecorrigeerde, opgehoogde prijs die is gemaximeerd op het normbedrag. Ook de fractie is gemaximeerd. De laatste twee kolommen geven de voorspelde gemiddelde prijs en de voorspelde gemiddelde fractie naar gemeentegrootte weer. De data hebben betrekking op het jaar 2019 zoals gebruikt in de schatting van model 2022, met gemeentelijke indeling 2019.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata.

Het toevoegen van de indicator voor LKS-ontvangst aan het prijsmodel moet ervoor corrigeren dat huishoudens die zowel bijstand als LKS ontvangen, gemiddeld een lagere uitkering ontvangen. Tabel 4.4 laat zien dat dit inderdaad het geval is. De voorspelde fractie van het normbedrag voor de bijstandshuishoudens met ook LKS is nagenoeg gelijk aan de feitelijke fractie voor deze huishoudens.

Tabel 4.4 Gemiddelde voorspelde fractie nagenoeg gelijk aan werkelijke fractie voor bijstandshuishoudens met LKS

	Gemiddelde fractie van het normbedrag	Gemiddelde voorspelde fractie van het normbedrag	Aantal huishoudens
Huishoudens die LKS ontvangen	0,46	0,47	1.836

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata.

De uitkomsten van model 2022 zijn sterk vergelijkbaar met de uitkomsten van model 2021 - zie Lammers et al. (2020) voor de resultaten van model 2021. De uitkeringsbedragen (zowel feitelijk als voorspeld) zijn in model 2022 iets hoger dan in model 2021. De gemiddelde voorspelde fractie naar gemeentegrootte is niet gewijzigd.

4.5 Conclusies

Net als de volumecomponent vereist de prijscomponent van het bijstandsverdeelmodel (beperkt) onderhoud. Dit komt omdat sommige factoren in het model niet op exact dezelfde wijze gemeten kunnen worden, omdat het wenselijk is om de operationalisatie van bepaalde factoren enigszins aan te passen of omdat brongegevens zijn gewijzigd. Gedeeltelijk betreft het onderhoud dat ook noodzakelijk of wenselijk is voor de volumecomponent. Dat geldt voor de HCI. Verder is er een nieuwe indicator aan het model toegevoegd die aangeeft of een persoon LKS ontvangt. Herziening van CBS-cijfers en een wijziging in de brongegevens voor het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' zorgen ook voor beperkt onderhoud.

Tabel 4.5 geeft een overzicht van de kenmerken die opgenomen zijn in de prijscomponent van model 2022. De nieuwe indicator voor ontvangst van LKS heeft een negatief effect op de prijs. Verder zijn de coëfficiëntschattingen van de prijscomponent vergelijkbaar met die van model 2021. De voorspelde en feitelijke prijs per uitkering sluiten op elkaar aan.

Tabel 4.5 Aan de specificatie van de prijscomponent is een indicator voor ontvangst LKS toegevoegd

Kans op (inkomsten uit) werk	Andere uitkering
Leeftijd	AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering
Huishoudenssamenstelling (eenoudermoeder naar leeftijd jongste kind, paar met/zonder kinderen, thuiswonend meerderjarig kind)	Loonkostensubsidie Indicator voor ontvangst van LKS
Corporatiewoning of standplaats	
Herkomst (niet-westerse migratieachtergrond) (uitgesplitst)	
Human Capital Index (HCI)	
Gebruik GGZ-zorg, gebruik medicijnen tegen depressie	
HCI laag & gezondheidsproblemen	
Beschikbaarheid van laagopgeleid werk in gemeente	
Aandeel studenten in gemeente	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

Bron: De tabel geeft de voorgestelde factoren voor de prijscomponent van het bijstandsverdeelmodel weer.
SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

5 Actualisatie van de gegevens

De voorspelde bijstandsafhankelijkheid ligt hoger dan de werkelijke bijstandsafhankelijkheid ultimo 2020. In de actualisatiefase vertaalt zich dat in grotere modelafwijkingen dan de afwijkingen die volgden uit de schattingsfase. Ook de coronapandemie kan een rol hebben gespeeld in de verschillen tussen voorspelde en feitelijke bijstandshuishoudens.

Het verdeelmodel 2022 is geschat op basis van gegevens met peildatum begin januari 2019 – zie hoofdstuk 3 en 4. Voor de vaststelling van de bijstandsbudgetten voor 2022 wordt gebruikgemaakt van zo actueel mogelijke gegevens. Op deze manier wordt rekening gehouden met het feit dat de bevolkingssamenstelling in een gemeente kan wijzigen, waardoor de bijstandsafhankelijkheid in een gemeente mogelijk verandert. De meest recente peildatum waarvoor een groot deel van de integrale gegevens beschikbaar is, is 31 december 2020.

5.1 Mogelijkheden voor actualisatie

Tabel 5.1 geeft een overzicht van de gebruikte gegevens in het model en of deze geactualiseerd kunnen worden. De laatste kolom bevat de gebruikte (geactualiseerde) peildatum.

Tabel 5.1 Het grootste gedeelte van de modelkenmerken kan geactualiseerd worden

Kenmerk	Actualisatie mogelijk?	Peildatum
Huishoudenssamenstelling (alleenstaand, paar, eenouder etc.)	Ja	31 dec 2020
Persoonskenmerken (leeftijd, migratieachtergrond)	Ja	31 dec 2020
WW- en ANW-uitkering	Ja	31 dec 2020
AO-uitkering	Deels	31 dec 2019
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering	Deels	31 dec 2019
Student	Ja	1 okt 2020
Adressen van personen (om gemeente te bepalen)	Ja	31 dec 2020
Hoge zorgkosten en gebruik GGZ-zorg	Nee	Heel 2018
Medicijngebruik	Deels	Heel 2019
Human Capital Index	Deels	1 okt 2019 en 2015 t/m 2019
(V)SO/PrO onderwijs	Ja	2013 t/m 2020
Corporatiewoning	Ja	31 dec 2020
Standplaats	Ja	31 dec 2020
Vermogen	Nee	1 jan 2019
Bijstandsontvangst (bijstand, IOAW, IOAZ etc.)	Ja	31 dec 2020
Regionale kenmerken		
Beschikbaarheid van werk	Ja	1 jan 2020
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk	Ja	1 jan 2020

Kenmerk	Actualisatie mogelijk?	Peildatum
Werken onder niveau	Ja	1 jan 2020
Aandeel studenten	Ja	1 okt 2020
Aandeel WW in beroepsbevolking	Ja	Q4 2019, Q1 t/m Q3 2020
Overlast in de buurt	Ja	1 jan 2020
Aandeel bbv in een buurt waar werken niet de norm is	Nee	1 jan 2019

De tabel geeft aan of actualisatie van de gegevens mogelijk is ten opzichte van de gegevens die zijn gebruikt voor de schatting van model 2022, zie hoofdstuk 3 en 4.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

5.1.1 Huishoudkenmerken

Gegevens over huishoudenssamenstelling (eenoudermoeder/vader, alleenstaande, paar, overig huishouden of thuiswonend meerderjarig kind), leeftijd, herkomst, uitkeringen (WW, bijstand, ANW), woonadressen, corporatiewoningen en standplaatsen kunnen geactualiseerd worden naar 31 december 2020¹⁰. Het kenmerk student heeft na actualisatie de peildatum 1 oktober 2020. Voor de factor speciaal of praktijkonderwijs wordt gekeken naar mensen die tussen schooljaar 2012/2013 en schooljaar 2019/2020 dit type onderwijs volgden, maar in schooljaar 2020/2021 niet meer. Gegevens over medicijngebruik kunnen geactualiseerd worden naar 2019.

Een aantal gegevens op persoons- of huishoudensniveau kan niet geactualiseerd worden, omdat nog geen recentere gegevens beschikbaar zijn. Gegevens over specifieke uitkeringen (Ziektewet, wachtgeld, overige uitkering of pensioenuitkeringen) kunnen niet naar 31 december 2020, maar wel naar 31 december 2019 geactualiseerd worden. Gegevens over arbeidsongeschiktheidsuitkeringen kunnen nu, in tegenstelling tot model 2021, ook niet volledig worden geactualiseerd. Zorgkosten en zorggebruik op persoonsniveau en vermogen op huishoudensniveau kunnen in het geheel niet geactualiseerd worden. Bij kenmerken die niet (volledig) geactualiseerd kunnen worden, is voor iedere persoon in een huishouden op 31 december 2020 nagegaan of deze persoon in eerdere jaren hoge zorgkosten had, GGZ-zorgkosten maakte of een arbeidsongeschiktheidsuitkering of overige uitkering ontving. Voor personen die in 2019 in Nederland zijn gekomen (bijvoorbeeld door immigratie) zijn in 2018 geen zorggegevens bekend, zij vallen dus niet onder de groep met hoge zorgkosten en/of GGZ-kosten. Personen die in 2020 in Nederland zijn gekomen zijn aan de referentiegroepen 'medicijnen uit minder dan vier hoofdgroepen', 'geen gebruik van medicijnen tegen verslaving, depressie en psychose of bipolaire stoornis', en 'geen overige uitkering' toegekend. Voor deze personen is immers geen informatie beschikbaar in 2020, het jaar waarop deze kenmerken zijn gebaseerd.

De persoonskenmerken worden vervolgens omgerekend naar huishoudensniveau. Daarvoor wordt bijvoorbeeld het aantal personen in een huishouden dat tot de doelpopulatie behoort - dat wil zeggen personen in de leeftijd van 18 jaar tot AOW-leeftijd - dat gebruikmaakt van GGZ-zorg gedeeld door het totaal aantal personen in de doelpopulatie in dat huishouden. Dit komt overeen met de wijze waarop persoonsgegevens naar huishoudensniveau zijn vertaald voor het schattingsmodel.

Koppeling van niet-geactualiseerde gegevens op huishoudensniveau (vermogen) is lastiger omdat daarbij inconsistenties kunnen optreden. Een huishouden kan van samenstelling gewijzigd zijn. Iemand die op 31 december 2020 alleenstaand is, kan op 1 januari 2019 nog een paar hebben gevormd. Het huishoudvermogen uit 2019 slaat

¹⁰ Voor het woningbezit geldt dat het CBS alleen op peildatum 1 januari het bezit (corporatiewoning, koopwoning, huurwoning et cetera) bepaalt. Dit betekent dat bekend is op welk adres een huishouden op 31 december 2020 woont, maar dat de eigendomssituatie van dat adres op 1 januari 2020 is bepaald.

dan op het vermogen van het paar. Om het huishoudvermogen eind 2020 in te schatten is allereerst voor iedereen in 2019 een persoonlijk vermogen berekend. Dit is gedaan door het huishoudvermogen in 2019 te verdelen over de volwassen huishoudleden (met uitzondering van thuiswonende meerderjarige kinderen). Het huishoudvermogen in 2020 is dan de som van de persoonlijke vermogens in 2019 voor de mensen die op 31 december 2020 samen een huishouden vormen. Deze berekeningswijze sluit aan bij de actualisatie van eerdere modeljaren (zie Tempelman et al., 2016b voor meer uitleg). Er blijven huishoudens over waarvoor in het geheel geen gegevens beschikbaar zijn, bijvoorbeeld omdat zij alleenstaand zijn en in 2019 of 2020 zijn geïmmigreerd. Deze huishoudens zijn toegekend aan de referentiegroep 'geen vermogen'.

5.1.2 Regionale kenmerken

Voor de schatting van model 2022 werden regionale kenmerken gebruikt met peildatum 1 januari 2019 in de gemeente-indeling van 2019. Voor de bepaling van de budgetten worden die kenmerken zoveel mogelijk geactualiseerd naar peilmoment 1 januari 2020, in de gemeente-indeling van 2020. Dat betekent dat er twee mogelijke redenen zijn voor wijzigingen in de scores van de regionale kenmerken ten opzichte van de schattingsfase: (i) feitelijke ontwikkelingen en (ii) onderhoud en (gemeentelijke) herindelingen. De gevolgen van het onderhoud in de schattingsfase zijn in Hoofdstuk 3.1.2 beschreven en in Bijlage A in beeld gebracht.

Alleen het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' wordt niet geactualiseerd. Een deel van de brongegevens is vertraagd en daardoor niet tijdig beschikbaar voor de budgetbepaling van model 2022. De peildatum van dit kenmerk blijft daarom 1 januari 2019. Wel worden de gegevens omgezet naar gemeente-indeling 2020, waardoor er minieme verschuivingen in de scores optreden ten opzichte van de gegevens die zijn gebruikt voor de budgetbepaling van model 2021.¹¹

5.2 Feitelijke ontwikkelingen tussen actualisatie 2021 en actualisatie 2022

De budgetverdeling 2021 maakte gebruik van gegevens met peildatum 31 december 2019. Voor de budgetverdeling 2022 wordt uitgegaan van gegevens met peildatum 31 december 2020. Op 31 december 2020 telde Nederland 7.231.477 huishoudens, zie Tabel 5.2. Dit is exclusief huishoudens die wel LKS ontvangen maar geen bijstand. Ten opzichte van eind 2019 is het aantal huishoudens in het kader van het bijstandsverdeelmodel heel licht afgenomen. Deze afname komt met name doordat in model 2021 de huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen, nog wel zijn meegenomen, zie Hoofdstuk 2. Ondanks de afname van het totaal aantal huishoudens, zijn er wel bepaalde type huishoudens die in aantal toenemen. Dit geldt bijvoorbeeld voor huishoudens met iemand met een verleden in het (V)SO/PrO (ongeveer 6 duizend huishoudens extra; 7,2 procent toename), omdat er voor deze groep elk jaar een extra jaar aan gegevens beschikbaar komt (zie Hoofdstuk 3). Ook blijft, door de krappe huizenmarkt, het aantal huishoudens met een overwaarde van meer dan € 50.000 flink toenemen. De sterkste daling is te zien bij huishoudens met een ANW-uitkering (2.000 huishoudens minder; 8,6 procent afname).

De totale bijstandsafhankelijkheid is licht afgenomen: eind 2019 was dat 5,5 procent, eind 2020 was dit 5,4 procent, zie Tabel 5.2.¹² Voor bijna alle huishoudenstypen geldt dat de bijstandskans nagenoeg gelijk blijft. Er zijn echter

¹¹ Tussen 2019 en 2020 heeft er alleen een kleine grensverhuiving plaatsgevonden tussen Rotterdam en Lansingerland.
¹² De ondersteuning vanuit de Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemer (TOZO), die in 2020 plaatsvond, wordt niet gefinancierd vanuit het BUIG-budget. Hierbij bestaat een risico op administratieve fouten, maar volgens het CBS zijn deze TOZO-uitkeringen op basis van de microdatabestanden op betrouwbare wijze te scheiden van bijstands-uitkeringen (al dan niet in het kader van het BBZ). Verder worden de gegevens over de feitelijke bijstandsuitkeringen in

enkele huishoudtypes waarvoor de bijstandskans sterk afneemt. Dit geldt onder andere voor thuiswonende meerderjarige kinderen, huishoudens met een 18- tot 20-jarige en huishoudens met iemand met een verleden in het (V)SO/PrO. Dit hangt samen met het feit dat LKS in model 2022 (peilmoment eind 2020) niet meer als bijstand wordt geteld en in model 2021 nog wel (peilmoment eind 2021). Deze type huishoudens zullen immers relatief vaak LKS ontvangen. Ook bij huishoudens met medicijnen tegen verslaving neemt de bijstandskans sterk af, van 30,0 procent naar 22,8 procent. Hiermee is de bijstandskans voor deze huishoudens weer vergelijkbaar met de bijstandskans in model 2020. De bijstandskans voor huishoudens met medicijnen tegen verslaving fluctueert de laatste jaren sterk. Dit komt meestal doordat bepaalde verslavingsmedicijnen het ene jaar wel maar het andere jaar niet vergoed worden door de verzekeraar.

Tabel 5.2 Bijstandskans daalt licht tussen 31 december 2019 en 31 december 2020

Kenmerk	Eind 2020		Eind 2019	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Totaal	7.231.477	5,4%	7.232.146	5,5%
Huishoudentypen				
Alleenstaande	2.084.610	9,8%	2.096.343	9,8%
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	73.939	27,6%	74.694	27,8%
Eenoudermoeder, jongste kind 5-12	117.658	20,8%	118.567	20,9%
Eenoudermoeder, jongste kind 12-18	112.974	16,5%	113.582	16,8%
Eenoudermoeder, jongste kind 18+	137.159	14,5%	134.029	14,8%
Eenoudervader, jongste kind tot 5	3.960	9,0%	3.866	9,3%
Eenoudervader, jongste kind 5-12	17.012	7,6%	16.932	8,1%
Eenoudervader, jongste kind 12-18	27.581	6,2%	27.701	6,2%
Eenoudervader, jongste kind 18+	52.040	4,0%	51.382	4,1%
Paar, jongste kind 18-	1.481.772	2,5%	1.495.559	2,5%
Paar, jongste kind 18+	460.088	1,6%	454.856	1,6%
Paar zonder kinderen	1.242.846	1,8%	1.234.523	1,9%
Thuiswonend meerderjarig kind	1.383.913	1,9%	1.374.407	2,2%
Overig huishouden	35.925	5,9%	35.705	5,4%
Leeftijdsgroepen				
18-20-jarige in hh	423.047	1,1%	431.057	1,6%
20-25-jarige in hh	1.036.449	2,6%	1.033.951	2,8%
25-30-jarige in hh	965.446	3,5%	975.978	3,4%
30-40-jarige in hh	1.633.854	5,1%	1.616.256	5,2%
40-50-jarige in hh	1.640.927	5,6%	1.672.367	5,7%
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	2.495.705	7,3%	2.472.365	7,4%
Woonsituatie				
Corporatiewoning	1.807.338	17,6%	1.835.624	17,5%

2020 niet gebruikt voor de budgetverdeling voor modeljaar 2022. De bijstandskans wordt immers ingeschat op basis van de schattingsgewichten in de schattingsfase (met peilmoment begin 2019) en de huishoud- en regionale kenmerken met peilmoment eind 2020. In het geval dat er toch onterecht TOZO-ondersteuning als bijstands- of Bbz-uitkering is geboekt, zijn er dus geen gevolgen voor de uiteindelijke budgetverdeling.

Kenmerk	Eind 2020		Eind 2019	
Standplaats	11.101	18,0%	10.980	18,9%
Niet-westerse migratieachtergrond:				
met herkomst Turkije in hh	219.130	10,2%	214.043	10,1%
met herkomst Suriname in hh	220.807	10,2%	219.944	10,2%
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	103.234	12,9%	100.913	12,7%
met herkomst overig Afrika in hh	128.692	17,4%	124.921	17,8%
met herkomst Marokko in hh	193.417	15,2%	188.142	15,1%
met herkomst Ghana in hh	15.653	13,9%	15.541	13,7%
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	28.663	39,2%	27.726	41,2%
met herkomst Afghanistan in hh	24.156	22,8%	23.674	22,9%
met herkomst Irak in hh	32.317	30,0%	31.754	30,7%
met herkomst Syrië in hh	47.319	49,7%	44.193	52,6%
met herkomst Iran in hh	28.183	21,3%	27.388	21,8%
met herkomst China in hh	56.875	4,2%	57.614	4,0%
met herkomst India in hh	30.172	1,8%	29.965	1,8%
met herkomst overig in hh	185.901	7,8%	180.646	7,6%
Westerse migratieachtergrond:				
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	50.322	9,8%	49.563	10,1%
met herkomst voormalige Sovjet-Unie in hh	64.035	8,0%	61.286	8,1%
met overige herkomst in hh	953.910	3,3%	946.724	3,3%
Opleidingsniveau				
HCI laag in hh	2.066.948	15,0%	2.111.856	15,0%
HCI midden in hh	3.987.763	1,7%	3.999.971	1,8%
HCI hoog in hh	2.450.149	0,6%	2.408.530	0,6%
(V)SO/PrO in hh	94.448	10,8%	88.139	16,2%
Gezondheidsindicatoren				
Zorgkosten onbekend	385.545	4,6%	403.687	4,7%
Zorgkosten boven € 50.000	24.838	14,9%	23.527	15,4%
Gebruik GGZ	562.954	12,4%	556.407	12,6%
Medicijnen tegen verslaving	37.855	22,8%	37.143	30,0%
Medicijnen tegen depressie	647.264	10,7%	645.386	10,9%
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	202.815	18,3%	197.485	18,5%
Medicijngebruik uit minder dan vier hoofdgroepen	6.606.762	4,3%	6.590.702	4,4%
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	974.254	8,6%	995.437	8,6%
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	306.188	12,2%	317.430	12,4%
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	79.550	16,0%	83.144	15,9%
Stapelings van problematiek				
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leef-tijd in hh	324.367	22,4%	310.093	22,6%
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidspro-blemen in hh	367.020	22,9%	362.683	23,0%

Kenmerk	Eind 2020		Eind 2019	
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	778.472	20,8%	797.098	20,7%
Niet-rechthebbenden				
Alleenstaande, vermogen > € 5.000	745.758	2,2%	737.593	2,3%
Alleenstaande, vermogen t/m € 5.000, overwaarde > € 50.000	61.350	3,1%	48.140	3,7%
Paar, vermogen > € 10.000	3.025.388	0,5%	2.990.640	0,6%
Paar, vermogen t/m € 10.000, overwaarde > € 50.000	413.575	0,9%	345.937	1,1%
Student (mbo/hbo/wo) in hh	1.114.091	0,8%	1.070.549	0,8%
WW-uitkering in hh	234.723	1,6%	207.214	1,7%
AO-uitkering 15%-80% in hh	107.340	1,2%	107.224	1,3%
AO-uitkering 80%-100% in hh	462.662	2,8%	492.409	2,8%
ANW-uitkering in hh	21.427	0,8%	23.452	0,8%
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in hh	150.480	5,3%	155.159	4,8%
Pensioenuitkering in hh	253.636	3,2%	263.262	3,4%

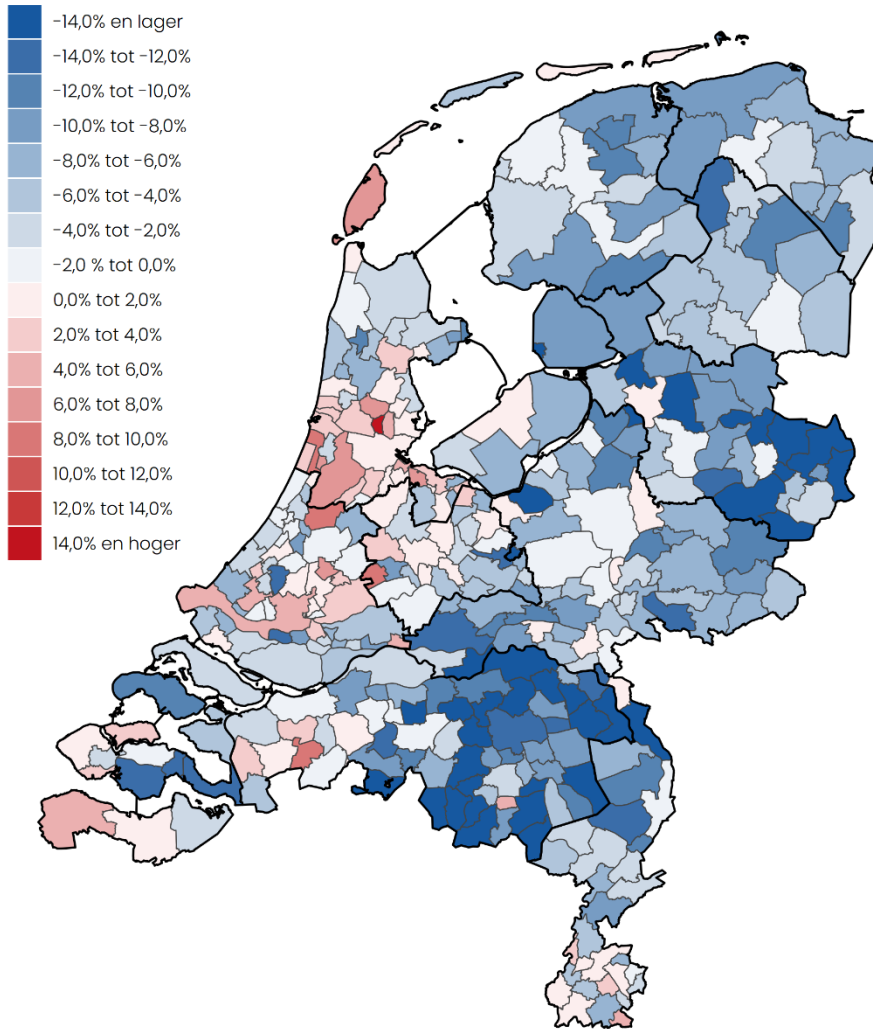
De tabel geeft het aantal huishoudens en de kans op bijstand weer naar achtergrondkenmerken voor de jaren 2019 en 2020 (peildatum 31 december). Dit zijn de gegevens die als basis dienen voor respectievelijk de budgetverdeling 2021 en de budgetverdeling 2022.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

In veel gemeenten neemt de feitelijke bijstandsafhankelijkheid (licht) af, zie Figuur 5.1. Verspreid over het hele land zijn er echter ook gemeenten die te maken hebben met een toename van de feitelijke bijstandsafhankelijkheid tussen 31 december 2019 en 31 december 2020. Die gemeenten bevinden zich vooral in het westen en het zuidwesten van Nederland. De bijstandsafhankelijkheid neemt het sterkst af in Overijssel en het oosten van Noord-Brabant. De coronapandemie kan hierbij een rol spelen, aangezien in en om de grote steden relatief veel werkgelegenheid (tijdelijk) is verdwenen door maatregelen zoals het sluiten van horeca en culturele instellingen. Daarnaast speelt mogelijk ook mee dat voor model 2021 (ultimo 2019) huishoudens met LKS nog als bijstandshuishoudens werden geteld. Dat is niet het geval voor model 2022 (ultimo 2020).

Figuur 5.1 Feitelijke bijstandsafhankelijkheid neemt tussen ultimo 2019 en ultimo 2020 in de meeste gemeenten af

Procentueel verschil feitelijk aantal bijstandshuishoudens

De figuur laat de procentuele verandering in de feitelijke bijstandsafhankelijkheid zien tussen 31 december 2019 (peildatum voor budgetverdeling model 2021) en 31 december 2020 (peildatum voor budgetverdeling model 2022). De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

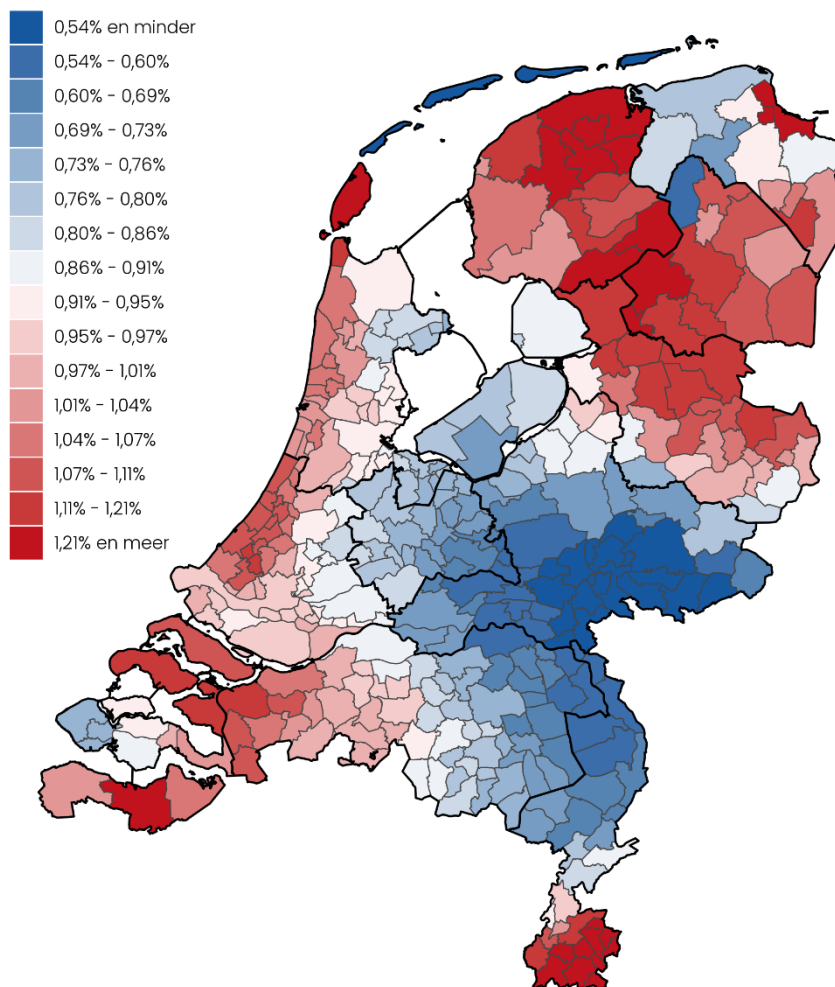
Onderstaande kaarten tonen de ontwikkeling van de scores op de regionale kenmerken tussen 1 januari 2019 en 1 januari 2020 - de scores voor de budgetbepaling van model 2022 ten opzichte van de scores voor de budgetbepaling van model 2021. Figuur 5.2 laat zien dat de beschikbaarheid van werk met name toeneemt in Friesland, Drenthe, langs de westkust en in Zuid-Limburg. De beschikbaarheid van werk drukt het aantal bereikbare banen uit in termen van de beroepsbevolking die om die banen concurreert. Veranderingen kunnen dus zowel komen door een toename van de werkgelegenheid als door een afname van de beroepsbevolking. Figuur 5.3 laat zien wat de belangrijkste oorzaken zijn van een toename van de beschikbaarheid van werk; een toename van de werkgelegenheid of een afname van de beroepsbevolking. De toename van de werkgelegenheid is in het algemeen groter dan de ontwikkeling van de beroepsbevolking - met als gevolg dat de beschikbaarheid van werk in het algemeen is toegenomen. De groei van de beschikbaarheid van werk hangt in Noord-Nederland en langs de westkust zowel samen met een toename van de bereikbare werkgelegenheid als een minder grote toename of afname van de bereikbare

beroepsbevolking. In Zuid-Limburg neemt de bereikbare beroepsbevolking af of is stabiel, wat onder de streep resulteert in een toename van de beschikbaarheid van werk. In het midden en oosten van het land (provincies Utrecht en Gelderland, Noord-Limburg en het oosten van Noord-Brabant) resulteert een relatief sterke groei van de bereikbare beroepsbevolking en een relatief lage groei van het aantal bereikbare banen in een minder sterke groei van de beschikbaarheid van werk.

Figuur 5.2 Relatief sterke toename beschikbaarheid van werk in Noord-Nederland, West-Nederland en Zuid-Limburg

Ontwikkeling Beschikbaarheid van werk

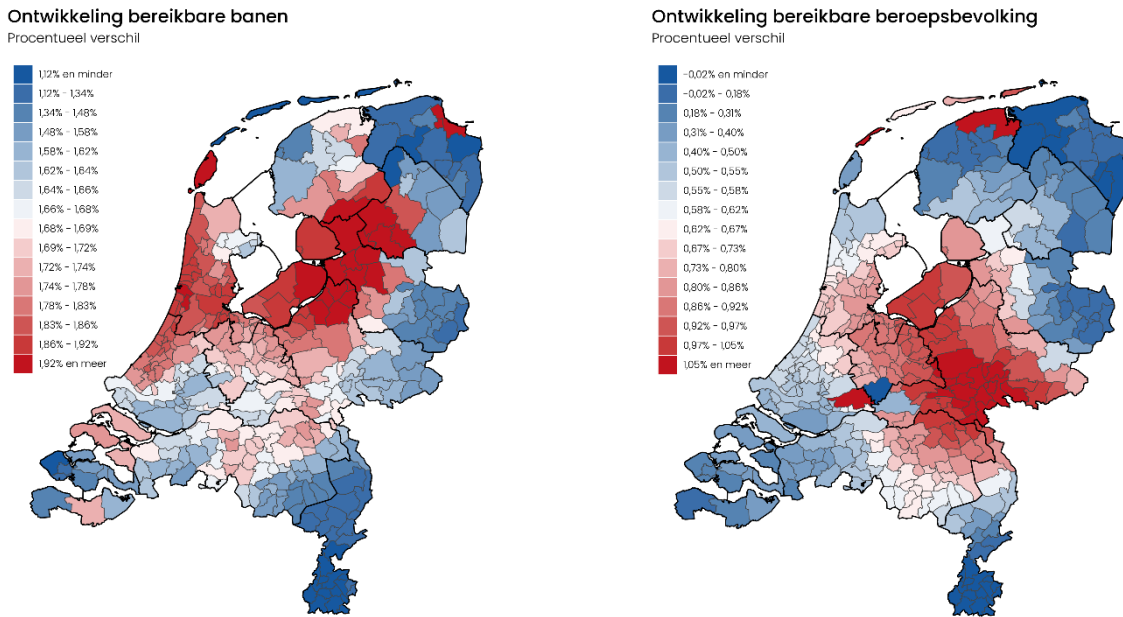
Procentueel verschil

De figuur toont de procentuele ontwikkeling in de beschikbaarheid van werk tussen 1 januari 2019 en 1 januari 2020 - dat wil zeggen een vergelijking van gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De kaart is in gemeente-indeling 2019.

Bron: Atlas Research en SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5.3 Toename beschikbaarheid van werk veelal combinatie van ontwikkeling in werkgelegenheid en ontwikkeling in beroepsbevolking

De linkerfiguur toont de ontwikkeling in de bereikbare¹³ werkgelegenheid per gemeente. De rechterfiguur laat de ontwikkeling zien in de bereikbare beroepsbevolking per gemeente. Het betreft de ontwikkeling tussen 1 januari 2019 en 1 januari 2020, dat wil zeggen een vergelijking van de gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De kaart is in gemeente-indeling 2019.

Bron: Atlas Research en SEO Economisch Onderzoek

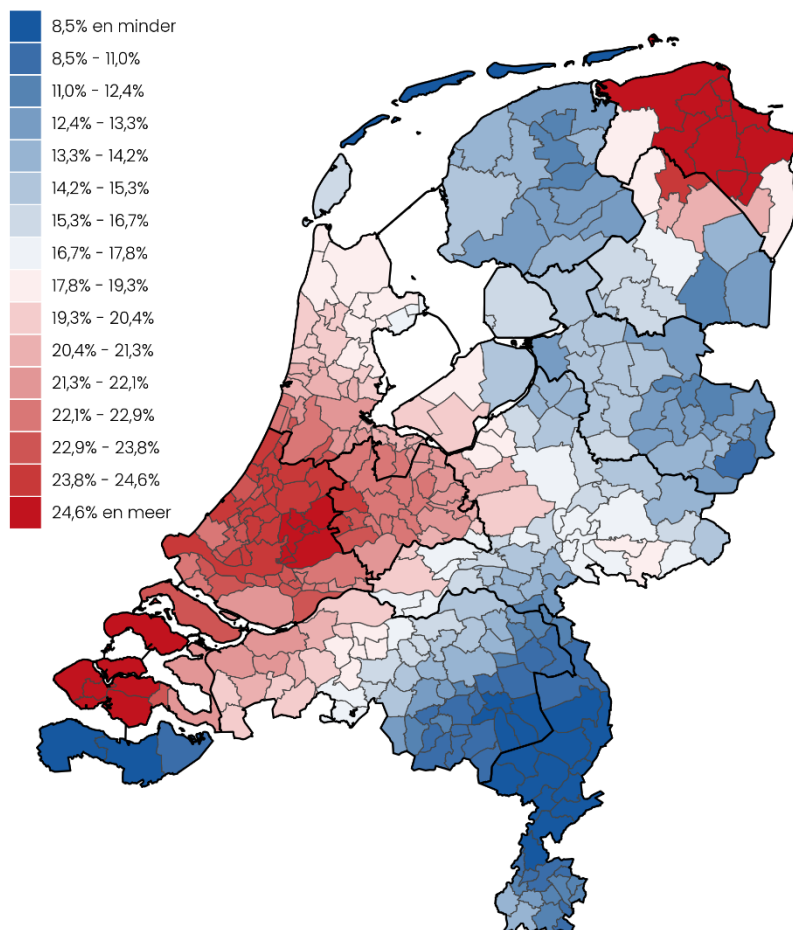
Figuur 5.4 laat zien dat de beschikbaarheid van laaggeschoold werk in de Randstad, Groningen en het merendeel van Zeeland sterk is toegenomen, terwijl sprake is van een minder sterke toename in de rest van Nederland. Figuur 5.5 laat zien waar dat door komt. De toename van de werkgelegenheid met laag beroepsniveau is in het algemeen positief, terwijl de ontwikkeling van de laagopgeleide beroepsbevolking negatief is - met als gevolg een toename van de beschikbaarheid van laaggeschoold werk. De sterkere toename in de Randstad, Groningen en het noorden van Zeeland hangt vooral samen met een relatief sterke afname van de bereikbare laagopgeleide beroepsbevolking. In Groningen, Zeeland, een deel van Noord-Brabant en delen van de Randstad neemt gelijktijdig de bereikbare werkgelegenheid met laag beroepsniveau sterker toe dan in andere delen van het land.

¹³ Waar gesproken wordt van 'bereikbare' werkgelegenheid (of beroepsbevolking) van een gemeente is telkens sprake van de werkgelegenheid (beroepsbevolking) binnen een acceptabele reistijd van de betreffende gemeente.

Figuur 5.4 Beschikbaarheid van werk voor laagopgeleiden neemt sterk toe in de Randstad en Groningen

Ontwikkeling Beschikbaarheid van laaggeschoold werk

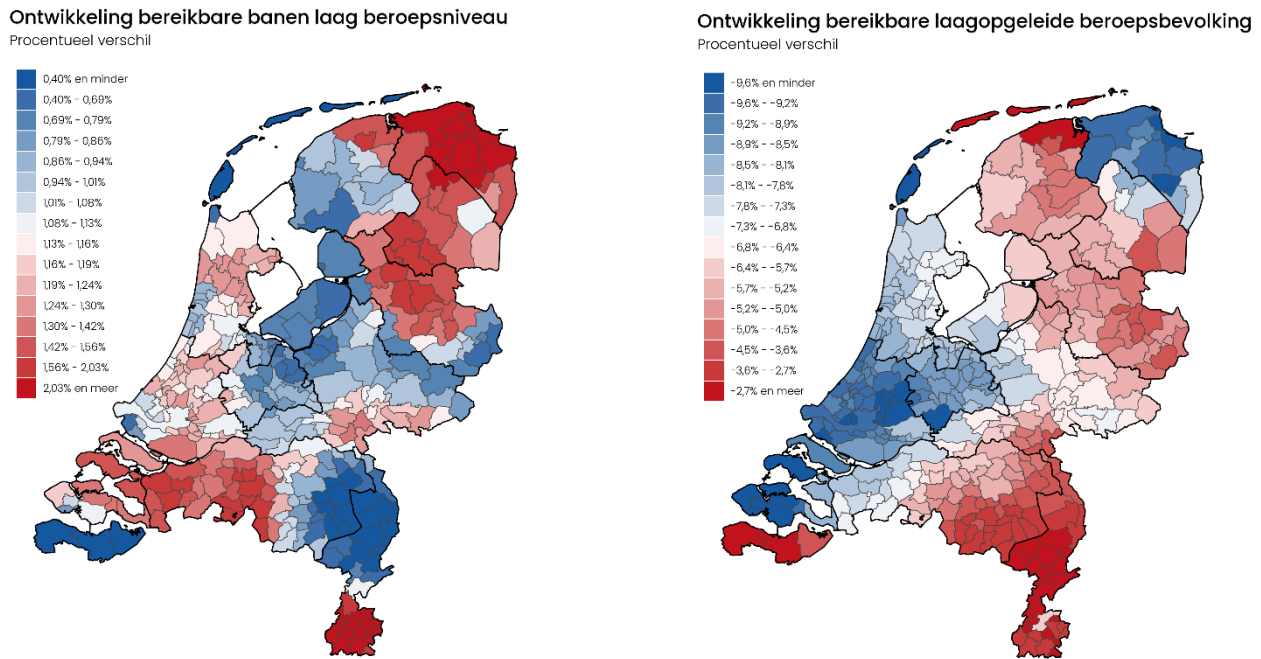
Procentueel verschil

De figuur toont de procentuele ontwikkeling in de beschikbaarheid van laaggeschoold werk tussen 1 januari 2019 en 1 januari 2020 - dat wil zeggen een vergelijking van gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De kaart is in gemeente-indeling 2019.

Bron: Atlas Research en SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5.5 Ontwikkelingen in beschikbaarheid van laaggeschoold werk hangen sterk samen met ontwikkelingen in bereikbare laagopgeleide beroepsbevolking

De linkerfiguur toont de ontwikkeling in de bereikbare werkgelegenheid met laag beroepsniveau per gemeente. De rechterfiguur laat de ontwikkeling zien in de bereikbare laagopgeleide beroepsbevolking per gemeente. Het betreft de ontwikkeling tussen 1 januari 2019 en 1 januari 2020, dat wil zeggen een vergelijking van de gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De kaart is in gemeente-indeling 2019.

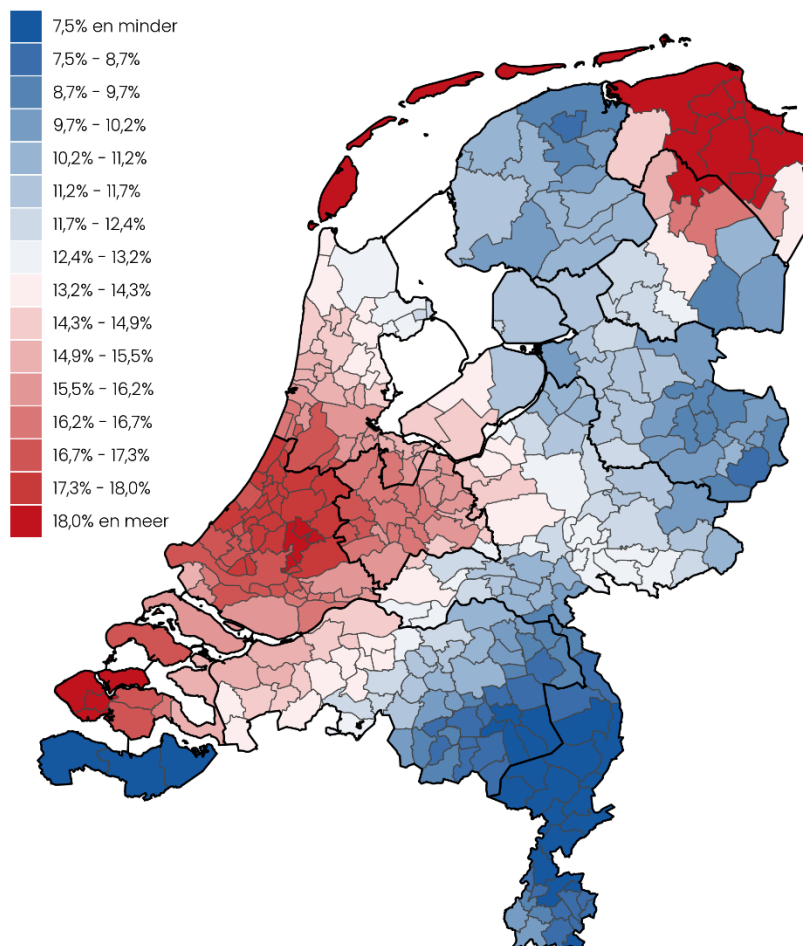
Bron: Atlas Research en SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5.6 laat zien dat het aantal middelbaar en hoger opgeleiden dat werkt in banen met een laag beroepsniveau ('werken onder niveau') toeneemt in het hele land. Die toename hangt samen met zowel de toename in het aantal bereikbare banen met een laag opleidingsniveau vervuld door mensen met een middelbaar- of hoog opleidingsniveau, als de afname in laagopgeleide beroepsbevolking in grote delen van het land. Met name in de zuidelijke Randstad, Zeeland en Groningen neemt het werken onder niveau sterk toe. Dit is veelal het gevolg van een relatief sterke afname van de laagopgeleide beroepsbevolking in die gebieden (zie Figuur 5.7). De toename van het aandeel middelbaar- en hoogopgeleiden dat werkt in banen met een laag beroepsniveau is meer evenredig over het land verspreid.

Figuur 5.6 Relatief sterkere toename van werken onder niveau met name in de Randstad, Zeeland en Groningen

Ontwikkeling Werken onder niveau

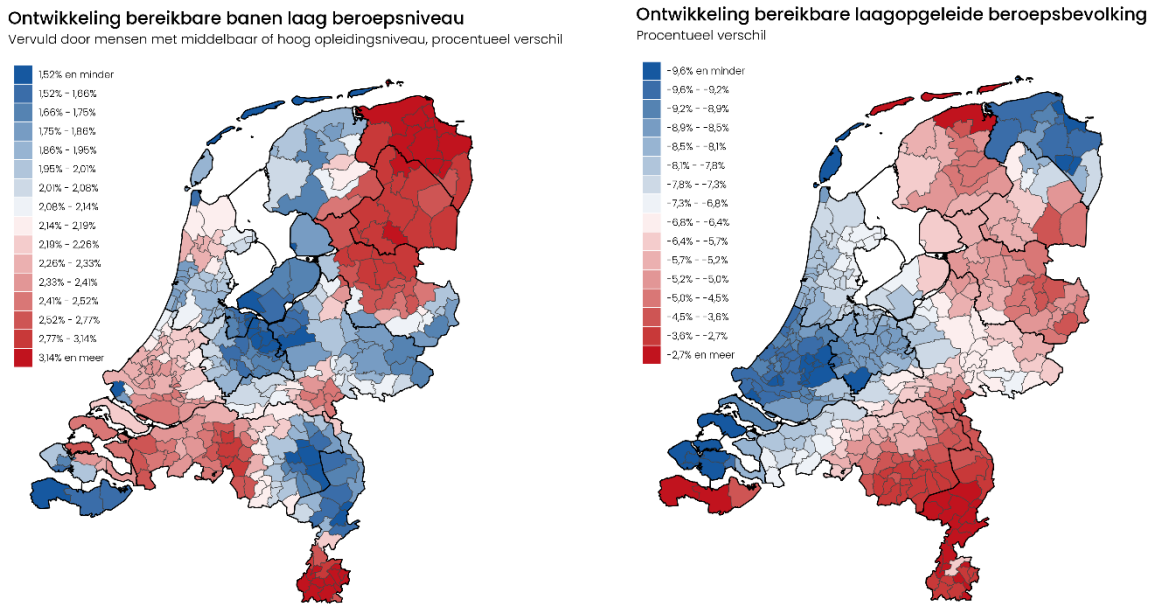
Procentueel verschil

De figuur toont de procentuele ontwikkeling in werken onder niveau tussen 1 januari 2019 en 1 januari 2020 - dat wil zeggen een vergelijking van gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De kaart is in gemeente-indeling 2019.

Bron: Atlas Research en SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5.7 Toename van werken onder niveau in Randstad met name gevolg van ontwikkeling in laagopgeleide beroepsbevolking

De linkerfiguur toont de ontwikkeling in de bereikbare banen met een laag beroepsniveau vervuld door middelbaar en hoogopgeleiden per gemeente. De rechterfiguur laat de ontwikkeling zien in de bereikbare laagopgeleide beroepsbevolking per gemeente. Het betreft de ontwikkeling tussen 1 januari 2019 en 1 januari 2020, dat wil zeggen een vergelijking van de gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De kaart is in gemeente-indeling 2019.

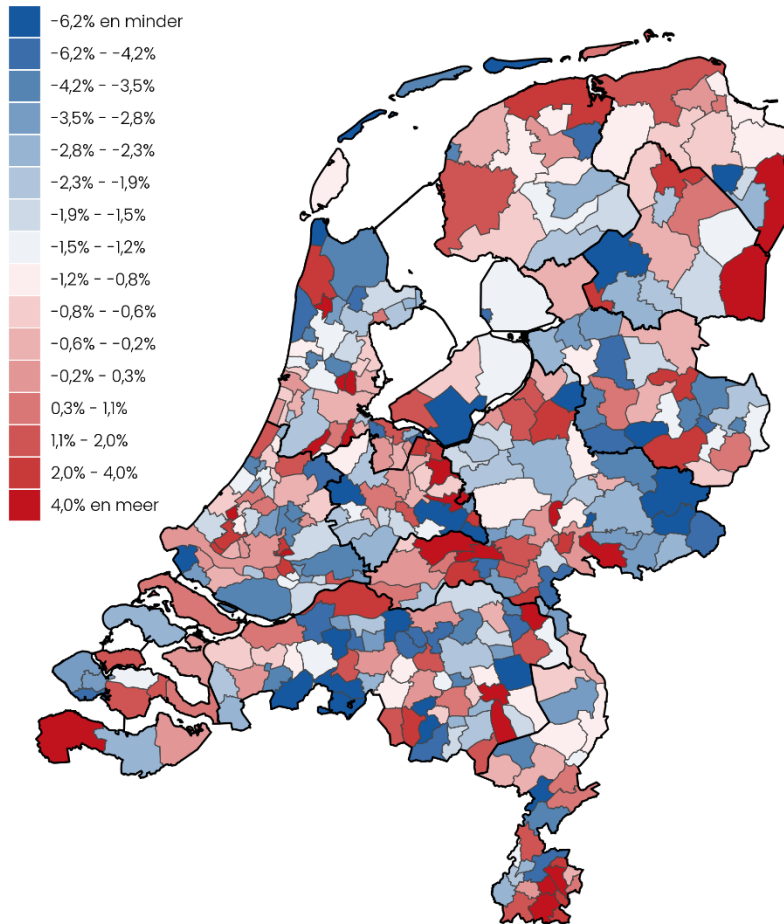
Bron: Atlas Research en SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5.8 laat zien dat de ervaren overlast en onveiligheid tussen 2019 en 2020 in de meeste gemeenten is afgenomen. Er lijkt geen sprake van een regionaal patroon.

Figuur 5.8 Geen regionaal patroon in ontwikkeling overlast in de buurt

Ontwikkeling Overlast in de buurt

Procentueel verschil

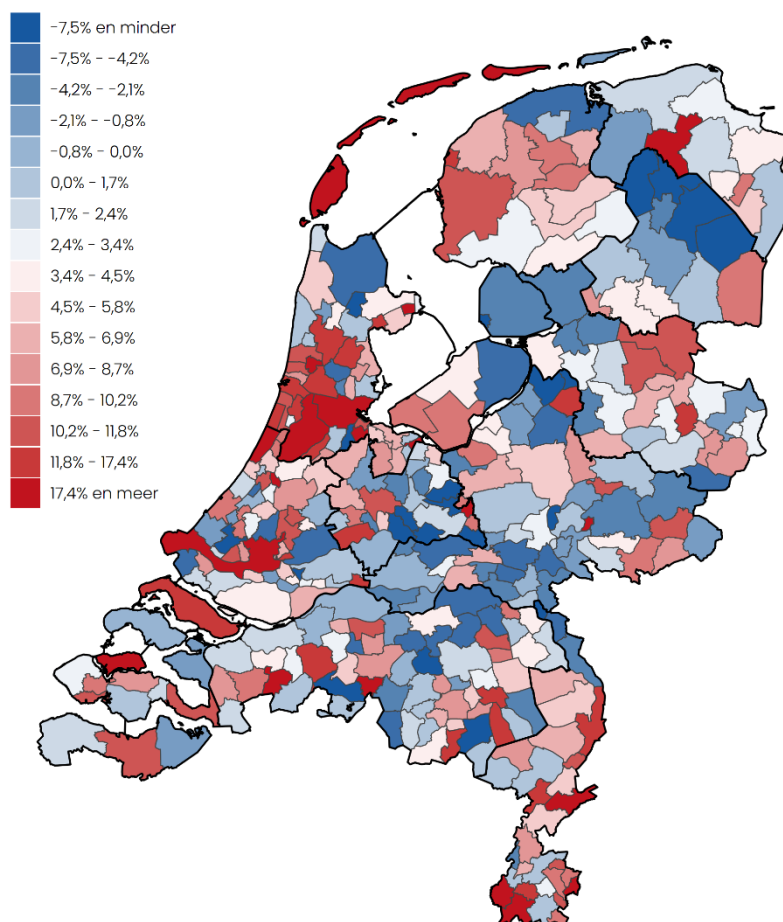
De figuur toont de procentuele ontwikkeling in overlast tussen 1 januari 2019 en 1 januari 2020 - dat wil zeggen een vergelijking van gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De kaart is in gemeente-indeling 2019.

Bron: Atlas Research en SEO Economisch Onderzoek

Tot slot laat Figuur 5.9 zien dat het aandeel WW relatief sterk toeneemt in Noord-Holland en delen van Zuid-Holland. Voor de meeste provincies geldt echter dat er zowel gemeenten zijn waar het aandeel WW daalt als gemeenten waar het aandeel WW stijgt. Er zijn ook enkele grote steden buiten de Randstad (zoals Groningen en Maastricht) waar het aandeel WW sterk is gestegen. De coronapandemie kan deze ontwikkelingen waarschijnlijk deels verklaren, aangezien in en om de grote steden relatief veel werkgelegenheid (tijdelijk) is verdwenen door maatregelen zoals het sluiten van horeca en culturele instellingen. Figuur 5.10 geeft aan dat dit patroon gedreven wordt door de ontwikkeling in het aantal personen met een WW-uitkering. De beroepsbevolking verandert in de meeste gemeenten zeer beperkt. Dit komt ook omdat Statline, waarop de omvang van de beroepsbevolking voor dit kenmerk wordt gebaseerd, de omvang afgerond in duizendtallen weergeeft. De beroepsbevolking blijft daarom vaak gelijk.

Figuur 5.9 Aandeel WW neemt sterk toe in Noord- en Zuid-Holland

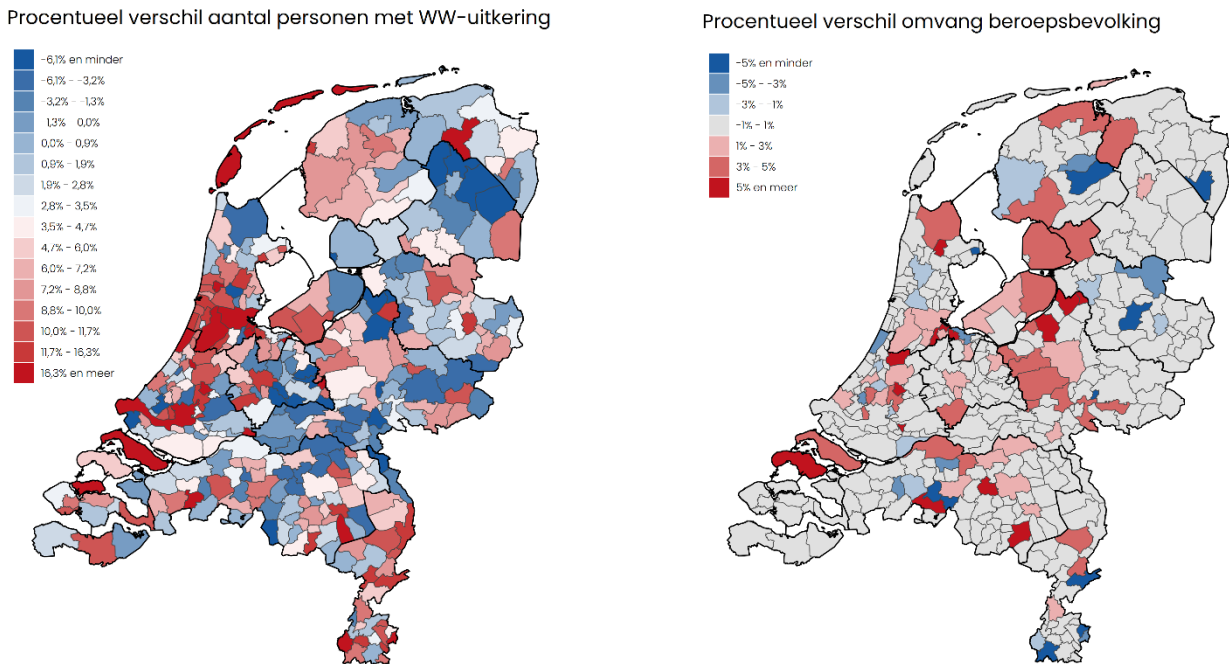
Procentueel verschil aandeel WW

De figuur toont de procentuele ontwikkeling in het aandeel WW-niveau tussen Q4 2018 - Q3 2019 en Q4 2019 - Q3 2020: dat wil zeggen een vergelijking van gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, op basis van CBS Statline

Figuur 5.10 Ontwikkeling in aandeel WW wordt vooral bepaald door de ontwikkeling in het aantal personen met een WW-uitkering

De linkerfiguur toont de ontwikkeling in het aantal personen met een WW-uitkering per gemeente. De rechterfiguur laat de ontwikkeling zien in de beroepsbevolking per gemeente. Het betreft de ontwikkeling tussen Q4 2018 - Q3 2019 en Q4 2019 - Q3 2020; dat wil zeggen een vergelijking van gegevens voor de budgetbepaling van model 2021 en de budgetbepaling van model 2022. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, op basis van CBS Statline

5.3 Geactualiseerde voorspellingen

5.3.1 Volumecomponent

Om de voorspelde bijstandskans te berekenen worden de gewichten van het schattingsmodel voor de volumecomponent (zie Bijlage C) vermenigvuldigd met de kenmerken in het geactualiseerde bestand. Dit geeft voor elk huishouden op 31 december 2020 een bijstandskans. Tabel 5.3 bevat het aantal huishoudens en de bijbehorende werkelijke en voorspelde bijstandskans, uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. De voorspelde bijstandskans ligt met 6,0 procent hoger dan de werkelijke bijstandskans van 5,4 procent. Dit was ook bij model 2021 en model 2020 het geval: de voorspelde bijstandsafhankelijkheid was bij de actualisatie van model 2021 6,0 procent, terwijl de werkelijke bijstandskans op 31 december 2019 5,5 procent was. In de actualisatie van model 2020 was de voorspelde bijstandsafhankelijkheid 6,2 procent, terwijl de werkelijke bijstandskans op 31 december 2018 5,7 procent was. Dit kan worden veroorzaakt doordat niet alle gegevens naar ultimo 2020 geactualiseerd kunnen worden. Uiteindelijk gaat het in de budgetverdeling om het aantal bijstandshuishoudens in een gemeente ten opzichte van andere gemeenten. Een verschil in niveau tussen de landelijk gemiddelde feitelijke en voorspelde bijstandsafhankelijkheid heeft dus niet direct invloed op de budgetverdeling.

Verschillen tussen de voorspelde en werkelijke bijstandskans kunnen twee oorzaken hebben. Allereerst zijn de gewichten geschat op het bestand begin 2019. De samenstelling van een groep huishoudens kan sinds die tijd gewij-

zigd zijn. Substantiële wijzigingen kunnen leiden tot een afwijking tussen de voorspelde en de werkelijke bijstandskans. Net als in model 2021 en model 2020 is een dergelijke afwijking tussen voorspelde en werkelijke bijstandsafhankelijkheid met name zichtbaar voor Syriërs en voor Somaliërs of Eritreeërs.

Ten tweede introduceert de actualisatie zelf ruis die verschillen kan veroorzaken. Deze ruis ontstaat doordat niet alle gegevens geactualiseerd kunnen worden en dus verschillende peilmomenten worden gehanteerd. Dit komt bijvoorbeeld voor bij de HCI: er zijn in de actualisatie meer mensen met een onbekend opleidingsniveau, omdat volledige actualisatie niet mogelijk is. Meer mensen worden aan de groep ‘HCI onbekend’ toegekend en daardoor verandert de bijstandskans van de mensen die wel zijn ingedeeld. Dit speelt ook bij kenmerken voor niet-rechthebenden, zoals vermogen, overwaarde en Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en arbeidsongeschiktheid. Doordat vermogensgegevens dateren van 1 januari 2019 is een fictief persoonlijk vermogen berekend. Daardoor kan het zijn dat mensen eind 2020 onterecht als (niet-)rechthebbende worden gezien. Hetzelfde geldt voor Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Dit is gebaseerd op eind 2019, maar als de uitkering daarna stopt, kan dat betekenen dat er eind 2020 wel weer recht op bijstand is. Ook bij zorgkosten en medicijngebruik speelt de aansluiting tussen schatting en actualisatie mee, omdat zorgkosten zijn gebaseerd op het jaar 2018, en medicijngebruik op 2019. Migranten die zich in 2019 of 2020 in Nederland vestigen hebben bijvoorbeeld een relatief grote bijstandskans, maar (nog) onbekende zorgkosten in 2018.

Het verschil tussen werkelijke en voorspelde bijstandskans is naar verhouding wat groter bij eenouderhuishoudens (met name eenoudermoeders) en alleenstaanden, zie Tabel 5.3. Bij de leeftijdsgroepen zijn de verschillen met name zichtbaar bij huishoudens met 50-jarigen tot AOW-leeftijd. Deze patronen komen grotendeels overeen met de actualisatie in eerdere modeljaren en hangen dus naar verwachting samen met het feit dat niet alle gegevens geactualiseerd kunnen worden.

Voor de meeste groepen geldt dat de voorspelde bijstandskans groter is dan de werkelijke bijstandskans. Er zijn echter uitzonderingen: net als in model 2021 en model 2020 is de voorspelde bijstandskans kleiner dan de werkelijke bijstandskans voor huishoudens met 18-20-jarigen en huishoudens waarin personen een Ziektewetuitkering, wachtgeld of een overige uitkering ontvangen. Net als voor model 2021 geldt daarnaast ook voor (V)SO/PrO huishoudens dat de voorspelde kans op bijstand kleiner is dan de werkelijke kans ultimo 2020.

Tabel 5.3 De voorspelde bijstandskans ultimo 2020 is hoger dan de werkelijke bijstandskans

Kenmerk	Aantal hh	Werkelijke bijstandskans	Voorspelde bijstandskans
Totaal	7.231.477	5,4%	6,0%
Huishoudentypen			
Alleenstaande	2.084.610	9,8%	10,9%
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	73.939	27,6%	29,9%
Eenoudermoeder, jongste kind 5-12	117.658	20,8%	22,8%
Eenoudermoeder, jongste kind 12-18	112.974	16,5%	18,6%
Eenoudermoeder, jongste kind 18+	137.159	14,5%	16,5%
Eenoudervader, jongste kind tot 5	3.960	9,0%	10,7%
Eenoudervader, jongste kind 5-12	17.012	7,6%	8,6%
Eenoudervader, jongste kind 12-18	27.581	6,2%	7,2%
Eenoudervader, jongste kind 18+	52.040	4,0%	4,7%
Paar, jongste kind 18-	1.481.772	2,5%	2,9%

Kenmerk	Aantal hh	Werkelijke bijstandskans	Voorspelde bijstandskans
Paar, jongste kind 18+	460.088	1,6%	1,9%
Paar zonder kinderen	1.242.846	1,8%	2,1%
Thuiswonend meerderjarig kind	1.383.913	1,9%	2,1%
Overig huishouden	35.925	5,9%	6,8%
Leeftijdsgroepen			
18-20-jarige in hh	423.047	1,1%	1,0%
20-25-jarige in hh	1.036.449	2,6%	3,0%
25-30-jarige in hh	965.446	3,5%	4,0%
30-40-jarige in hh	1.633.854	5,1%	5,6%
40-50-jarige in hh	1.640.927	5,6%	6,3%
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	2.495.705	7,3%	8,1%
Woonsituatie			
Corporatiewoning	1.807.338	17,6%	19,4%
Standplaats	11.101	18,0%	20,3%
Niet-westerse migratieachtergrond			
met herkomst Turkije in hh	219.130	10,2%	11,0%
met herkomst Suriname in hh	220.807	10,2%	11,1%
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	103.234	12,9%	13,9%
met herkomst overig Afrika in hh	128.692	17,4%	19,6%
met herkomst Marokko in hh	193.417	15,2%	16,5%
met herkomst Ghana in hh	15.653	13,9%	14,9%
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	28.663	39,2%	45,5%
met herkomst Afghanistan in hh	24.156	22,8%	25,0%
met herkomst Irak in hh	32.317	30,0%	32,3%
met herkomst Syrië in hh	47.319	49,7%	59,9%
met herkomst Iran in hh	28.183	21,3%	23,7%
met herkomst China in hh	56.875	4,2%	4,7%
met herkomst India in hh	30.172	1,8%	2,3%
met herkomst overig in hh	185.901	7,8%	8,4%
Westerse migratieachtergrond			
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	50.322	9,8%	11,0%
met herkomst voormalige Sovjet-Unie in hh	64.035	8,0%	9,2%
met overige herkomst in hh	953.910	3,3%	3,8%
Opleidingsniveau			
HCI laag in hh	2.066.948	15,0%	16,9%
HCI midden in hh	3.987.763	1,7%	1,9%
HCI hoog in hh	2.450.149	0,6%	0,9%
(V)SO/PrO in hh	94.448	10,8%	10,6%
Gezondheidsindicatoren			

Kenmerk	Aantal hh	Werkelijke bijstandskans	Voorspelde bijstandskans
Zorgkosten onbekend	385.545	4,6%	8,1%
Zorgkosten boven € 50.000	24.838	14,9%	15,4%
Gebruik GGZ	562.954	12,4%	13,4%
Medicijnen tegen verslaving	37.855	22,8%	23,8%
Medicijnen tegen depressie	647.264	10,7%	11,4%
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	202.815	18,3%	18,9%
Medicijngebruik uit minder dan vier hoofdgroepen	6.606.762	4,3%	4,9%
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	974.254	8,6%	9,3%
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	306.188	12,2%	13,2%
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	79.550	16,0%	17,1%
Stapelning van problematiek			
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	324.367	22,4%	23,8%
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	367.020	22,9%	24,4%
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	778.472	20,8%	22,5%
Niet-rechtthebbenden			
Alleenstaande, vermogen > € 5.000	745.758	2,2%	2,3%
Alleenstaande, vermogen t/m € 5.000, overwaarde > € 50.000	61.350	3,1%	3,8%
Paar, vermogen > € 10.000	3.025.388	0,5%	0,5%
Paar, vermogen t/m € 10.000, overwaarde > € 50.000	413.575	0,9%	1,0%
Student (mbo/hbo/wo) in hh	1.114.091	0,8%	1,1%
WW-uitkering in hh	234.723	1,6%	2,0%
AO-uitkering 15%-80% in hh	107.340	1,2%	1,4%
AO-uitkering 80%-100% in hh	462.662	2,8%	3,0%
ANW-uitkering in hh	21.427	0,8%	0,8%
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in hh	150.480	5,3%	3,5%
Pensioenuitkering in hh	253.636	3,2%	3,7%

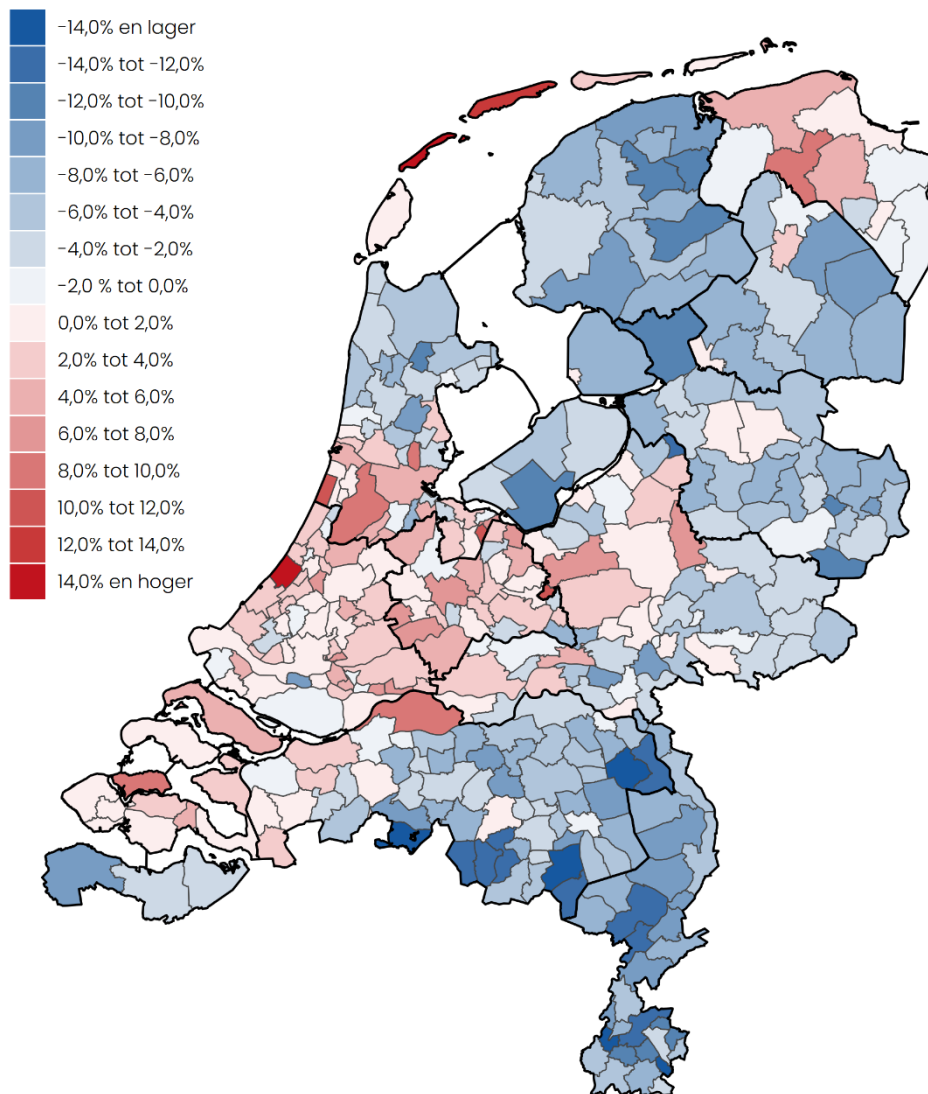
De tabel laat het aantal huishoudens en de werkelijke kans op bijstand op peildatum 31 december 2020 zien. Daarnaast is de voorspelde kans op bijstand, berekend door toepassing van de gewichten uit het schattingsmodel voor de volumecomponent van model 2022 op het geactualiseerde analysebestand met peildatum 31 december 2020, weergegeven. De cijfers zijn uitgesplitst naar achtergrondkenmerken van huishoudens.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Het voorspeld aantal huishoudens met bijstand stijgt tussen eind 2019 en eind 2020 met name in de Randstad, Zeeland en Groningen, zie Figuur 5.10. In Friesland, Limburg en Overijssel daalt het aantal voorspelde bijstandshuishoudens juist. Hier speelt mogelijk ook mee dat voor model 2021 (ultimo 2019) huishoudens met LKS nog als bijstandshuishouden werden geteld. Dat is niet het geval voor model 2022 (ultimo 2020).

Figuur 5.11 Voorspelde bijstandsafhankelijkheid stijgt tussen ultimo 2019 en ultimo 2020 relatief sterk in de Randstad en delen van Groningen

Procentueel verschil voorspeld aantal bijstandshuishoudens

De figuur toont het procentueel verschil tussen het voorspelde aantal huishoudens met bijstand o.b.v. de volumecomponent van model 2021 en het voorspelde aantal huishoudens met bijstand o.b.v. de volumecomponent van model 2022, beide na actualisatie van de gegevens naar respectievelijk ultimo 2019 en ultimo 2020. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

5.3.2 Prijscomponent

Om de voorspelde fractie van het normbedrag te berekenen worden de gewichten van het schattingsmodel voor de prijscomponent (zie Bijlage C) vermenigvuldigd met de kenmerken in het geactualiseerde bestand. Net als in de schattingsfase zijn ook in de actualisatiefase de voorspelde prijsfracties vrijwel gelijk aan de werkelijke prijsfracties – zie Tabel 5.4. De gemiddelde voorspelde fractie is eind 2020 gelijk aan de werkelijke fractie. Ook voor de schatting van model 2022 is de gemiddelde voorspelde fractie gelijk aan de werkelijke gemiddelde fractie. In de actualisatiefase van model 2021 was er een klein verschil tussen de voorspelde en de werkelijke fractie.

Tabel 5.4 Voorspelde fracties ultimo 2020 gelijk aan de werkelijke fracties

Model	Fractie van het normbedrag: gemiddeld werkelijk		Fractie van het normbedrag: gemiddeld voorspeld	
	Schatting	Actualisatie	Schatting	Actualisatie
Model 2022	0,87	0,86	0,87	0,86
Model 2021	0,86	0,85	0,86	0,86

De tabel geeft in de eerste twee kolommen de gemiddelde werkelijke prijsfractie weer. De laatste twee kolommen geven de voorspelde gemiddelde fractie weer. Alleen bijstandshuishoudens zijn meegenomen in de voorspelling in de tabel. In werkelijkheid wordt voor alle huishoudens een gemiddelde prijsfractie voorspeld. Deze is echter niet direct vergelijkbaar met de werkelijke prijsfractie van bijstandshuishoudens.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Het toevoegen van de indicator voor LKS-ontvangst aan het prijsmodel corrigeert ervoor dat huishoudens die zowel bijstand als LKS ontvangen, gemiddeld een lagere uitkering ontvangen. Tabel 5.5 laat zien dat zowel de voorspelde fractie als de feitelijke fractie van het normbedrag voor de bijstandshuishoudens met LKS ook in de actualisatiefase aanzienlijk kleiner is dan de fracties voor bijstandshuishoudens die geen LKS ontvangen. Wel is het zo dat het verschil tussen de feitelijke en voorspelde fractie groter is dan in de schattingsfase (Tabel 4.4).

Tabel 5.5 Gemiddelde voorspelde fractie nagenoeg gelijk aan werkelijke fractie voor bijstandshuishoudens met LKS

	Gemiddelde fractie van het normbedrag	Gemiddelde voorspelde fractie van het normbedrag	Aantal huishoudens
Huishoudens die LKS ontvangen	0,52	0,46	2.490

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata.

5.4 Plausibiliteit

De gemiddelde modelafwijking neemt toe door de actualisatie. Voor actualisatie was de gemiddelde absolute modelafwijking 7,3 procent; na actualisatie is dat 14,7 procent, zie Tabel 5.6. De toename treedt op bij gemeenten in alle grootteklassen. Bovendien heeft na actualisatie het merendeel van de gemeenten een positieve modelafwijking, dat wil zeggen dat er feitelijk minder bijstandshuishoudens zijn dan voorspeld, terwijl dat voor actualisatie nog meer gelijkmatig verdeeld was. Dit was ook het geval voor model 2021. De modelafwijking in de schattingsfase is een betere graadmeter voor de prestaties van het model.

Dat de modelafwijkingen na actualisatie groter zijn, komt ondermeer doordat er een afwijking is tussen de gemiddelde voorspelde bijstandskans (6,0 procent) en de gemiddelde feitelijke bijstandskans (5,4 procent). Dit kan komen omdat niet alle kenmerken geactualiseerd kunnen worden. De modelafwijking kijkt naar het verschil tussen voorspeld en werkelijk aantal bijstandshuishoudens per gemeente. Een afwijking tussen de gemiddelde feitelijke en voorspelde bijstandskans vertaalt zich dus in modelafwijkingen.¹⁴ In model 2021, 2020 en 2019 was dit ook al het geval. De modelafwijking ná actualisatie is nu groter dan in model 2021 (12,4 procent - zie Lammers et al. (2021)

¹⁴ Voor de budgetverdeling maakt het verschil in niveau van de landelijk gemiddelde voorspelde bijstandskans en de landelijk gemiddelde feitelijke bijstandskans niet direct uit. Het gaat immers om de verhouding in voorspelde bijstandsfankelijkheid (vermenigvuldigd met de voorspelde prijs) tussen gemeenten. Het is mogelijk om de landelijk gemiddelde voorspelde bijstandskans te herschalen naar de landelijk gemiddelde feitelijke bijstandskans. De modelafwijkingen zijn dan kleiner.

en model 2020 (11,2 - zie Muilwijk-Vriend et al., 2020). Dit hangt samen met het feit dat de afwijking tussen gemiddelde voorspelde bijstandskans en gemiddelde feitelijke bijstandskans nu groter is dan in model 2021 en model 2020.

Dat de afwijking tussen voorspeld en feitelijk in model 2022 groter is dan in de voorgaande modellen kan komen door de coronapandemie, die sommige regio's harder heeft getroffen dan andere regio's. De modelgewichten zijn gebaseerd op de situatie 5 januari 2019 en de meeste regionale (arbeidsmarkt)indicatoren op 1 januari 2020 - met uitzondering van het Aandeel WW dat betrekking heeft op de periode 2019Q4 - 2020Q3. Hierdoor houdt het model voor de budgetten voor 2022 slechts beperkt rekening met regionale verschuivingen in de bijstandskans als gevolg van de pandemie. Een deel van de mogelijke gevolgen van de coronapandemie op de arbeidsmarkt zal dus pas in modeljaar 2023 zijn beslag krijgen.

Tabel 5.6 De modelafwijkingen nemen toe door actualisatie

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Vóór actualisatie gegevens 1 jan 2019 (alleen volumecomponent)					Na actualisatie gegevens 31 dec 2020 (alleen volumecomponent)				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 25.000 inw (n = 83/79)	8,5	-25,8	35,3	49	34	14,5	-15,2	45,9	11	68
25.000 - 50.000 inw (n = 141/137)	7,5	-19,1	31,4	77	64	15,5	-6,7	86,7	9	128
50.000 - 100.000 inw (n = 54/58)	6,1	-13,3	29,8	29	25	14,8	-7,3	47,5	1	57
100.000 - 250.000 inw (n = 27/28)	5,7	-11,1	20,8	16	11	11,8	-4,9	23,9	3	25
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	4,0	-5,3	4,3	2	2	10,5	7,1	13,4	0	4
Totaal (n = 309/306)	7,3	-25,8	35,3	173	136	14,7	-15,2	86,7	24	282
Gewogen naar inwonertal	6,3	-25,8	35,3	173	136	13,8	-15,2	86,7	24	282
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,6	-25,8	35,3	173	136	12,5	-15,2	86,7	24	282

De beschrijvende statistieken over vóór actualisatie zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) in gemeente-indeling 2020. Na actualisatie is gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten in gemeente-indeling 2022. De modelafwijking is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens. De kolom 'gem' bevat gemiddelden van de absolute procentuele afwijkingen.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Tabel 5.7 vergelijkt de modelafwijkingen van model 2022 en model 2021, beide na actualisatie. 94 van de 134 gemeenten met meer dan 40.000 inwoners (70 procent) hebben in model 2021 en model 2022 een modelafwijking van dezelfde orde van grootte. Voor 34 gemeenten (25 procent) geldt dat de grootte van de modelafwijking één categorie opschuift. De verschuivingen die optreden betreffen maximaal twee categorieën. Dus geen enkele gemeente gaat van bijvoorbeeld min tien procent modelafwijking in 2020 naar een modelafwijking van meer dan vijf procent in 2021.

Tabel 5.7 Beperkte verschuivingen in modelafwijkingen van model 2021 naar model 2022

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Model 2022					Totaal
	Tot -10%	-10% tot -5%	-5% tot 5%	5% tot 10%	Meer dan 10%	
Model 2021						
Tot -10%	0	0	1	0	0	1
-10% tot -5%	0	1	2	0	0	3
-5% tot 5%	0	1	16	9	5	31
5% tot 10%	0	0	3	14	13	30
Meer dan 10%	0	0	0	6	63	69
Totaal	0	2	22	29	81	134

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op volledig gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 40.000 inwoners in 2021 - gemeente-indeling 2022). De modelafwijking is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Acht gemeenten behoren zowel in model 2022 als in model 2021 tot de top-10 gemeenten met de grootste negatieve modelafwijking. Dit is uitsluitend gebaseerd op gemeenten met meer dan 40.000 inwoners op 1 januari 2021 ofwel 134 gemeenten. De gemeenten die in model 2022 niet langer tot de top-10 behoren, komen op plek 34 en 50. De gemeenten die in model 2022 in de top 10 komen, zaten daar al dicht bij in model 2021 (plek 15 en 16).

Zeven gemeenten behoren zowel in model 2021 als in model 2022 tot de top-10 gemeenten met de grootste positieve modelafwijking. De gemeenten die in model 2022 niet langer tot de top-10 behoren, komen op plek 16, 24 en 27. De gemeenten die in model 2022 in de top 10 komen, stonden in model 2021 op plekken 16, 20 en 59.

Een verschuiving in de modelafwijking kan verschillende oorzaken hebben:

- De samenstelling van huishoudens en regionale situatie in gemeenten kan veranderen. Als in een gemeente de omvang van groepen huishoudens met een verhoogde bijstandskans (bijvoorbeeld alleenstaanden) toeneemt, stijgt het voorspelde aantal bijstandshuishoudens. Ook de regionale situatie van een gemeente kan wijzigen, wat door kan werken in het voorspelde aantal huishoudens met bijstand;
- De gewichten in model 2022 wijken af van de gewichten in model 2021. Het model is geschat op recentere gegevens dan voor model 2021 werden gebruikt. Dit resulteert in gewijzigde gewichten voor alle kenmerken. De gewijzigde gewichten kunnen leiden tot een ander aantal voorspelde bijstandshuishoudens;
- Model 2022 bevat enkele gewijzigde kenmerken ten opzichte van model 2021. Regulier onderhoud heeft ervoor gezorgd dat er (merendeels kleine) wijzigingen zijn doorgevoerd in enkele kenmerken, zoals buurt waar werken niet de norm is, zorgkosten, HCI en praktijk- en speciaal onderwijs. Daarnaast worden sinds model 2022 huishoudens die uitsluitend LKS ontvingen uit het model gehaald. De rol van deze (kleine) wijzigingen in de modeluitkomsten is naar verwachting beperkt;
- Het beleid van de gemeente kan wijzigen. De gemeente kan beleidswijzigingen hebben gedaan die invloed hebben op de uitstroom en/of instroom van bijstandsgerechtigden. In dat geval verandert de afwijking tussen het voorspelde aantal bijstandshuishoudens en het werkelijke aantal bijstandshuishoudens.;
- De coronapandemie heeft de werkgelegenheid beïnvloedt. Door de coronapandemie is de werkgelegenheid in bepaalde sectoren en regio's (tijdelijk) afgenomen. De bijstandskans is voor mensen actief in deze sectoren en wonend in deze regio's vermoedelijk juist toegenomen.

Het model voor 2022 houdt hier beperkt rekening mee, aangezien de regionale kenmerken die betrekking hebben op de lokale arbeidsmarkt grotendeels zijn gebaseerd op de situatie begin 2020. Een deel van de mogelijke gevolgen van de coronapandemie op de arbeidsmarkt zal dus pas in modeljaar 2023 zijn beslag krijgen.

Uitsluitend de volumecomponent van het model speelt een rol in de omvang van de modelafwijkingen.

6 Vaststellen voorlopige budgetverdeling

Dit hoofdstuk beschrijft het vaststellen van de voorlopige budgetten. Het gaat hier om het objectieve en het reguliere budget. De herverdeeleffecten van model 2022 zijn groter dan de herverdeeleffecten van model 2021, mogelijk als gevolg van de coronapandemie.

Dit hoofdstuk beschrijft de totstandkoming van de voorlopige budgetverdeling. Om tot deze budgetverdeling te komen worden twee budgetten berekend:

- Objectief budget;
- Regulier budget.

Het reguliere budget is het budget dat een gemeente uiteindelijk toegewezen krijgt. In dit budget wordt ook rekening gehouden met de vergoeding voor uitgaven van gemeenten aan onder andere dak- en thuislozen en LKS. Een kanttekening hierbij is dat de berekeningen in deze rapportage betrekking hebben op de *voorlopige* reguliere budgetten, gebaseerd op uitgaven in 2020, omdat gegevens over LKS-uitgaven in 2021 nog niet beschikbaar zijn. Voor de vaststelling van de *definitieve* reguliere budgetten wordt wel gebruik gemaakt van cijfers over uitgaven in 2021. Paragraaf 6.2 presenteert de totstandkoming van de voorlopige reguliere budgetten voor 2022.

Eén van de componenten van het reguliere budget is het objectieve budget. De objectieve budgetten zijn de budgetten op basis van het *objectieve verdeelmodel* dat in de voorgaande hoofdstukken is beschreven. Dit is het budget dat zou resulteren als alle gemeenten volledig objectief gebudgetteerd zouden worden. In deze budgetten is bijvoorbeeld nog geen rekening gehouden met uitgaven aan dak- en thuislozen en LKS en het feit dat het budget voor gemeenten met minder dan 40.000 inwoners (deels) op basis van historische lasten wordt bepaald.

In welke mate de gemeente objectief wordt gebudgetteerd (m) wordt gebaseerd op basis van het aantal inwoners op 1 januari 2021. Gemeenten met 40.000 of meer inwoners worden volledig objectief gebudgetteerd ($m = 1$). Bij hen worden de historische uitgaven niet meegenomen. Gemeenten met 15.000 of minder inwoners worden volledig historisch gebudgetteerd ($m = 0$). Bij gemeenten met 15.000 tot 40.000 inwoners wordt het budget deels historisch en deels objectief bepaald ($0 < m < 1$). De mate van budgettering wordt dan berekend door het aantal inwoners in de gemeente te verminderen met 15.000 en vervolgens te delen door 25.000.¹⁵

6.1 Objectief budget

Om tot een budget volgens model 2022 te komen, moet een voorspeld bedrag per huishouden worden bepaald. Daarvoor wordt de voorspelde fractie van het normbedrag vermenigvuldigd met het normbedrag van een huishouden per 1 juli 2021. Dit resulteert in het voorspelde bedrag per huishouden. Het objectief budget volgt dan door de voorspelde kans per huishouden in het geactualiseerde bestand te vermenigvuldigen met het voorspelde bedrag per huishouden en dit over alle huishoudens binnen de gemeente op te tellen. Dit levert het gemeentelijk voorspeld budget op. Het objectieve budgetaandeel per gemeente resulteert door het objectieve budget te delen door het totaal aan objectieve budgetten van alle gemeenten in 2022.

¹⁵ Dus $m = \begin{cases} 1, & \text{als inwoneraantal} \geq 40.000 \\ 0, & \text{als inwoneraantal} \leq 15.000 \\ \frac{\text{inwoneraantal} - 15.000}{25.000}, & \text{als } 15.000 < \text{inwoneraantal} < 40.000 \end{cases}$

6.1.1 Herverdeeeffecten

Tabel 6.1 laat de herverdeeeffecten zien. Dit is het procentuele absolute verschil tussen het budgetaandeel voor 2022 en het uitgavenaandeel in 2020. In de uitgavencijfers zijn de uitgaven aan LKS niet meer meegenomen, omdat de objectieve budgetten voor 2022 uitsluitend vergoeden voor de uitgaven aan bijstandsuitkeringen. Voor model 2021 vergelijkt Tabel 6.1 de budgetaandelen met de totale uitgaven *inclusief* de LKS-uitgaven in 2019.¹⁶

Deze vergelijking is niet helemaal zuiver. Allereerst bevatten de uitgaven 2020 ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners. Omdat het budget voor dak- en thuislozen en instellingsbewoners buiten het model om wordt verdeeld, is deze component niet meegenomen in de budgetvoorspellingen die uit het model volgen. Dit zorgt voor een afwijking ten opzichte van de uitgaven in 2020 en vertaalt zich in een herverdeeeffect. In de volgende paragraaf wordt hier wel voor gecorrigeerd. Daarnaast gebruikt het model normbedragen per 1 juli 2021 om budgetten voor 2022 te berekenen. De uitgaven 2020 zijn gebaseerd op de normbedragen die golden in 2020. De ontwikkeling in de hoogte van de normbedragen is niet voor elk type huishouden gelijk. Ook dit resulteert daarom in een herverdeeeffect.

De herverdeeeffecten van model 2022 zijn gemiddeld iets groter dan die van model 2021. De coronapandemie is hiervoor een mogelijke verklaring, net als voor de grotere modelafwijking die het vorige hoofdstuk besprak. Het gemiddelde herverdeeeffect van de G4 neemt wel af. De gemiddelde herverdeeeffecten gewogen naar uitgavenaandeel nemen daardoor ook (marginaal) af.

Tabel 6.1 Herverdeeeffecten model 2022 iets groter dan in model 2021

Herverdeeeffecten	MODEL 2022					MODEL 2021				
	objectief budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2020					objectief budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2019				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 25.000 inw (n = 79/80)	11,0	-22,6	39,5	32	47	10,6	-24,7	45,0	29	51
25.000 - 50.000 inw (n = 137/141)	10,4	-18,5	72,6	46	91	9,7	-17,5	46,5	48	93
50.000 - 100.000 inw (n = 58/564)	7,3	-12,5	35,6	22	36	6,3	-8,9	39,9	17	39
100.000 - 250.000 inw (n = 28/28)	7,2	-15,4	13,7	15	13	6,4	-10,9	21,4	15	13
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	4,2	-6,5	-0,1	4	0	6,7	-10,3	1,6	3	1
Totaal (n= 306/309)	9,6	-22,6	72,6	119	187	9,0	-24,7	46,5	112	197
Gewogen naar inwonertal	8,0	-22,6	72,6	119	187	7,7	-24,7	46,5	112	197
Gewogen naar uitgavenaandeel	6,6	-22,6	72,6	119	187	6,9	-24,7	46,5	112	197

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) van het jaar 2022 (model 2022) en 2021 (model 2021). Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het

¹⁶ Er is een fout gemaakt in de berekening van de voorlopige bijstandsbudgetten 2021. Als gevolg hiervan hebben vier gemeenten een te hoog voorlopig budget ontvangen en is het voorlopige budget bij alle overige gemeenten iets te laag vastgesteld. Zie <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/documenten/publicaties/2021/10/01/achtergrond-correctie-budgetten-2021> voor nadere toelichting. Dit rapport gebruikt de gecorrigeerde budgetten.

objectieve budget dat uit het model volgt. Dat geldt ook voor de gemeenten die gedeeltelijk historisch worden gebudgetteerd, er is dus nog geen rekening gehouden met de historische component. De herverdeeleeffecten van model 2021 komen uit Lammers et al. (2020). De gemiddelden zijn gebaseerd op de absolute herverdeeleeffecten.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

6.1.2 Budgetmutaties

Naast herverdeeleeffecten is het interessant om naar budgetmutaties tussen 2021 en 2022 te kijken. Om ervoor te zorgen dat verschillen in de omvang van het macrobudget geen rol spelen, is gekeken naar veranderingen in de budgetaandelen van gemeenten. Een mutatie van het budgetaandeel dat volgt uit het objectieve verdeelmodel kan diverse oorzaken hebben:

- De samenstelling en omvang van huishoudens en de regionale situatie in gemeenten kunnen veranderen. Als in een gemeente de omvang van groepen mensen met een relatief grote bijstandskans (bijvoorbeeld alleenstaanden) of een hogere prijs toeneemt, neemt ook het budgetaandeel toe. Als in een gemeente de arbeidsmarkt verbetert, daalt de kans op bijstand en daarmee het budgetaandeel. Daarnaast kan het budgetaandeel wijzigen als in de gemeente zelf niets wijzigt, maar in andere gemeenten de omvang van groepen mensen met grotere bijstandskansen of hogere prijzen toeneemt of de regionale situatie verandert.
- De gewichten in model 2022 wijken af van die in model 2021. Het model is geschat op recentere gegevens dan voor model 2021 werden gebruikt. Dit resulteert in gewijzigde gewichten voor alle kenmerken in zowel de volume- als de prijscomponent. Een hoger gewicht voor een bepaald kenmerk leidt tot een andere kans op bijstand en dus een ander budgetaandeel.
- Model 2022 bevat enkele gewijzigde kenmerken ten opzichte van model 2021. Regulier onderhoud heeft ervoor gezorgd dat er (merendeels kleine) wijzigingen zijn doorgevoerd in enkele kenmerken, zoals buurt waar werken niet de norm is, zorgkosten, HCl en praktijk- en speciaal onderwijs. Daarnaast worden sinds model 2022 huishoudens die uitsluitend LKS ontvingen uit het model gehaald. De rol van deze (kleine) wijzigingen in de modeluitkomsten is naar verwachting beperkt.

Tabel 6.2 laat zien dat er kleine verschuivingen optreden in de verdeling van objectieve budgetaandelen naar gemeentegrootte. Het budgetaandeel van de gemeenten met minder dan 50.000 inwoners en van de gemeenten met 100.000 tot 250.000 inwoners, neemt iets af. Deze verschuiving kan echter ook veroorzaakt worden doordat het aantal kleine gemeenten afneemt. Bij de daadwerkelijke budgetverdeling zullen de budgetten van de kleine gemeenten (deels) op basis van historische lasten worden verdeeld en niet volgens het objectieve verdeelmodel. Bij de middelgrote gemeenten (50.000 tot 100.000) en de G4 neemt het budgetaandeel juist toe. De ontwikkelingen bij deze gemeentegrootteklassen sluiten grotendeels aan bij de ontwikkeling in het aantal gemeenten in die klassen: het aantal gemeenten met 0 tot 50.000 inwoners daalt, terwijl het aantal gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners toeneemt.

Tabel 6.2 Kleine verschuiving in budgetaandelen van kleine naar grotere gemeenten

Mutaties in objectieve budgetaandelen	cumulatieve objectieve budgetaandelen		
	2022	2021	mutatie in procentpunt
Gemeentegrootte			
0 - 15.000 inw (n = 38/43)	1,1	1,3	-0,20
15.000 - 25.000 inw (n = 79/80)	4,5	4,7	-0,20
25.000 - 50.000 inw (n = 137/141)	18,8	19,6	-0,84
50.000 - 100.000 inw (n = 58/56)	20,2	19,8	0,40
100.000 - 250.000 inw (n = 28/28)	28,4	28,5	-0,03
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	27,0	26,1	0,87
Totaal (n = 344/352)	100	100	0

Cumulatieve objectieve budgetaandelen zijn berekend op basis van alle gemeenten in een bepaalde grootteklasse, ingedeeld op basis van het jaar 2021 (model 2021) en het jaar 2022 (model 2022). Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Ook al zijn de mutaties in cumulatieve budgetaandelen naar grootteklasse beperkt, voor individuele gemeenten kan er sprake zijn van grotere veranderingen in de budgetaandelen uit model 2021 en 2022. Tabel 6.3 bevat beschrijvende statistieken over de mutatie van budgetaandelen voor individuele gemeenten. De procentuele veranderingen in budgetaandelen zijn gemiddeld groter bij de kleinere gemeenten. Ook de grote uitschieters in de budgetaandeelmutaties doen zich met name voor bij de kleine gemeenten (tot 50.000 inwoners). Of een individueel huishouden wel of geen bijstand gebruikt kan van allerlei individuele omstandigheden afhankelijk zijn, waarmee het model geen rekening houdt. In kleine gemeenten hebben dit soort min of meer toevallige factoren een relatief grote invloed op de uitkomst, terwijl ze in grote gemeenten meer tegen elkaar wegvallen. Het aantal bijstandshuishoudens en het budget zijn hierdoor in grote gemeenten nauwkeuriger te modelleren.

De mutaties in objectieve budgetaandelen zijn gemiddeld het kleinst voor gemeenten met ten minste 250.000 inwoners. Gemiddeld zijn de mutaties in budgetaandelen iets groter dan de mutaties van model 2020 naar model 2021 (zie Lammers et al., 2020). Dit hangt samen met het feit dat er tussen model 2022 en model 2021 een extra wijziging heeft plaatsgevonden in de verdeelsystematiek. In model 2022 worden huishoudens die uitsluitend LKS ontvangen uit het objectieve verdeelmodel gehaald. Dit was nog niet het geval in model 2021. Dit zorgt dus voor iets grotere verschuivingen in budgetaandelen tussen modeljaar 2021 en 2022.

Tabel 6.3 Objectieve budgetaandelen veranderen sterker voor kleine gemeenten

Mutaties in objectieve budgetaandelen	procentuele (absolute) verandering budgetaandeel 2022 t.o.v. budgetaandeel 2021				
	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte					
15.000 - 25.000 inw (n = 79)	5,2	-15,5	12,0	57	21
25.000 - 50.000 inw (n = 137)	4,4	-13,4	40,4	81	56
50.000 - 100.000 inw (n = 58)	3,4	-8,7	10,2	31	27
100.000 - 250.000 inw (n = 28)	2,9	-6,0	8,5	15	13
minstens 250.000 inw (n = 4)	3,6	1,3	6,6	0	4
Totaal (n = 306)	4,3	-19,1	40,4	184	121

Objectieve budgetaandelen zijn berekend op basis van (deels) gebudgetteerde gemeenten in 2022. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt, hierin is nog geen historische component toegepast.

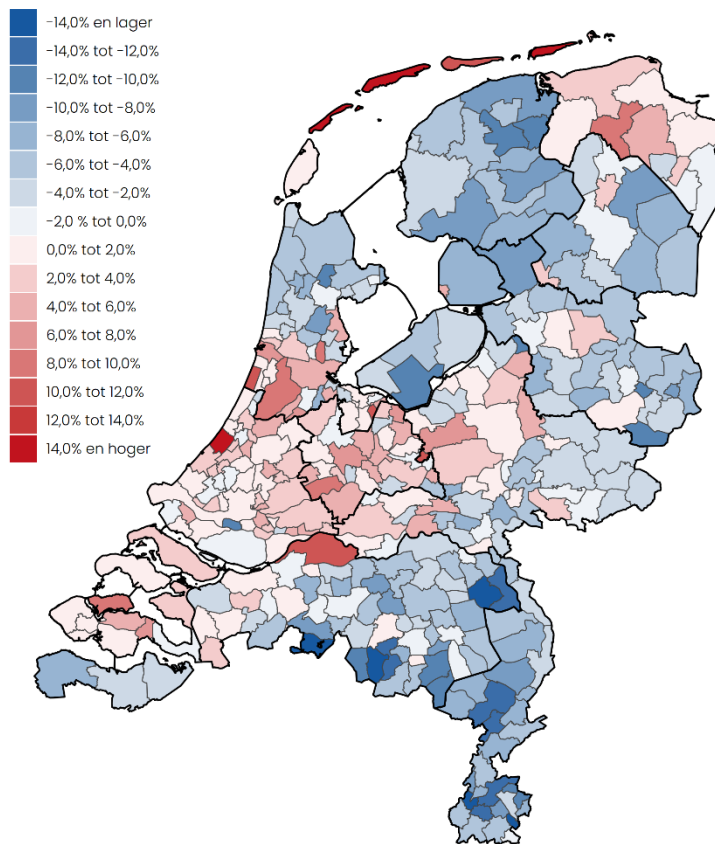
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Figuur 6.1 laat zien hoe de objectieve budgetaandelen per gemeente veranderen ten opzichte van de objectieve budgetaandelen die volgden uit de actualisatie van model 2021. De objectieve budgetaandelen gaan met name in de Randstad, Zeeland en Groningen omhoog. Dat gaat ten koste van de gemeenten in Friesland, Flevoland, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg. De objectieve budgetaandelen laten daarmee een vergelijkbaar regionaal patroon zien als de ontwikkeling in het voorspelde aantal bijstandsuitkeringen in Figuur 5.10. Er is sprake van enige ruimtelijke autocorrelatie voor de budgetmutaties van de verschillende gemeenten in Nederland: in een aantal gebieden kennen meerdere aangrenzende gemeenten een daling of juist een stijging van het budget.¹⁷ Ruimtelijke autocorrelatie kan erop wijzen dat bepaalde kenmerken op regionaal niveau niet goed in het model zijn meegenomen, maar dat hoeft niet. Het kan bijvoorbeeld ook komen doordat dat een groep aaneengesloten gemeenten erop achteruit gaat, wanneer de huishoudenssamenstelling, ontwikkeling in bijstandsafhankelijkheid of regionale situatie ook zo'n patroon laten zien.

¹⁷ De ruimtelijke autocorrelatiecoëfficiënt (Moran's I) is 0,371. Zie Lammers et al. (2020) voor een uitgebreide uitleg van Moran's I.

Figuur 6.1 Budgettaandeel model 2022 stijgt in Randstad en Groningen

Procentueel verschil objectief budgettaandeel

De figuur toont het procentueel verschil tussen het objectief budgettaandeel van model 2021 en het objectief budgettaandeel van model 2022, beide na actualisatie van de gegevens naar respectievelijk ultimo 2019 en ultimo 2020. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

6.2 Regulier budget

Het reguliere budget is het budget dat een gemeente uiteindelijk toegewezen krijgt. Het ministerie van SZW stelt jaarlijks het macrobudget vast. Vanaf 2022 valt het macrobudget uiteen in twee budgetten die apart worden geraamd: een budget voor bijstandsuitkeringen (algemene bijstand, IOAW, IOAZ, Bbz levensonderhoud) en een budget voor LKS. Het budget bijstand bestaat uit drie deelbudgetten: het deelbudget bijstand objectief, het deelbudget bijstand historisch en het deelbudget bijstand DTI (ten behoeve van uitkeringen aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners). Het reguliere budget bestaat dus, inclusief het LKS-budget, uit vier delen.¹⁸:

- a. Budget dat objectief wordt vastgesteld (deelbudget bijstand objectief).
Dit is het budget dat volgt uit het verdeelmodel, gewogen met de mate van budgettering (de factor *m*).
- b. Budget dat is bepaald op basis van de historische lasten (deelbudget bijstand historisch).
Dit budget wordt berekend op basis van de historisch gerealiseerde gemeentelijke lasten in 2020, waarbij rekening wordt gehouden met de groei of krimp van het aantal huishoudens tussen 1 januari 2020 en 1 januari 2021 in de gemeente. Dit resulteert in een budgettaandeel. Het historische budget volgt door vervolgens het

¹⁸ Zie ook Besluit Participatiewet.

budgetaandeel te vermenigvuldigen met de mate waarin historisch wordt gebudgetteerd ($1 - m$) en het totaal beschikbare macrobudget.

- c. Budget dat wordt verstrekt ten behoeve van uitkeringen aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners (deelbudget bijstand DTI).

Het budget voor dak- en thuislozen en instellingsbewoners wordt bepaald aan de hand van de verhouding tussen de netto uitgaven van een gemeente aan deze doelgroepen en de totale netto uitgaven van alle gemeenten aan uitkeringen op grond van de Participatiewet, de IOAW en de IOAZ. Dit budgetaandeel wordt gewogen met de mate van budgettering en vervolgens vermenigvuldigd met het totaal beschikbare macrobudget.

- d. Budget dat wordt verstrekt ten behoeve van de uitgaven aan LKS.

De omvang van het *voorlopige* LKS-budget van een gemeente is berekend door het aandeel van deze gemeente in de totale landelijke netto (lasten minus baten) uitgaven aan LKS in 2020 te vermenigvuldigen met het totale LKS-budget voor 2022. Dit totale LKS-budget voor 2022 is door het ministerie van SZW geraamd en houdt rekening met een jaarlijkse toename van het aantal LKS. Omdat de LKS-uitgaven over 2021 in september 2021 nog niet bekend zijn, wordt in de berekening van de voorlopige budgetten voor 2022 nog uitgegaan van uitgaven aan LKS in 2020.

Het reguliere budget voor een gemeente is dan de som van deze componenten:

regulier budget = objectief + historisch + dak / thuislozen + instellingsbewoners + loonkostensubsidies

Voor een gemeente met minder dan 15.000 inwoners bestaat het budget alleen uit een historisch deel, inclusief LKS-uitgaven. Het LKS-budget wordt bij het definitief maken nog aangepast aan de uitgaven in 2021, dat geldt niet voor het deelbudget bijstand historisch.

6.2.1 Gevolgen van andere verdeling LKS

Deze paragraaf toont de gevolgen van de andere verdeling van de middelen voor LKS, op basis van de geactualiseerde gegevens, voor de voorlopige reguliere budgetten. Voor de budgetmutaties in deze paragraaf is een vergelijking gemaakt tussen de reguliere budgetten volgens het uitgangsmodel voor 2022 inclusief het LKS-budget en de reguliere uitkomsten voor model 2022 zonder aanpassingen voor LKS en exclusief het LKS-budget. Dit geeft inzicht in de gevolgen van de andere verdeling van het LKS-budget op de reguliere budgetten voor 2022. De budgetmutaties ten opzichte van model 2021 volgen in paragraaf 6.2.3. De veranderingen in de objectieve verdeling in de schattingsfase als gevolg van een andere verdeling van de middelen voor LKS zijn terug te vinden in Hoofdstuk 2. Het LKS-budget dat gemeenten krijgen op basis van realisaties is hierin nog niet meegenomen en het betreft een berekening op basis van niet-geactualiseerde gegevens.

De veranderingen in de reguliere budgetaandelen door de andere verdeling van het LKS-budget zijn het grootst voor gemeenten met minder dan 100.000 inwoners – zie Tabel 6.4. In het algemeen geldt dat er meer kleine gemeenten op vooruit gaan dan achteruit door de verandering in systematiek. De meeste gemeenten met meer dan 100.000 inwoners gaan er juist op achteruit qua regulier budgetaandeel. Dit patroon is ongeveer spiegelbeeldig aan het patroon in Tabel 2.8. Dit wijst erop dat het LKS-budget op basis van realisaties gemeenten die er in de objectieve verdeling op achteruitgaan vaak meer dan volledig compenseert. Een vergelijking van Figuur 6.2 met Figuur 2.1 laat hetzelfde beeld zien. Het reguliere budgetaandeel als gevolg van de andere manier om het LKS-budget te verdelen neemt vooral af in grotere gemeenten en in de Randstad.

Tabel 6.4 Reguliere budgetaandelen veranderen het sterkst voor kleine gemeenten door de andere verdeling van het LKS-budget

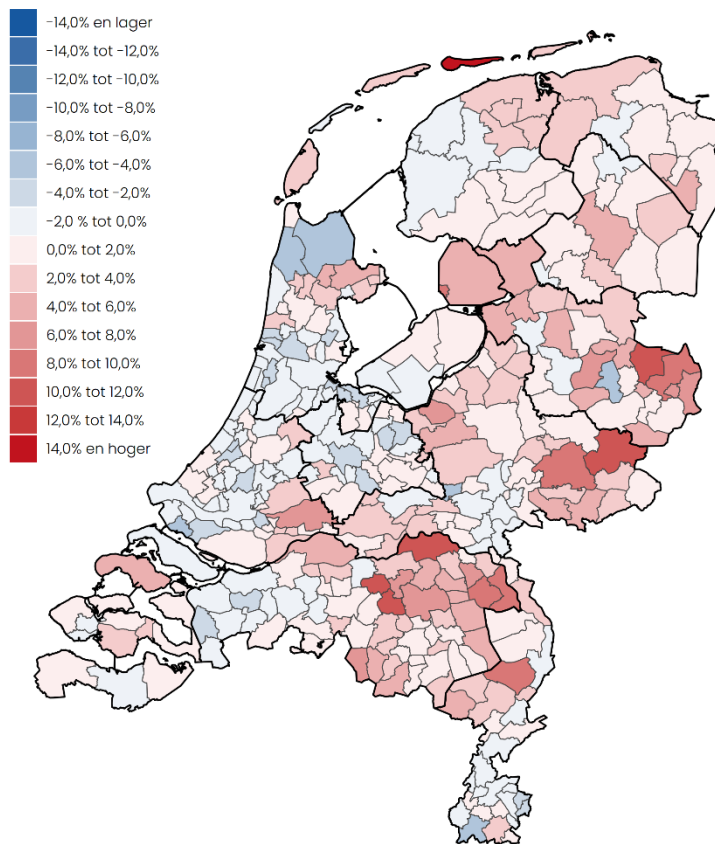
Mutaties in reguliere budgetaandelen	procentuele (absolute) verandering regulier budgetaandeel uitgangsmodel 2022 t.o.v. regulier budgetaandeel model 2022 zonder aanpassingen voor LKS				
	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte					
0 - 25.000 inw (n = 117)	2,2	-4,8	23,9	26	91
25.000 - 50.000 inw (n = 137)	2,4	-5,5	11,0	51	86
50.000 - 100.000 inw (n = 58)	2,2	-3,5	11,1	30	28
100.000 - 250.000 inw (n = 28)	1,4	-2,2	3,6	16	12
minstens 250.000 inw (n = 4)	1,8	-2,3	1,9	3	1
Totaal (n = 344)	2,2	-5,5	23,9	126	218

De mutatie in reguliere budgetaandelen is berekend voor alle gemeenten in 2022. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het reguliere budget voor de betreffende variant.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Figuur 6.2 Regulier budgettaandeel neemt vooral af bij andere verdeling LKS in grotere gemeenten

Procentueel verschil regulier budgettaandeel

De figuur toont het procentueel verschil tussen het regulier budgettaandeel van model 2022 op basis van de uitgangsvaariant van model 2022 en het regulier budgettaandeel van model 2022 zonder aanpassingen voor LKS. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

6.2.2 Herverdeeeffecten

Tabel 6.5 laat zien dat de herverdeeeffecten op basis van de reguliere budgetten aanzienlijk kleiner zijn dan de herverdeeeffecten op basis van de objectieve budgetten. Dat is logisch omdat in het reguliere budget rekening wordt gehouden met de uitgaven aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners, wat ook in het uitgavenaandeel is meegewogen. Bovendien worden kleine gemeenten (deels) historisch gebudgetteerd. Ook het LKS-budget op basis van realisaties wordt meegenomen voor de reguliere budgetaandelen, terwijl deze voor de objectieve budgetaandelen buiten beschouwing worden gelaten. Ook dit doet de herverdeeeffecten afnemen. De herverdeeeffecten op basis van de reguliere budgetaandelen zijn gemiddeld iets groter dan in model 2021, maar de uitschieters naar boven en naar beneden zijn kleiner. Net als bij de herverdeeeffecten op basis van de objectieve budgetaandelen neemt het herverdeeeffect voor de G4 af, ten opzichte van model 2021. Het gemiddelde herverdeeeffect gewogen naar uitgavenaandeel neemt daardoor ook iets af.

Tabel 6.5 Herverdeeleffecten stijgen ten opzichte van model 2021

Herverdeeleffecten	MODEL 2022					MODEL 2021				
	regulier budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2020					regulier budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2019				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
0 - 25.000 inw (n = 117/123)	3,3	-6,2	25,6	33	84	2,2	-9,3	14,2	67	56
25.000 - 50.000 inw (n = 137/141)	7,2	-14,0	34,4	49	88	6,8	-16,9	43,9	58	83
50.000 - 100.000 inw (n = 58/56)	6,8	-10,7	30,6	23	35	5,8	-10,5	36,8	21	35
100.000 - 250.000 inw (n = 28/28)	6,6	-15,5	12,8	15	13	6,0	-10,3	20,4	16	12
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	2,8	-5,5	-1,3	4	0	4,5	-7,3	1,7	3	1
Totaal (n= 344/352)	5,7	-15,5	34,4	124	220	5,0	-16,9	43,9	165	187
Gewogen naar inwonertal	5,9	-15,5	34,4	124	220	5,6	-16,9	43,9	165	187
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,1	-15,5	34,4	124	220	5,3	-16,9	43,9	165	187

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op alle gemeenten van het jaar 2022 (voor model 2022) of alle gemeenten van het jaar 2021 (voor model 2021). Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het reguliere budget. Er is dus rekening gehouden met de historische component. De gemiddelden zijn gebaseerd op de absolute herverdeeleffecten.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

6.2.3 Budgetmutaties

Tabel 6.6 laat zien dat er tussen model 2021 en model 2022 kleine verschuivingen optreden in de verdeling van reguliere budgetaandelen naar gemeentegrootte. Bij gemeenten met 0 tot 15.000 inwoners en 25.000 tot 50.000 inwoners neemt het cumulatieve budgetaandeel af. Deze verschuiving kan echter ook veroorzaakt worden doordat het aantal kleine gemeenten afneemt. Voor gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners en voor de G4 neemt het cumulatieve reguliere budgetaandeel juist toe.

Tabel 6.6 Nauwelijks verschuiving in budgetaandelen tussen model 2021 en model 2022

Mutaties in reguliere budgetaandelen	cumulatieve reguliere budgetaandelen		
	2022	2021	Mutatie in procentpunt
Gemeentegrootte			
0 - 15.000 inw (n = 38/43)	1,0	1,2	-0,13
15.000 - 25.000 inw (n = 79/80)	4,6	4,6	0,03
25.000 - 50.000 inw (n = 137/141)	18,9	19,3	-0,39
50.000 - 100.000 inw (n = 58/56)	20,2	19,6	0,52
100.000 - 250.000 inw (n = 28/28)	28,3	28,6	-0,29
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	27,0	26,8	0,26
Totaal (n = 344/352)	100	100	0

Cumulatieve objectieve budgetaandelen zijn berekend op basis van alle gemeenten in een bepaalde grootteklasse, ingedeeld op basis van het jaar 2021 (model 2021) en het jaar 2022 (model 2022). Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

De mutatie van het reguliere budgetaandeel in model 2022 ten opzichte van model 2021 per gemeente is beschreven in Tabel 6.7. Net als voor de mutaties in objectieve budgetaandelen in Tabel 6.3 zijn de mutaties voor kleinere gemeenten iets groter.

Tabel 6.7 De mutaties in reguliere budgetaandelen zijn het grootst voor kleine gemeenten

Mutaties in reguliere budgetaandelen	procentuele (absolute) verandering budgetaandeel 2022 t.o.v. budgetaandeel 2021				
	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte					
0 - 25.000 inw (n = 117)	4,7	-9,6	37,6	33	84
25.000 - 50.000 inw (n = 137)	4,0	-11,6	18,7	54	83
50.000 - 100.000 inw (n = 58)	3,8	-7,2	17,0	30	28
100.000 - 250.000 inw (n = 28)	3,2	-6,9	7,3	19	9
minstens 250.000 inw (n = 4)	2,2	-2,2	3,2	1	3
Totaal (n = 344)	4,1	-11,6	37,6	137	207

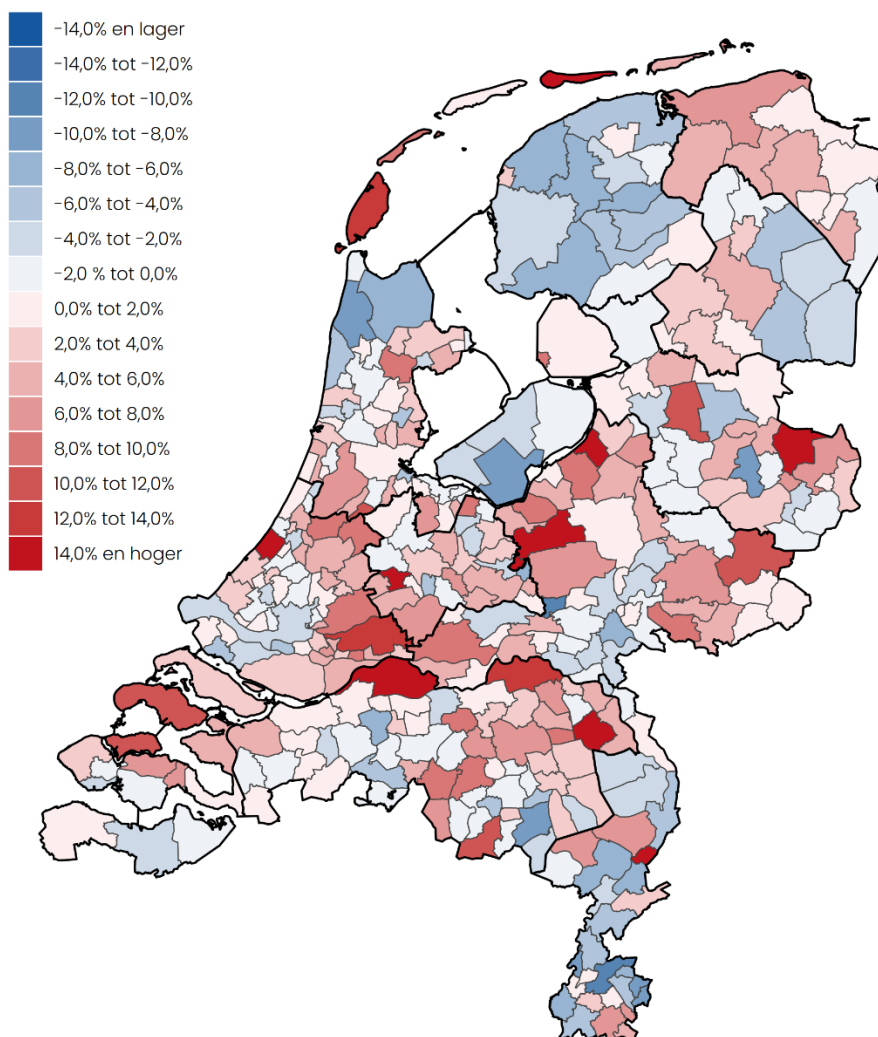
De mutatie in reguliere budgetaandelen is berekend voor alle gemeenten in 2022. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het reguliere budget in het betreffende budgetjaar.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

De veranderingen in de reguliere budgetaandelen tussen model 2022 en model 2021 tonen op het oog geen sterk regionaal patroon - zie Figuur 6.3. Wel neemt het budgetaandeel voor bijna alle Friese gemeenten af. Voor alle andere provincies geldt dat er zowel gemeenten zijn waarvoor het budgetaandeel afneemt als gemeenten waarvoor het budgetaandeel toeneemt.

Figuur 6.3 Regulier budgetaandeel neemt af in Friesland

Procentueel verschil regulier budgetaandeel

De figuur toont het procentueel verschil tussen het regulier budgetaandeel van model 2022 en het regulier budgetaandeel van model 2021. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

7 Variant met meerjaarsgemiddelden

Naast het uitgangsmodel is een variant getoetst waarin driejaarsgemiddelden van de arbeidsmarktindicatoren zijn opgenomen. In tegenstelling tot voorgaande jaren is het model met driejaarsgemiddelden voor 2022 minder stabiel. De verklaringskracht neemt wel toe.

Gemeenten hebben te maken met fluctuaties in het aan hen toegekende bijstandsbudget van jaar op jaar. Het gebruik van meerjaarsgemiddelden van verdeelkenmerken kan deze fluctuaties dempen. Eerder onderzoek (Lammers et al. 2021). laat zien dat de prestaties van een variant met meerjaarsgemiddelden verschillen per modeljaar: in sommige modeljaren leidt het tot kleinere budgetmutaties, in andere jaren blijven de budgetmutaties even groot. Dit hoofdstuk onderzoekt of het gebruik van driejaarsgemiddelden in model 2022 tot stabielere uitkomsten leidt.

7.1 Achtergrond

Het bijstandsverdeelmodel kent een aantal kenmerken voor de vraagkant van de arbeidsmarkt: beschikbaarheid van werk, beschikbaarheid van laaggeschoold werk, werken onder niveau, aandeel studenten en aandeel WW'ers in de beroepsbevolking in de gemeente. De meeste van deze vraagkantindicatoren controleren voor de situatie op de arbeidsmarkt. Zo houden de beschikbaarheid van werk en beschikbaarheid van laaggeschoold werk rekening met de beschikbare banen en de concurrentie voor die banen. Werken onder niveau en aandeel studenten zijn onderdeel van het model om rekening te houden met kwalitatieve mismatch en verdringing op de arbeidsmarkt. Aandeel WW controleert niet voor de situatie op de arbeidsmarkt, maar houdt rekening met doorstroom van WW naar bijstand (Marlet et al., 2016). In een gemeente met een relatief grote beschikbaarheid van werk, een beperkte mate van werken onder niveau, een klein aandeel studenten en een klein aandeel WW'ers is de kans op bijstand relatief klein.

Van jaar op jaar veranderen de scores op deze vraagkantindicatoren als gevolg van conjuncturele ontwikkelingen (ontwikkelingen in het aantal banen en de groepen die deze banen opvullen) en demografische trends (ontwikkelingen in de omvang van de beroepsbevolking). Deze ontwikkelingen werken door in de voorspelde kans op bijstand. Wanneer de beschikbaarheid van werk in een gemeente toeneemt, daalt de voorspelde kans op bijstand: de kansen op de arbeidsmarkt voor bijstandsgerechtigden zijn dan immers ook gunstiger. Gebieden met een relatief sterke toename in de beschikbaarheid van werk of een relatief sterke afname in de mate van werken onder niveau zullen dan te maken krijgen met een relatieve afname van de voorspelde bijstandsafhankelijkheid en daarmee het bijstandsbudget.

In de afgelopen jaren werden de schommelingen in de modeluitkomsten (en budgetten) door sommige gemeenten als groot ervaren. Dit heeft onder meer geleid tot discussie over de mate waarin veranderingen op de arbeidsmarkt direct doorwerken in de feitelijke bijstandsafhankelijkheid in een gemeente. Mogelijk zijn er voorliggende voorzieningen (WW) waardoor een verslechtering van de arbeidsmarkt niet direct leidt tot een toename van de bijstandsafhankelijkheid. Anderzijds is het wellicht relatief lastig om (langdurige) bijstandsontvangers bij een verbetering van de arbeidsmarkt direct naar werk te begeleiden, waardoor zij niet direct kunnen profiteren van de verbeterde situatie op de arbeidsmarkt. Dat zou betekenen dat niet alleen de huidige situatie op de arbeidsmarkt van belang is voor de kans op bijstand, maar ook de situatie op de arbeidsmarkt in de afgelopen jaren.

Meerjaarsgemiddelden van arbeidsmarktindicatoren in het model kunnen in theorie rekening houden met een mogelijk vertraagde doorwerking van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in de kans op bijstand. Dit geldt zowel voor de volumecomponent als voor de prijscomponent. In de prijscomponent is de beschikbaarheid van laaggeschoold werk opgenomen om rekening te houden met het effect van de situatie op de arbeidsmarkt op de kans op deeltijdwerk voor bijstandsgerechtigden. Als een verbetering van de arbeidsmarkt vertraagd doorwerkt in de kansen voor bijstandsgerechtigden, betekent dat dat de arbeidsmarktkansen voor laagopgeleiden in de afgelopen jaren van belang zijn voor de kans op deeltijdwerk en dus de prijs van een uitkering. Datzelfde geldt voor de volumecomponent: een verbetering van de arbeidsmarkt werkt niet direct door in de kans op bijstand wanneer bijstandsgerechtigden mogelijk pas later profiteren van de verbeterde economische situatie. Door rekening te houden met de arbeidsmarktsituatie in de afgelopen jaren kan de vertraagde doorwerking worden gemodelleerd.

7.2 Modelprestaties, herverdeeleffecten en budgetmutaties

De hoofdvraag die we in dit hoofdstuk beantwoorden is of het gebruik van meerjaarsgemiddelden tot meer stabiliteit in de budgetten leidt. Hiertoe onderzoeken we of budgetmutaties kleiner zijn voor een model met meerjaarsgemiddelden, dan voor een model zonder meerjaarsgemiddelden. Zoals bij elke modelwijziging kijken we eerst naar de verandering in de modelprestaties. Een wijziging die tot grotere stabiliteit in de budgetten leidt, maar tot slechtere modelprestatie, komt namelijk niet door het huidige toetsingskader – zie ook Lammers et al. (2021).

Modelprestaties

Tabel 7.1 laat zien dat modelprestaties voor de volumecomponent verbeteren in een variant met meerjaarsgemiddelden. Deze resultaten zijn gebaseerd op de schattingsfase. In de volumecomponent zijn Werken onder niveau, Beschikbaarheid van werk en Aandeel WW vervangen door het driejaarsgemiddelde van deze variabelen. De GGAA laat een duidelijke verbetering zien en de verklaringskracht van het model neemt toe (een lagere AIC/BIC betekent een grotere verklaringskracht) – al gaat het hier om marginale verschillen, die onder de 0,1 procent vallen die als grens is gesteld voor een aanpassing van het model. Het vervangen van de Beschikbaarheid van laaggeschoold werk door het driejaarsgemiddelde van deze variabele verbetert de verklaringskracht van de prijscomponent niet.

Tabel 7.1 Opname van driejaarsgemiddelden regionale kenmerken verbetert het model

	Uitgangsmodel 2022	Model 2022 met driejaarsgemiddelden
Volumecomponent		
Werken onder niveau	1,6160***	1,5629***
Beschikbaarheid van werk	-9,3370***	-9,0925***
Aandeel WW	4,1225	1,5112
AIC	1.267.133	1.266.835
Procentuele verschil t.o.v. uitgangsmodel 2022		-0,00%
BIC	1.268.083	1.267.785
Procentuele verschil t.o.v. uitgangsmodel 2022		-0,00%
GGAA	64,1	62,8
Prijscomponent		
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk	-0,2061**	-0,2127*
AIC	265.661	265.665
Procentuele verschil t.o.v. uitgangsmodel 2022		+0,0%
BIC	265.997	266.001
Procentuele verschil t.o.v. uitgangsmodel 2022		+0,0%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata.

Het gemiddelde (absolute) procentuele verschil tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand (de zogenaamde modelafwijking¹⁹) in model 2022 met driejaarsgemiddelden is kleiner dan bij het uitgangsmodel 2022 - zie Tabel 7.2. Dit geldt voor alle gemeenten. Dit is consistent met de kleinere GGAA. Tabel 7.2 en de resultaten die volgen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op het geactualiseerde model.

Tabel 7.2 Modelafwijking voor model 2022 met driejaarsgemiddelden kleiner dan uitgangsmodel 2022

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Uitgangsmodel 2022					Model 2022 met driejaarsgemiddelden				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 25.000 inw (n = 79)	14,5	-15,2	45,9	11	68	13,0	-16,8	45,8	15	64
25.000 - 50.000 inw (n = 137)	15,5	-6,7	86,7	9	128	13,4	-9,6	80,5	17	120
50.000 - 100.000 inw (n = 58)	14,8	-7,3	47,5	1	57	12,7	-7,5	42,8	2	56
100.000 - 250.000 inw (n = 28)	11,8	-4,9	23,9	3	25	9,6	-5,2	21,0	4	24
minstens 250.000 inw (n = 4)	10,5	7,1	13,4	0	4	7,6	3,8	10,6	0	4
Totaal (n = 306)	14,7	-15,2	86,7	24	282	12,8	-16,8	80,5	38	268

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners - gemeentelijke indeling 2022). De modelafwijking is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens. De kolom 'gem' bevat gemiddelden van de absolute procentuele afwijkingen.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

Herverdeeeffecten

Ook gemiddelde absolute herverdeeeffecten in model 2022 met driejaarsgemiddelden zijn kleiner dan de herverdeeeffecten in het uitgangsmodel 2022. Dit geldt voor alle gemeenten behalve de G4, deze gemeenten hebben bij gebruik van meerjaarsgemiddelden grotere herverdeeeffecten - zie Tabel 7.3.

Tabel 7.3 Herverdeeeffecten kleiner in model 2022 met driejaarsgemiddelden

Herverdeeeffecten	Uitgangsmodel 2022					Model 2022 met driejaarsgemiddelden				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Objectief budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2020										
Gemeentegrootte										
15.000 - 25.000 inw (n = 79)	10,4	-24,9	30,9	40	39	10,0	-25,0	44,9	39	40
25.000 - 50.000 inw (n = 137)	9,7	-18,6	75,4	66	71	9,4	-18,8	73,2	66	71
50.000 - 100.000 inw (n = 58)	6,7	-15,8	34,9	23	35	6,6	-14,5	33,4	24	34
100.000 - 250.000 inw (n = 28)	7,0	-13,9	14,9	15	13	6,6	-11,9	15,3	14	14
minstens 250.000 inw (n = 4)	3,7	-6,9	2,1	3	1	4,0	-7,1	1,8	3	1
Totaal (n = 306)	9,0	-24,9	75,4	147	159	8,7	-25,0	73,2	146	160

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) van het jaar 2022. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt. Dat geldt ook voor de gemeenten die gedeeltelijk historisch worden gebudgetteerd, er is dus nog geen rekening gehouden met de historische component. Het gemiddelde betreft het absolute gemiddelde herverdeeeffect.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata.

Budgetmutaties

Het gebruik van meerjaarsgemiddelden heeft als doel om de stabiliteit in budgetten te verhogen. De gemiddelde budgetmutatie blijkt echter toe te nemen, vooral bij de gemeenten met 15.000 tot 250.000 inwoners - zie Tabel 7.4. Deze tabel vergelijkt objectieve budgetaandelen in uitgangsmodel 2022 met aanpassing voor LKS met model 2021, waarin geen aanpassing van LKS-budget heeft plaatsgevonden. In deze budgetmutaties speelt de transitie naar het verdelen van het LKS-budget op basis van realisaties dus mee. Dit heeft ook gevolgen voor de budgetmutaties.

Tabel 7.4 Objectieve budgetmutaties nemen toe door gebruik driejaarsgemiddelden

Budgetmutaties	Uitgangsmodel 2022					Model 2022 met driejaarsgemiddelden				
	Budgetmutaties versus Origineel model 2021					Budgetmutaties versus model 2021 met driejaarsgemiddelden				
	Gem	min	max	#neg	#pos	gem	min	max	#neg	#pos
Gemeentegrootte										
15.000-25.000 (n = 79)	5,2	-15,5	12,0	57	21	6,7	-20,0	37,8	49	30
25.000-50.000 (n = 137)	4,4	-13,4	40,4	81	56	5,8	-15,9	49,5	94	43
50.000-100.000 (n = 58)	3,4	-8,7	10,2	31	27	5,5	-11,9	19,8	37	21
100.000-250.000 (n = 28)	2,9	-6,0	8,5	15	13	4,4	-12,5	12,5	10	18
minstens 250.000 (n = 4)	3,6	1,3	6,6	0	4	3,9	-0,8	9,7	0	4
Totaal (n = 306)	4,3	-19,1	40,4	184	121	5,8	-19,9	49,5	190	116

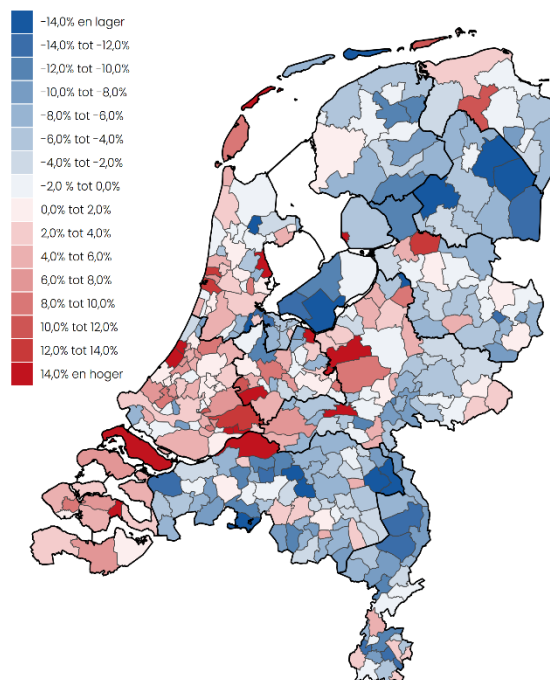
De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) en zijn in gemeentelijke indeling 2022. Budgetaandelen zijn bepaald na toepassing van zowel de volumecomponent als de prijscomponent uit de schattingsfase. Er is nog geen rekening gehouden met de historische component voor gemeenten die deels historisch gebudgetteerd worden.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS Microdata.

Figuur 7.1 laat zien dat het gebruik van meerjaarsgemiddelden voornamelijk in het westen van het land leidt tot grotere budgetmutaties en in het oosten veelal leidt tot kleinere budgetmutaties. Kennelijk is er een patroon waardoor het middelen van de regioekenmerken ervoor zorgt dat de gemeenten in het oosten erop achteruit gaan en in het westen erop vooruit.

Figuur 7.1 Objectieve budgetten nemen vooral toe in het westen en af in het oosten van het land

Procentueel verschil objectief budgetaandeel

De figuur toont het procentuele verschil tussen het objectief budgetaandeel van model 2021 met meerjaarsgemiddelden en het objectief budgetaandeel van model 2022 met meerjaarsgemiddelden, beide na actualisatie van de gegevens naar respectievelijk ultimo 2019 en ultimo 2020. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

De budgetmutaties voor de reguliere budgetten nemen gemiddeld genomen ook toe voor de variant met meerjaarsgemiddelden, al is deze toename kleiner dan voor de objectieve budgetmutaties. Ook bij deze vergelijking is uitgegaan van model 2022 met aanpassing voor LKS en model 2021 zonder aanpassing voor LKS, waardoor ook de transitie van de verdeling het LKS-budget een rol speelt bij deze budgetmutaties.

Tabel 7.5 Budgetmutaties van de reguliere budgetten groter voor model met meerjaarsgemiddelden

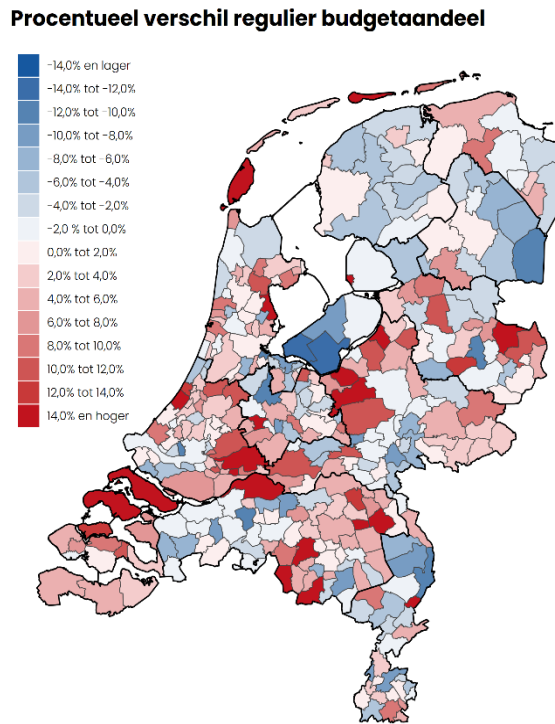
Budgetmutaties	Uitgangsmodel 2022					Model 2022 met driejaarsgemiddelden				
	Budgetmutaties versus uitgangsmodel 2021					Budgetmutaties versus model 2021 met driejaarsgemiddelden				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
0 - 25.000 inw (n = 117)	6,2	-9,9	71,8	25	92	4,4	-11,9	25,5	23	56
25.000 - 50.000 inw (n = 137)	4,0	-11,0	18,4	54	83	4,7	-11,7	22,9	67	70
50.000 - 100.000 inw (n = 58)	3,5	-7,6	15,9	34	24	6,0	-11,8	27,8	29	29
100.000 - 250.000 inw (n = 28)	3,1	-6,8	7,0	20	8	4,2	-12,6	12,4	14	14
minstens 250.000 inw (n = 4)	2,2	-1,8	2,9	1	3	2,2	-1,5	5,1	1	3
Totaal (n = 344)	4,6	-11,0	71,8	134	210	5,0	-12,6	25,5	143	201

De mutatie in reguliere budgetaandelen is berekend voor alle gemeenten in 2022. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het reguliere budget in het betreffende budgetjaar.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

Figuur 7.2 laat zien dat de mutaties van de reguliere budgetten meer gelijkmatig gespreid zijn over het land. Dit is een ander patroon dan bij de mutaties van de objectieve budgetten, waarbij er een duidelijk verschil is tussen oost en west. Het meest opvallende is dat alle gemeenten in de provincie Zeeland erop achteruitgaan. Ook is er een sterke concentratie van gemeenten die erop achteruitgaan in het midden van het land. De provincies Friesland en Groningen gaan er in bijna alle gevallen op vooruit.

Figuur 7.2 Mutaties van reguliere budgetten meer gelijkmatig gespreid over het land

De figuur toont het procentueel verschil tussen het regulier budgettaandeel van model 2022 op basis van de variant met meerjaarsgemiddelden en het regulier budgettaandeel van model 2021 met meerjaarsgemiddelden. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2021.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

7.3 Resultaten uit voorgaande jaren

Tabel 7.6 plaatst de resultaten uit dit hoofdstuk in de context van eerder onderzoek naar meerjaarsgemiddelden in Lammers et al. (2020). Het resultaat dat de stabiliteit afneemt door het opnemen van meerjaarsgemiddelden is nieuw, in eerdere jaren werden budgetmutaties kleiner of ze bleven even groot. Dat de verklaringskracht van het model toeneemt komt overeen met bevindingen voor model 2021, maar zijn in tegenspraak met resultaten voor 2019. Al met al verschillen uitkomsten met betrekking tot stabiliteit en verklaringskracht dus door de jaren heen.

Tabel 7.6 Uitkomsten met betrekking tot stabiliteit en verklaringskracht verschillen door de jaren heen

Model	Stabiliteit	Verklaringskracht	Opmerkingen
2022	Budgetmutaties nemen toe, zowel objectief als regulier	Kleinere GGAA, kleinere modelafwijking, kleinere herverdeeffecten	Mutaties gebaseerd op actualisatiefase
2021	Budgetmutaties blijven even groot	Kleinere GGAA	Aangepaste set van regionale kenmerken
2020	Budgetmutaties nemen af	Verklaringskracht ongeveer gelijk	
2019	Budgetmutaties nemen af	Verklaringskracht neemt af	

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, Lammers et al. (2020)

Bij deze vergelijking met voorgaande jaren gelden twee kanttekeningen. Allereerst kijken Lammers et al. (2021) op basis van theoretische overwegingen voor model 2021 naar een iets andere set van arbeidsmarktindicatoren - Aandeel WW wordt niet meegenomen en het aandeel studenten juist wel. Verder hebben de resultaten voor eerdere jaren betrekking op de schattingsfase, terwijl herverdeeffecten en budgetmutaties in dit hoofdstuk gebaseerd zijn op het geactualiseerde model.

7.4 Conclusie

Het gebruik van meerjaarsgemiddelden leidt voor model 2022 niet tot grotere stabiliteit. In tegenstelling tot voorgaande jaren nemen de budgetmutaties juist toe. Voor model 2022 resulteert het gebruik van meerjaarsgemiddelden wel in een verbetering van de verklaringskracht. Vooral de GGAA en herverdeeffecten en modelafwijkingen verbeteren ten opzichte van het uitgangsmodel. Omdat het gebruik van meerjaarsgemiddelden niet structureel leidt tot meer stabiele budgetuitkomsten, is het advies om geen meerjaarsgemiddelden op te nemen in model 2022.

Literatuur

- CPB (2019). Alternatieve financiering van loonkostensubsidies. CPB notitie. Den Haag: Centraal Planbureau.
- Galster G. (2012). The mechanism(s) of neighbourhood effects: Theory, evidence, and policy implications. In: M. van Ham e.a., 2012: Neighbourhood effects research - new perspectives (Springer, Dordrecht).
- Jennissen, R., Engbersen, G., Bokhorst, M. en Bovens, M. (2018). De nieuwe verscheidenheid. Toenemende diversiteit naar herkomst in Nederland. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Lammers M., Kroon L., Middeldorp M., Schwarz T. & Muilwijk-Vriend S. (2020). Bijstandsverdeelmodel 2020. Stabieliteit en regionale patronen. SEO-rapport nummer 2020-11
- Lammers M., Kroon L., Schwartz T., Muilwijk-Vriend S., Middeldorp M., Burema F., Woerkens C., Marlet G. (2020). Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2021. Herschatting en verdeling van de budgetten. SEO-rapport nummer 2020-70.
- Lammers M., Muilwijk-Vriend S., Kroon L., Schwartz T., Middeldorp M. (2021). Stabiliteit bijstandsverdeelmodel. Notitie aan SZW en gemeenten. SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.
- Leidelmeijer, K., Marlet, G., Ponds, R., Schulenberg, R., Woerkens, C. van. (2014). Leefbaarometer 2.0: instrumentontwikkeling.
- Marlet, G.A. en van Woerkens, C.M.C.M. (2006). Het model achter de Kanskaart. In: Knol, F., Marlet, G. en Singelenberg J. (2006). De Kanskaart van Nederland. Rotterdam: SEV
- Marlet G., R. Ponds, C. van Woerkens, R. Zwart (2014). Participatie en de klantenkring van gemeenten. Nijmegen: Atlas Research 2014 (VOC Uitgevers)
- Marlet G., Ponds R., Woerkens C. van & Zwart, R. (2016). Individuele en regionale ongelijkheid. Verklaringen voor individuele en regionale verschillen in de kans op bijstand. Utrecht: Atlas Research.
- Muilwijk-Vriend S., Kroon L., Schwartz T., Marlet G., Woerkens C. van & Middeldorp M. (2019). Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2020. Herschatting en verdeling van de budgetten. SEO-rapport nummer 2019-73.
- Soede A. & Versantvoort M. (2014). Verdelen op niveaus. Een multiniveaumodel voor de verdeling van het inkomensdeel van de Participatiewet over gemeenten. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau (SCP).
- Tempelman C., Lammers M., Vriend S. & Smits T. (2016). Verdeelmodel inkomensdeel Participatiewet. Model 2017. SEO-rapport 2016-48, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Tempelman C., Vriend S., Kroon L., Marlet G. & Woerkens C. van (2017). Verfijning bijstandsverdeelmodel 2018. SEO-rapport 2017-29, Amsterdam/Utrecht: SEO Economisch Onderzoek/Atlas Research.
- Tempelman C., Vriend S., Kroon L., Zwart R. & Woerkens C. van (2018). Verdeling van de bijstandsmiddelen 2019. De hoogte van een uitkering nader bekeken. SEO-rapport 2018-51, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

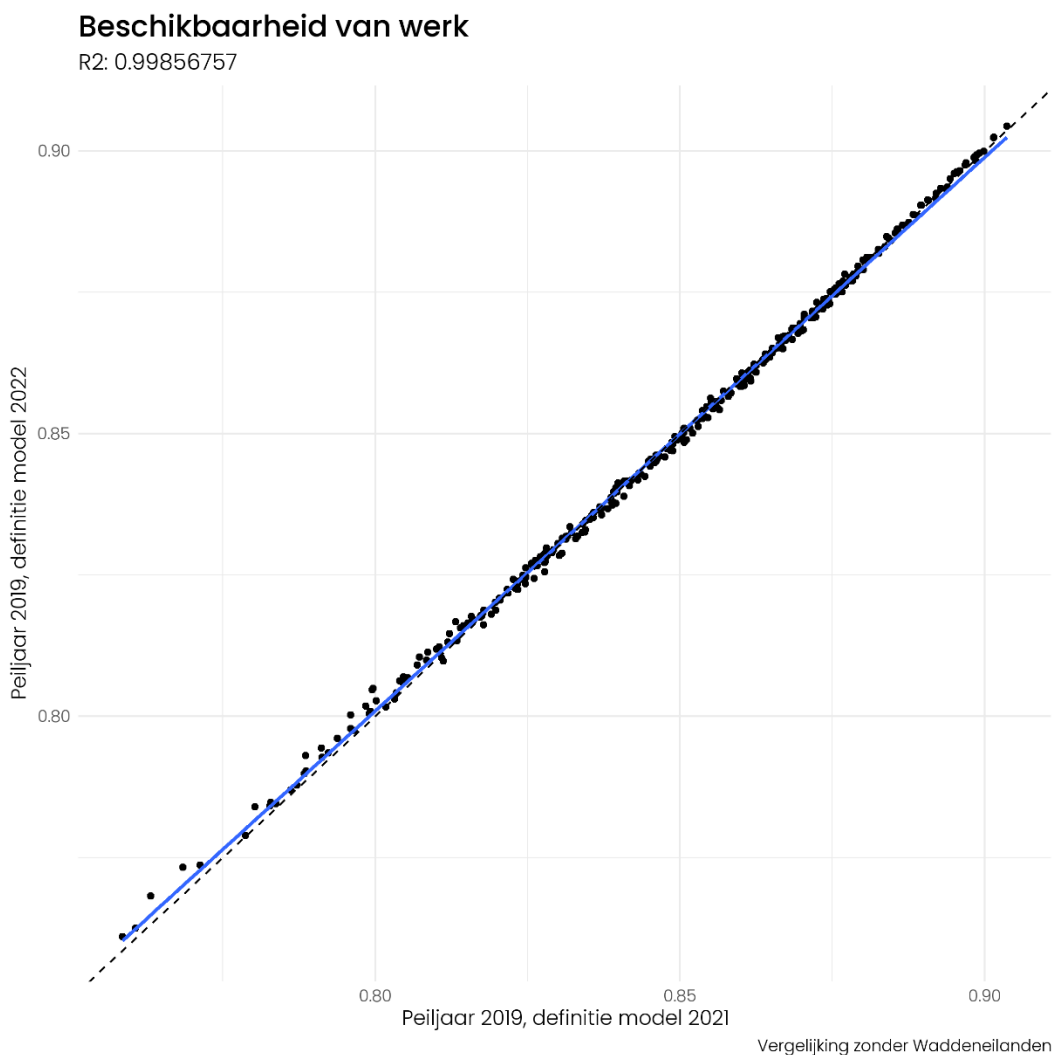
Bijlage A Ontwikkelingen in en onderhoud aan regionale kenmerken

In de regionale kenmerken zijn wijzigingen over tijd zichtbaar, vanwege de conjuncturele ontwikkeling en demografische trends. Daarnaast zijn (CBS-)cijfers herzien. De invloed van die herziening op de scores van een regionaal kenmerk kan worden losgekoppeld van de feitelijke ontwikkeling in het kenmerk. Deze bijlage maakt deze uitsplitsing voor 'beschikbaarheid van werk', 'werken onder niveau' en 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk'. De cijfers in deze bijlage betreffen de scores zoals gebruikt in de schattingsfase van het model.

Beschikbaarheid van werk

De invloed van de herziening van CBS-cijfers op het kenmerk 'beschikbaarheid van werk' is beperkt. Figuur A.1 laat zien dat de score volgens de definitie van model 2021, op peildatum 1 januari 2019, nagenoeg gelijk is aan de score volgens de definitie van model 2022 op diezelfde peildatum. Op de equivalentielijn (de zwarte stippellijn) zijn beide varianten gelijk. De meeste realisaties liggen op of dichtbij de stippellijnen; er zijn dus weinig verschillen tussen beide definities.

Figuur A.1 Onderhoud heeft nauwelijks gevolgen voor de score op 'beschikbaarheid van werk'

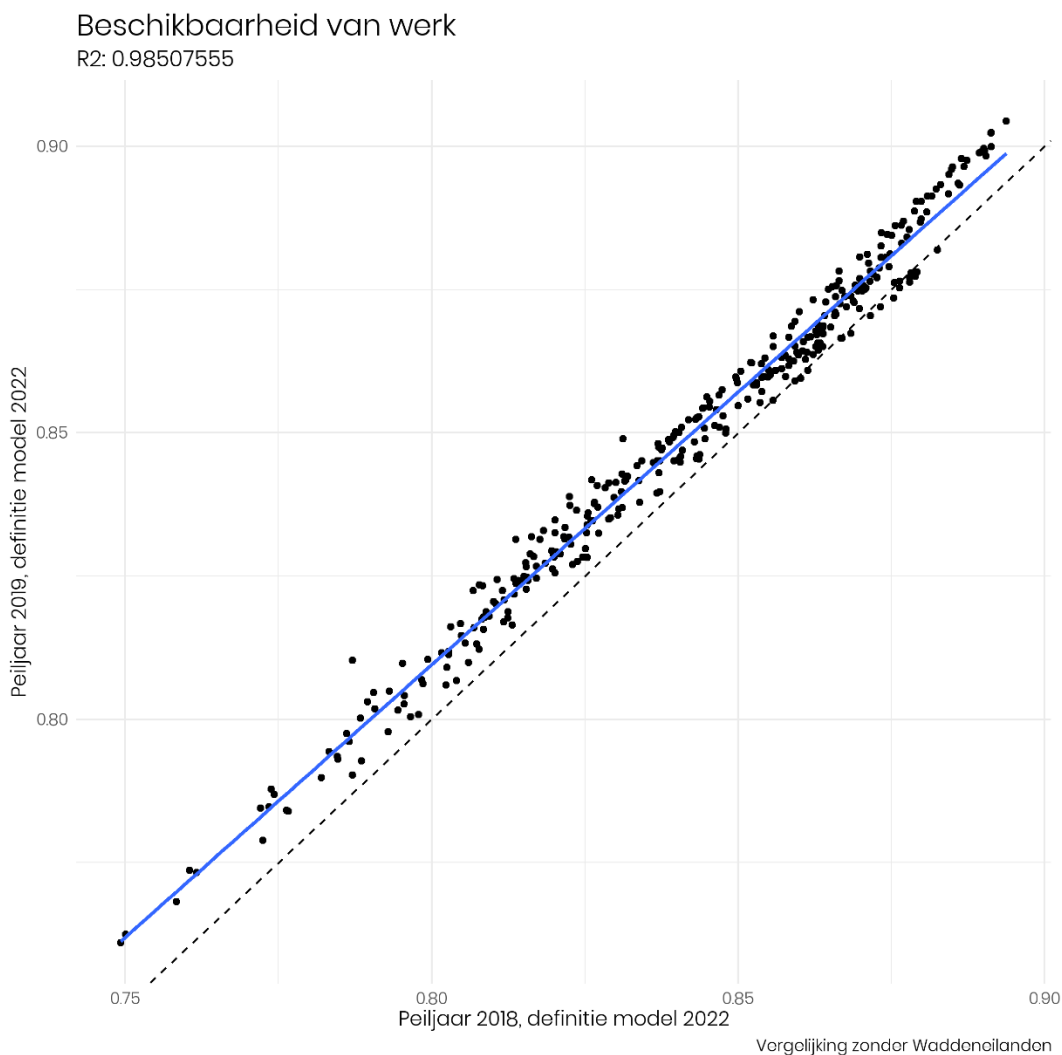

De figuur zet de score op het kenmerk ‘beschikbaarheid van werk’ volgens de definitie van model 2021 af tegen de score volgens model 2022. De peildatum is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de herziening van CBS-cijfers. Voor iedere gemeente, in gemeente-indeling 2019, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

De verschuivingen als gevolg van feitelijke ontwikkelingen zijn groter dan de verschuivingen als gevolg van definitiewijzigingen. In Figuur A.2 zijn de verschuivingen door onderhoud uitgefilterd. De figuur laat dus uitsluitend de feitelijke ontwikkeling over tijd zien. Dan blijkt dat de beschikbaarheid van werk tussen 1 januari 2018 en 1 januari 2019 voor bijna alle gemeenten is toegenomen. De correlatie tussen de scores op beide peilmomenten is groot.

Figuur A.2 De beschikbaarheid van werk neemt toe tussen 1 januari 2018 en 1 januari 2019

De figuur zet de score op het kenmerk ‘beschikbaarheid van werk’ op 1 januari 2018 af tegen de score op 1 januari 2019. De definitie is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de feitelijke ontwikkeling in beschikbaarheid van werk. Voor iedere gemeente, in gemeente-indeling 2019, is de score weergegeven.

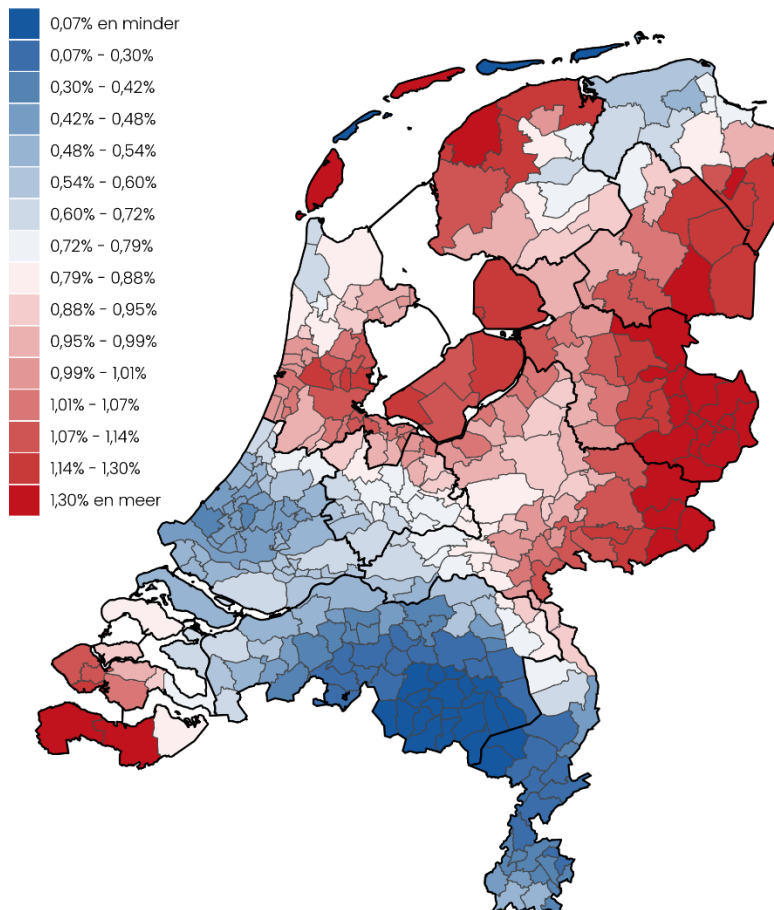
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Figuur A.3 laat de ontwikkeling van de indicator ‘Beschikbaarheid van werk’ zien tussen de schattingsfase van dit jaar en de schattingsfase van vorig jaar. Het procentuele verschil is relatief groot in de noordelijke helft van het land, met uitzondering van Noord-Groningen, en het zuiden van Zeeland, terwijl het verschil relatief klein is in Noord-Brabant, Limburg en Zuid-Holland.

Figuur A.3 De ruimtelijke verdeling van de ontwikkeling in Beschikbaarheid van werk

Ontwikkeling Beschikbaarheid van werk

Procentueel verschil

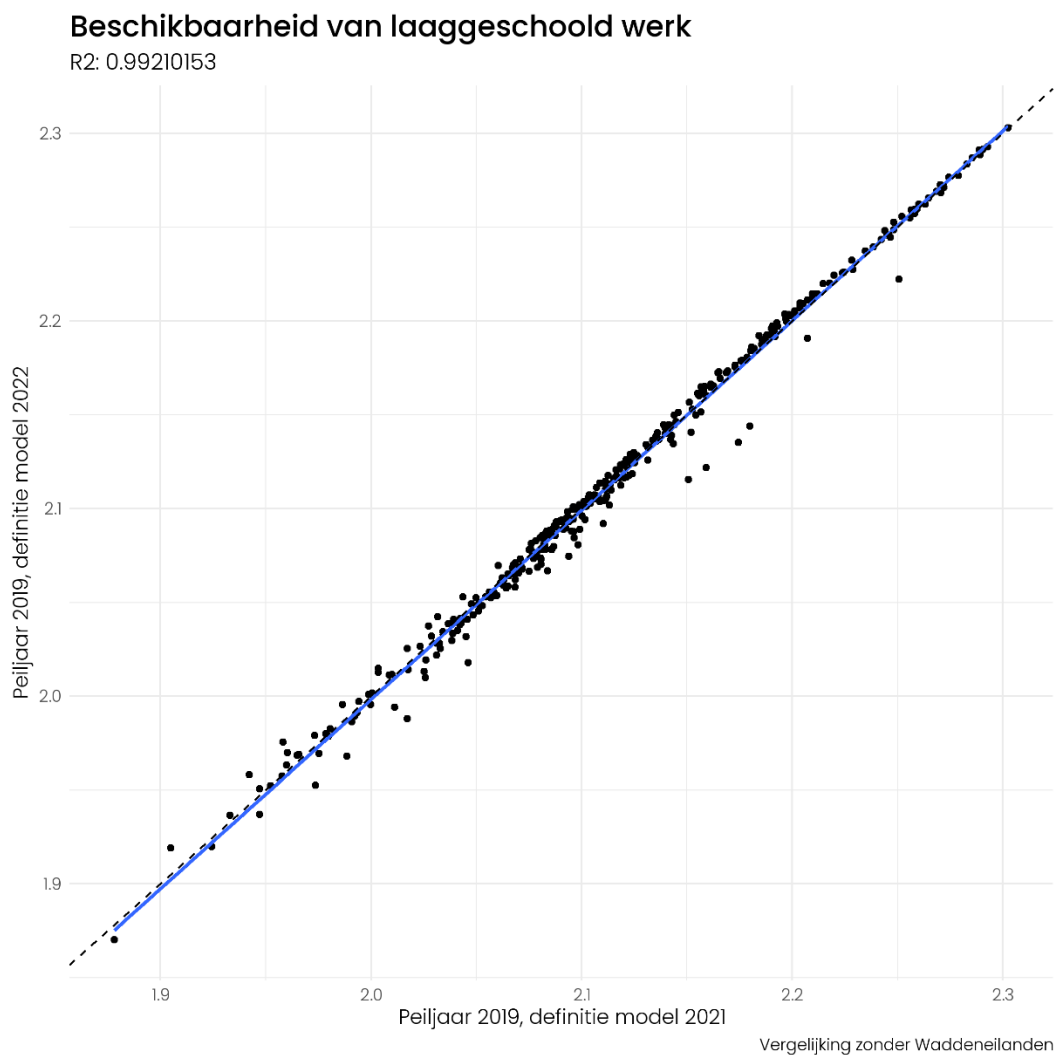
De figuur laat de ontwikkeling van het kenmerk 'beschikbaarheid van werk' tussen de schattingsfase van dit jaar (model 2022 op 1 januari 2019) en de schattingsfase van vorig jaar (model 2021 op 1 januari 2018).

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Beschikbaarheid van laaggeschoold werk

De invloed van de herziening van CBS-cijfers en de correctie in de EBB op het kenmerk 'beschikbaarheid van werk' is beperkt. Figuur A.4 laat zien dat de correlatie tussen de score volgens de definitie van model 2021, op peildatum 1 januari 2019, en de score volgens de definitie van model 2022 op diezelfde peildatum hoog is. De meeste realisaties liggen rond de stippellijn, waar de verschillen beperkt zijn.

Figuur A.4 Onderhoud heeft nauwelijks gevolgen voor de score op 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk'

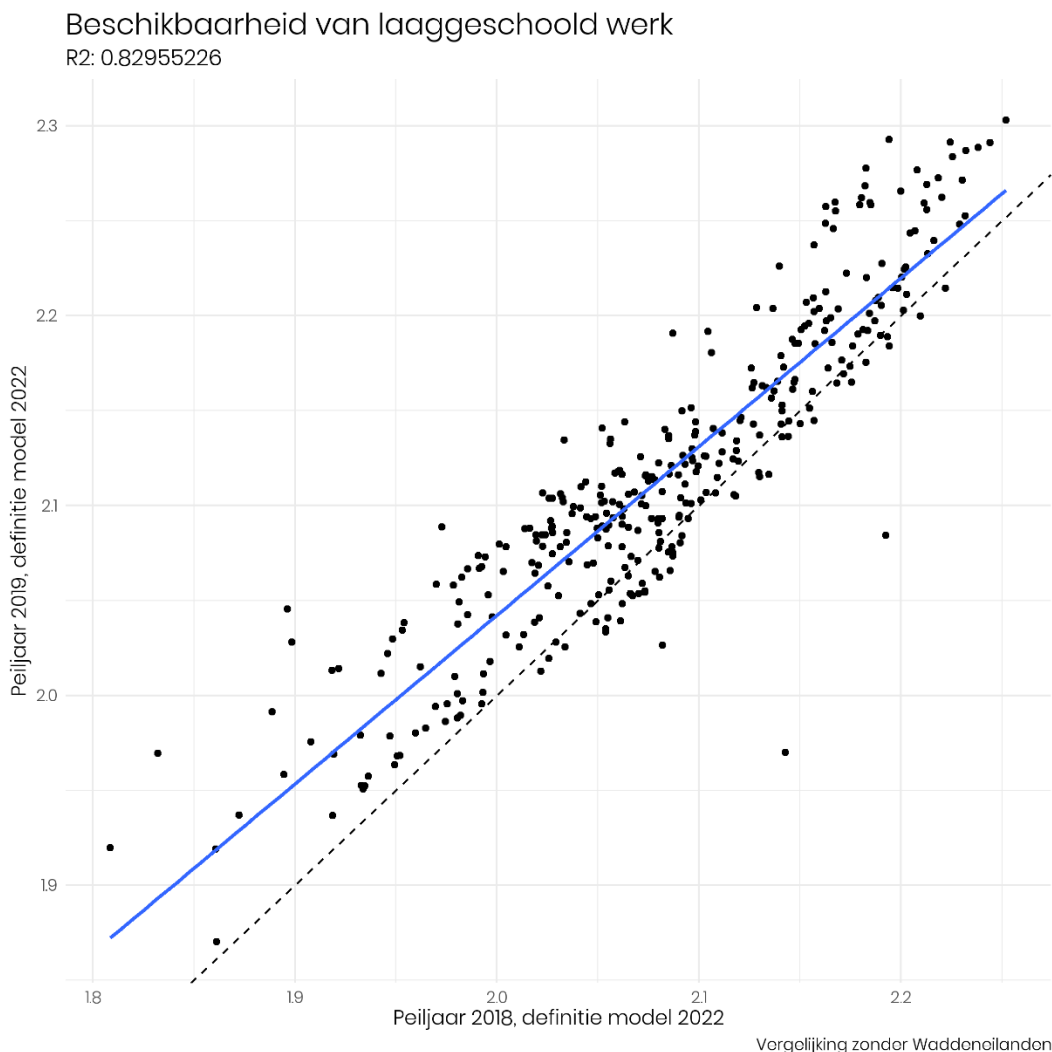

De figuur zet de score op het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' volgens de definitie van model 2021 af tegen de score volgens model 2022. De peildatum is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de herziening van CBS-cijfers. Voor iedere gemeente, in gemeente-indeling 2018, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Ook voor het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' geldt dat de omvang van de verschuivingen als gevolg van onderhoud beperkt is. De verschuiving die samenhangt met een feitelijke verandering, is aanzienlijk groter, zie Figuur A.5.

Figuur A.5 De beschikbaarheid van laaggeschoold werk neemt in het merendeel van de gemeenten toe tussen 1 januari 2018 en 1 januari 2019

De figuur zet de score op het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' op 1 januari 2018 af tegen de score op 1 januari 2019. De definitie is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de feitelijke ontwikkeling in beschikbaarheid van laaggeschoold werk. Voor iedere gemeente, in gemeente-indeling 2019, is de score weergegeven.

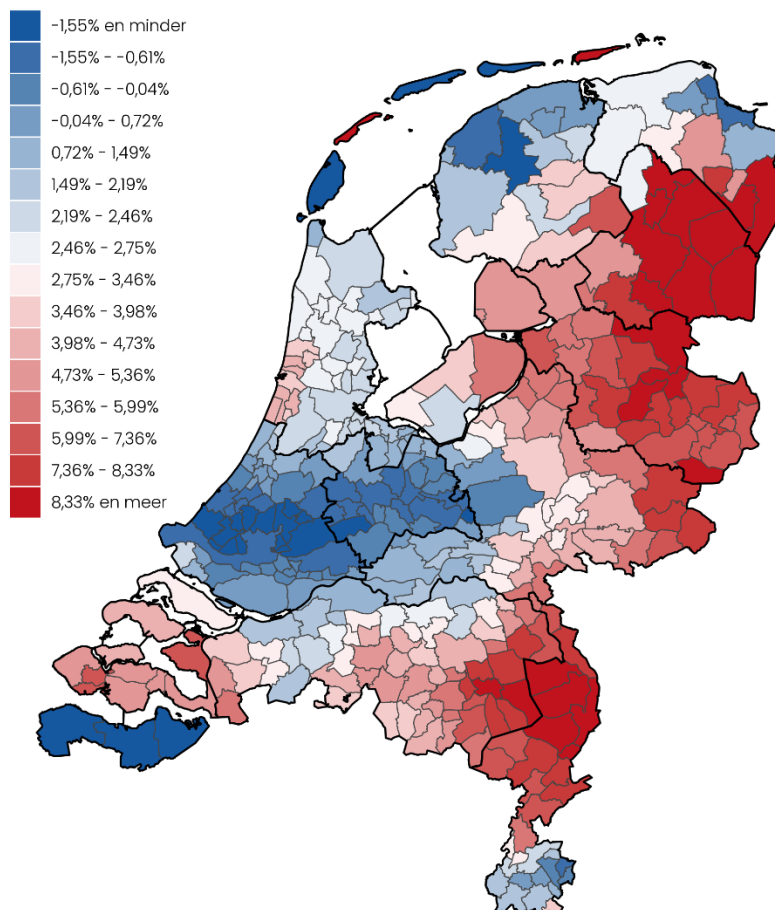
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Figuur A.6 laat de ontwikkeling van de indicator 'Beschikbaarheid van laaggeschoold werk' zien tussen de schattingsfase van vorig jaar en de schattingsfase van dit jaar. De beschikbaarheid van laaggeschoold werk is relatief sterk gestegen in het oosten van het land en het noorden van Zeeland, terwijl de beschikbaarheid relatief zwak is gestegen of is gedaald in de Randstad, het noorden van Friesland en Groningen, het zuiden van Zeeland en Limburg.

Figuur A.6 De ruimtelijke verdeling van de ontwikkeling in Beschikbaarheid van laaggeschoold werk

Ontwikkeling Beschikbaarheid van laaggeschoold werk

Procentueel verschil

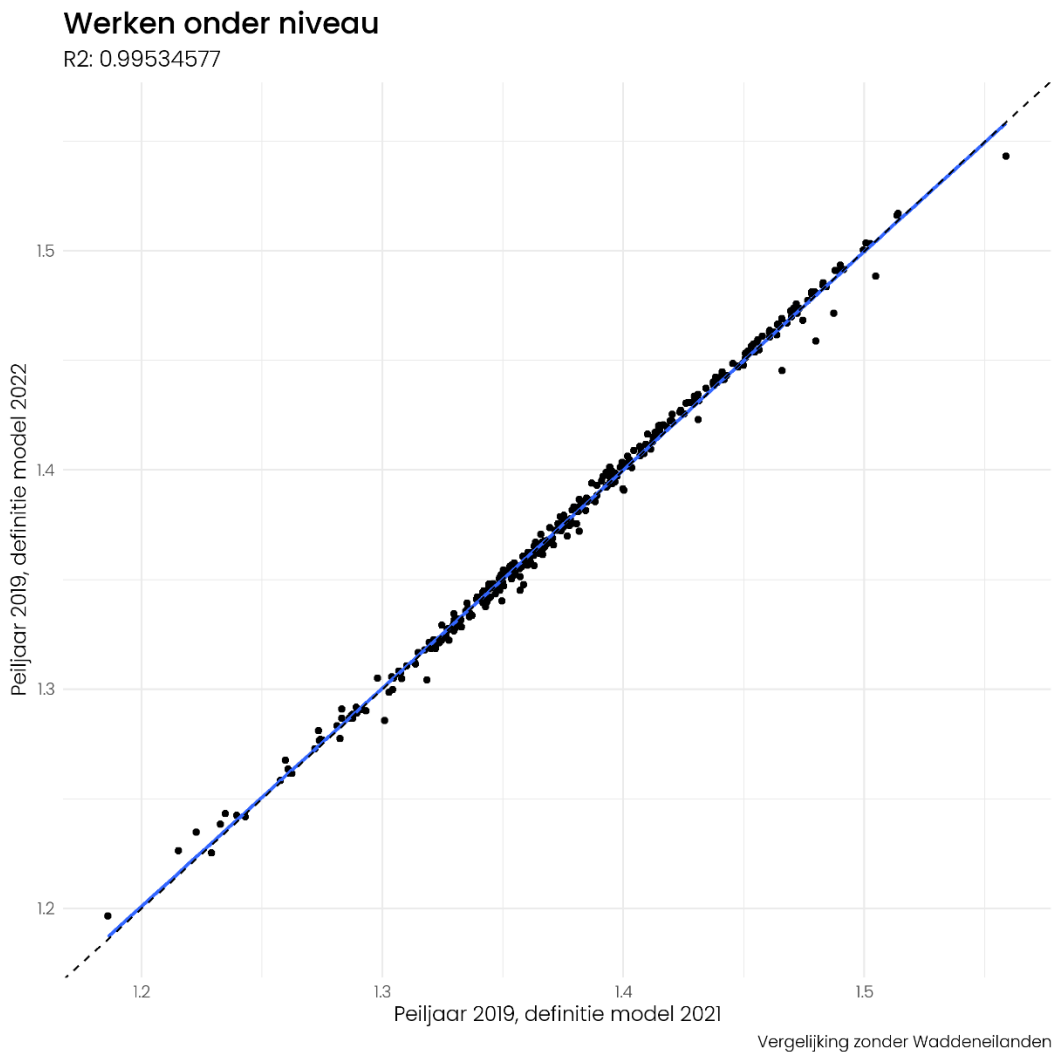
De figuur laat de ontwikkeling van het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' tussen de schattingsfase van dit jaar (model 2022 op 1 januari 2019) en de schattingsfase van vorig jaar (model 2021 op 1 januari 2018).

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Werken onder niveau

De invloed van de herziening van CBS-cijfers en de correctie in de EBB op de scores op het kenmerk 'werken onder niveau' is beperkt. Figuur A.7 zet de score volgens de definitie van model 2021, met peildatum 1 januari 2019, af tegen de score op diezelfde peildatum volgens de definitie van model 2022. Op de stippellijn zijn de scores van beide varianten gelijk. De figuur laat zien dat de meeste realisaties dicht bij de stippellijn liggen en dus weinig verschillen tussen beide definities.

Figuur A.7 Onderhoud heeft nauwelijks gevolgen voor de score op 'werken onder niveau'

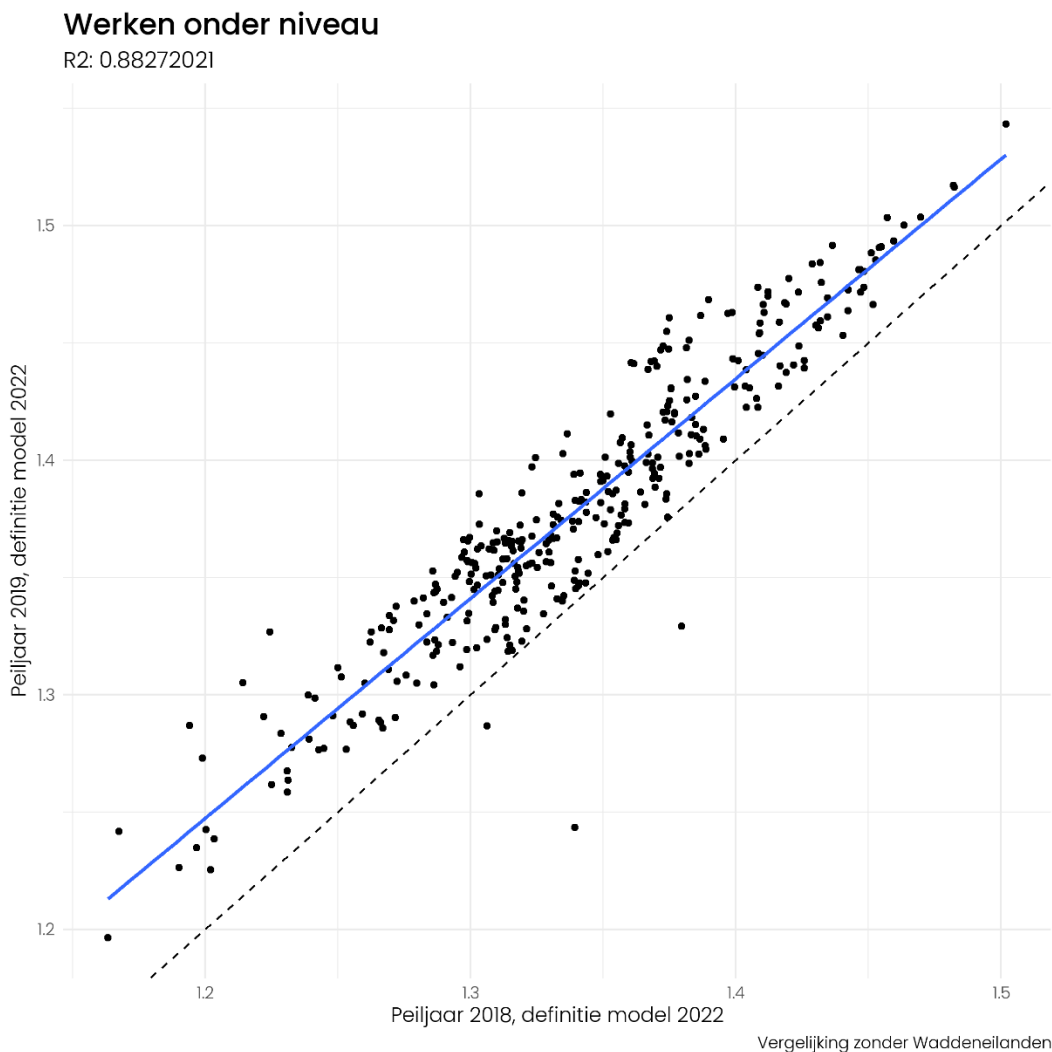

De figuur zet de score op het kenmerk 'werken onder niveau' volgens de definitie van model 2021 af tegen de score volgens model 2022. De peildatum is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de herziening van CBS-cijfers. Voor iedere gemeente, in gemeente-indeling 2019, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Figuur A.8 geeft een beeld van wat feitelijke ontwikkelingen betekenen voor de score op het kenmerk 'werken onder niveau'. Deze figuur is geschoond voor de invloed van de herziening. Opnieuw betekent de stippellijn een gelijke score voor 'werken onder niveau' op 1 januari 2018 en 1 januari 2019. De figuur laat zien dat voor bijna alle gemeenten de score op 1 januari 2019 hoger ligt dan op 1 januari 2018.

Figuur A.8 Het aandeel hoogopgeleiden dat werkt in laaggeschoolde banen neemt toe tussen 1 januari 2018 en 1 januari 2019

De figuur zet de score op het kenmerk ‘werken onder niveau’ op 1 januari 2018 af tegen de score op 1 januari 2019. De definitie is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de feitelijke ontwikkeling in werken onder niveau. Voor iedere gemeente, in gemeente-indeling 2019, is de score weergegeven.

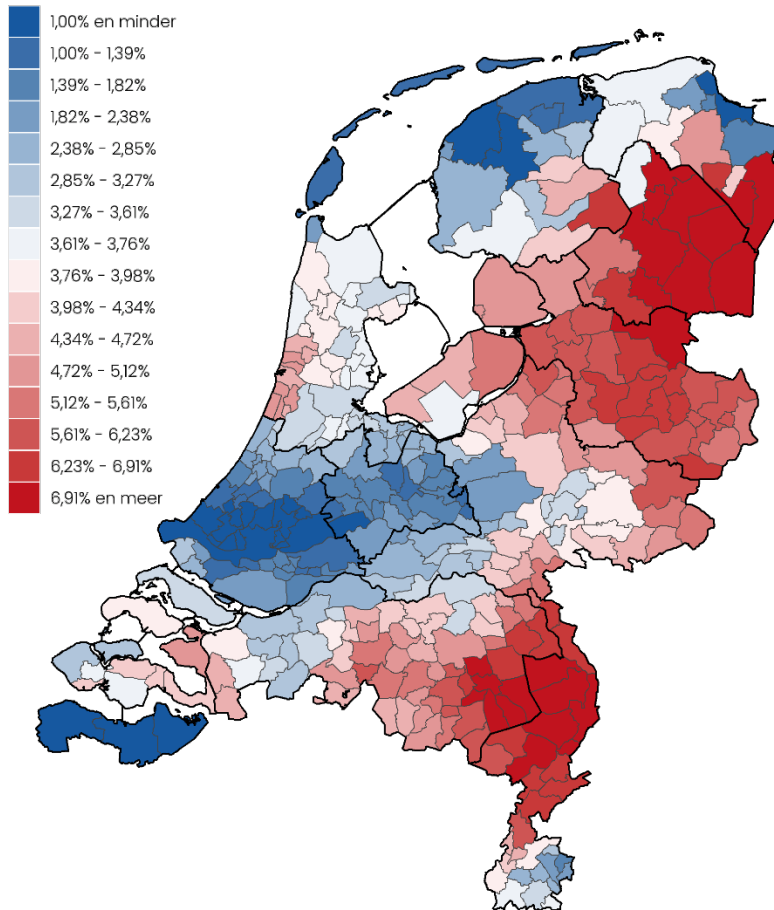
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Figuur A.9 laat de ontwikkeling van de indicator ‘Werken onder niveau’ zien tussen de schattingsfase van vorig jaar en de schattingsfase van dit jaar. Het beeld is vergelijkbaar met ‘beschikbaarheid van laaggeschoold werk’: de indicator is relatief sterk gestegen in het oosten van het land en het noorden van Zeeland, terwijl het relatief zwak is gestegen in de Randstad, het noorden van Friesland en Groningen, het zuiden van Zeeland en Limburg.

Figuur A.9 De ruimtelijke verdeling van de ontwikkeling in Werken onder niveau

Ontwikkeling Werken onder niveau

Procentueel verschil

De figuur laat de ontwikkeling van het kenmerk 'werken onder niveau' tussen de schattingsfase van dit jaar (model 2022 op 1 januari 2019) en de schattingsfase van vorig jaar (model 2021 op 1 januari 2018).

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

Overlast in de buurt

Berekeningswijze Overlast in de buurt

De indicator is een gewogen samengestelde index gebaseerd op enquêtegegevens over overlast door drugsgebruik, overlast door dronken mensen, overlast van jongeren, overlast van omwonenden, vernielingen, bekladdingen, rommel op straat, inbraak in woningen, auto-inbraak en fietsendiefstal. De selectie en weging van de dimensies voor de index volgt uit een objectieve analyse van het feitelijk woongedrag van mensen in een wijk, en geeft aan welke aspecten van leefbaarheid mensen belangrijk vinden en in welke mate (Marlet en Van Woerkens, 2006). De indicator 'overlast in de buurt' wordt bepaald door op het zes-positie-postcodeniveau een schatting te maken van de mate van overlast op elk van de tien bovengenoemde dimensies en deze schattingen te vermenigvuldigen met het gewicht van de dimensie. De indicator is als gewogen gemiddelde op buurtniveau opgenomen in het Bijstandsverdeelmiddel.

De bron voor de overlastindicator is de Veiligheidsmonitor (ministerie van Justitie en Veiligheid en CBS). Dit is een enquête op basis van een steekproef van personen verspreid over heel Nederland. Voor elke Overlast-dimensie (drugsgebruik, dronken mensen op straat, etc.) wordt in eerste instantie op het niveau van (combinaties van) vier-positie-postcodegebieden een schatting gemaakt van het aandeel van de inwoners dat overlast ervaart. De schattingen op niveau van (combinaties van) vier-positie-postcodegebieden worden vervolgens naar het niveau van zes-positie-postcodegebieden 'gedeaggregeerd' met behulp van een deaggregatiemethode. Hiervoor wordt per Overlast-dimensie een statistisch model gebruikt. Elk model relateert het aandeel mensen dat aangeeft overlast te ervaren op de betreffende dimensie aan kenmerken van het gebied waarin die mensen woonachtig zijn. Het gaat om kenmerken van de bevolking en de woonomgeving (zie Tabel A.1). Het deaggregatiemodel 'verdeelt' dus de voorspelde waarde van de Overlast-dimensie binnen combinaties van vier-positie-postcodegebieden. Als gevolg hiervan is de voorspelde overlast in buurten met ongunstige kenmerken groter dan in buurten met gunstiger kenmerken binnen hetzelfde postcodegebied. Deze verdeling heeft weinig invloed op de (gemiddelde) waarde van het kenmerk op hogere schaalniveaus en, daardoor, op de verschillen tussen gemeenten. De postcodegebieden vallen namelijk binnen de grenzen van één gemeente. Het toepassen van de deaggregatiemethode maakt het mogelijk om op een laag schaalniveau (postcodegebieden, buurten) een voorspelling te doen van de mate van overlast, terwijl dit op basis van de enquêtegegevens uit de Veiligheidsmonitor alleen op wijk- en stadsniveau, of zelfs gemeenteniveau zou kunnen.

Onderhoud aan de deaggregatiemodellen

Per overlast-dimensie is een deaggregatiemodel geschat dat kenmerken bevat van de bevolking en de woonomgeving. Voorwaarde voor opname van een kenmerk was dat het goed beschikbaar was, dat de verwachting was dat het in de te voorziene toekomst goed beschikbaar zou zijn en op vergelijkbare wijze geconstrueerd kan worden. Alle variabelen in Tabel A.1 zijn in eerste instantie getest in het model. Vervolgens is het model uitgedund totdat niet langer sprake was van multicollineariteit (i.e. de maximale *variance inflation factor* was kleiner dan 10). Tenslotte is door middel van stapsgewijze selectie het optimale model geselecteerd (op basis van AIC). De modellen zijn geschat door middel van *pooled weighted least squares* op basis van vier peiljaren. In totaal werden voor elk model meer dan 14.400 observaties (op PC4-niveau) gebruikt. De modellen hebben een gemiddelde verklaringskracht (*adjusted r-squared*) van 45%. Dat wil zeggen dat gemiddeld 45% van de variatie tussen vier-positie-postcodegebieden in het aandeel dat overlast ervaart op een overlast-dimensie (dronken mensen op straat, rommel op straat) verklaard wordt door de variabelen in het model.

Tabel A.1 Overzicht van de variabelen die gebruikt zijn voor het bepalen van het deaggregatiemodel van kenmerk Overlast in de buurt

Kenmerk	Bron
Bewoners	
<u>Personen</u>	
aandeel 0 t/m 9 jaar	CBS Microdata
aandeel 10 t/m 19 jaar	CBS Microdata
aandeel 15 t/m 24 jaar	CBS Microdata
aandeel 15 t/m 74 jaar	CBS Microdata
aandeel 65 jaar en ouder	CBS Microdata
<u>Huishoudens</u>	
aandeel eenpersoons	CBS Microdata
aandeel meerpersoons met kinderen	CBS Microdata
aandeel meerpersoons zonder kinderen	CBS Microdata
gemiddelde huishoudensgrootte	CBS Microdata
<u>Niet-werkenden</u>	
aandeel (t.o.v. potentiële beroepsbevolking)	CBS Microdata
aandeel niet-werkende 15 t/m 24 jarigen	CBS Microdata
<u>Bebouwde omgeving</u>	
omgevingsadressendichtheid	Basisregistratie adressen en gebouwen
afstand tot het centrum	Basisregistratie adressen en gebouwen
aandeel woningen	Basisregistratie adressen en gebouwen
aandeel winkels	Basisregistratie adressen en gebouwen
aandeel kantoren	Basisregistratie adressen en gebouwen
gemiddeld oppervlak woningen	Basisregistratie adressen en gebouwen
aandelen naar bouwjaar (voor 1945; 1945 - 1959; 1960 - 1979; 1980 - 1999; 2000 en nieuwer)	Basisregistratie adressen en gebouwen
<u>Arbeidsmarkt</u>	
baanbereikbaarheid	Atlas Research o.b.v. CBS Statline
baanbereikbaarheid voor jongeren	Atlas Research o.b.v. CBS Statline, LISA
<u>Interactie arbeidsmarkt - niet-werkenden</u>	
baanbereikbaarheid bovengemiddeld * aandeel niet-werkenden	Atlas Research o.b.v. CBS Statline, CBS Microdata
baanbereikbaarheid voor jongeren bovengemiddeld * aandeel niet-werkenden 15 t/m 24 jaar	Atlas Research o.b.v. CBS Statline, CBS Microdata, LISA

Bijlage B Gehanteerde normbedragen

Het verdeelmodel houdt bij toekenning van de wettelijke normbedragen per huishouden rekening met de kostendelersnorm die geldt als een woning wordt bewoond door meerdere volwassenen die de woonkosten kunnen delen. Het verdeelmodel rekent met gebruteerde bedragen die door het ministerie van SZW worden aangeleverd. Onderstaande tabel bevat de gehanteerde normbedragen in de schattingsfase, afhankelijk van het huishoudtype, de leeftijd van huishoudleden en het aantal kostendelers. Het betreft normen per 1 januari 2021. De actualisatiefase gaat uit van normbedragen per 1 juli 2021.

Niet alle huishoudleden tellen mee voor de kostendelersnorm. Uitgezonderd zijn:

- jongeren tot 21 jaar;
- kamerhuurders met een commercieel contract (en die een commerciële huurprijs betalen);
- studenten die een opleiding volgen die recht kan geven op studiefinanciering of tegemoetkoming studiekosten;
- studenten die een Beroeps Begeleidende Leerweg volgen (BBL-studenten).

In het verdeelmodel wordt voor iedere (mbo-, hbo- en wo-)student verondersteld dat zij geen kostendeler zijn. Dat geldt dus ook voor BBL-studenten. Ook jongeren tot 21 jaar tellen niet mee als kostendeler. Er is geen informatie beschikbaar over commerciële kamerhuur, deze mensen worden dus in het verdeelmodel geteld als kostendeler (als zij 21 jaar of ouder en geen student zijn).

Huishoudleden die de AOW-leeftijd hebben bereikt, vallen niet meer onder de verantwoordelijkheid van de gemeente, maar tellen wel als kostendeler.

Tabel B.1 Gehanteerde normbedragen, 1 januari 2021

	% t.o.v. wettelijk minimum loon	Netto norm per maand	Netto norm per jaar	Bruto norm per jaar
Normen voor 21-plussers				
Referentie WML	100,00%	€ 1.536,34	€ 18.436,08	€ 20.289,15
Aantal kostendelers - 1	70,00%	€ 1.075,44	€ 12.905,28	€ 16.006,55
2	50,00%	€ 768,17	€ 9.218,04	€ 10.144,58
3	43,33%	€ 665,75	€ 7.989,00	€ 8.190,65
4	40,00%	€ 614,54	€ 7.374,48	€ 7.374,48
5	38,00%	€ 583,81	€ 7.005,72	€ 7.005,72
6	36,67%	€ 563,32	€ 6.759,84	€ 6.759,84
7	35,71%	€ 548,69	€ 6.584,28	€ 6.584,28
8	35,00%	€ 537,72	€ 6.452,64	€ 6.452,64
9	34,44%	€ 529,18	€ 6.350,16	€ 6.350,16
10	34,00%	€ 522,36	€ 6.268,32	€ 6.268,32
Jongerennormen (21-)				
Alleenstaande (ouder)		€ 265,49	€ 3.185,88	€ 3.185,88
Paar, beide partners 21-, zonder kind		€ 530,98	€ 6.371,76	€ 6.371,76
Paar, één 21+, zonder kind		€ 1.033,66	€ 12.403,92	€ 12.403,92
Paar, beide partners 21-, met kind		€ 838,25	€ 10.059,00	€ 10.059,00
Paar, één 21+, met kind		€ 1.340,93	€ 16.091,16	€ 16.561,20
Normen paren (met 21- partner) als er kostendelers zijn, o.b.v. art. 22a, lid 3 Pw				
	Indien extra aantal kostendelers			
Paar, één 21+, met kind	0	€ 1.340,93	€ 16.091,16	€ 16.561,20
	+1	€ 1.340,93	€ 16.091,16	€ 16.561,20
	+2	€ 1.238,51	€ 14.862,12	€ 14.862,12
	+3	€ 1.187,30	€ 14.247,60	€ 14.247,60
	+4	€ 1.156,57	€ 13.878,84	€ 13.878,84
	+5	€ 1.136,08	€ 13.632,96	€ 13.632,96
	+6	€ 1.121,45	€ 13.457,40	€ 13.457,40
	+7	€ 1.110,48	€ 13.325,76	€ 13.325,76
	+8	€ 1.101,94	€ 13.223,28	€ 13.223,28
	+9	€ 1.095,12	€ 13.141,44	€ 13.141,44
Paar, één 21+, zonder kind	0	€ 1.033,66	€ 12.403,92	€ 12.403,92
	+1	€ 1.033,66	€ 12.403,92	€ 12.403,92
	+2	€ 931,24	€ 11.174,88	€ 11.174,88
	+3	€ 880,03	€ 10.560,36	€ 10.560,36
	+4	€ 849,30	€ 10.191,60	€ 10.191,60

	% t.o.v. wettelijk minimum loon	Netto norm per maand	Netto norm per jaar	Bruto norm per jaar
	+5	€ 828,81	€ 9.945,72	€ 9.945,72
	+6	€ 814,18	€ 9.770,16	€ 9.770,16
	+7	€ 803,21	€ 9.638,52	€ 9.638,52
	+8	€ 794,67	€ 9.536,04	€ 9.536,04
	+9	€ 787,85	€ 9.454,20	€ 9.454,20
Afwijkende normen paren o.b.v. art. 24 Participatiewet				
rechthebbende 21+ met of zonder kinderen		€ 768,17	€ 9.218,04	€ 10.144,58
rechthebbende 21- zonder kind		€ 265,49	€ 3.185,88	€ 3.185,88
rechthebbende 21- met kind		€ 419,13	€ 5.029,56	€ 5.029,56

De tabel bevat bedragen per persoon. Bij een huishouden met drie kostendelers geldt een bedrag van € 8.190,65 per persoon, dus 3*€ 8.190,65 voor het gehele huishouden. WML is wettelijk minimumloon.
 Bron: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Bijlage C Exacte gewichten uit de schattingsmodellen

Het bijstandsverdeelmodel voor 2022 bestaat uit een model dat de kans op bijstand schat (de volumecomponent) en een model dat de hoogte van de uitkering schat (de prijscomponent). De schattingsgewichten met zeven cijfers achter de komma worden gebruikt om voorspellingen op het geactualiseerde analysebestand te maken. Tabel C.1 en Tabel C.2 laten deze schattingsgewichten zien, voor respectievelijk de volumecomponent en de prijscomponent van het model.

Tabel C.2 Schattingsgewichten volumecomponent model 2022

Model 2022 - Volumecomponent	
Aanbodkant	
Alleenstaande	referentie
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	1,1905267
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	0,5940683
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	0,1626160
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	-0,2116144
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	-0,2037383
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	-0,1364195
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	-0,5329993
Eenouder-vader, jongste kind 18+	-1,1490816
Paar, jongste kind 18-	-1,0685626
Paar, jongste kind 18+	-1,6863031
Paar zonder kinderen	-1,1362262
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,7225940
Overig huishouden	0,1867166
Leeftijd 18 tot 20 jaar in huishouden	referentie
Leeftijd 20 tot 25 jaar in huishouden	1,2528561
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	1,8562159
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	2,0714484
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	2,4126278
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	2,9694636
Corporatiewoning	1,6348696
Standplaats	1,5963343

Model 2022 - Volumecomponent

Geen migratieachtergrond in hh	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Turks) in hh	0,1195801
Migratieachtergrond (Surinaams) in hh	0,1807607
Migratieachtergrond (Antilliaans) in hh	0,2906854
Migratieachtergrond (Marokko) in hh	0,4135859
Migratieachtergrond (Ghana) in hh	-0,0669183
Migratieachtergrond (Somalië of Eritrea) in hh	1,6573893
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,7768944
Migratieachtergrond (Afghaans) in hh	1,1158653
Migratieachtergrond (Irakees) in hh	1,2104156
Migratieachtergrond (Syrisch) in hh	2,6487248
Migratieachtergrond (Iraneees) in hh	0,8209546
Migratieachtergrond (Chinees) in hh	-0,3019490
Migratieachtergrond (Indiaas) in hh	-0,8997520
Migratieachtergrond (Overig niet-westers) in hh	0,0951375
Migratieachtergrond (voormalig Joegoslavisch) in hh	0,4033980
Migratieachtergrond (voormalig Sovjet-Unie) in hh	0,1964497
Migratieachtergrond (Overig westers) in hh	-0,5441061
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>
Lage HCI in huishouden	0,9602136
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-2,0178397
(V)SO/PrO in huishouden	0,8571169
Zorgkosten boven de € 50.000 in hh	0,4998127
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,9279501
Gebruik medicijn tegen verslaving in hh	0,3870484
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,4007344
Gebruik medicijn tegen psychose in hh	0,6313214
Gebruik minder dan 4 medicijngroepen in hh	<i>referentie</i>
Gebruik 4 tot 6 medicijngroepen in hh	0,2020848
Gebruik 6 tot 8 medicijngroepen in hh	0,3972425
Gebruik 8 of meer medicijngroepen in hh	0,5660089
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	0,0368397
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1489332
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,4840862

Model 2020 - Volumecomponent	
Niet-rechthebbenden	
Alleenstaande, vermogen boven € 5.000	-2,1072862
Alleenstaande, vermogen tot en met € 5.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7659622
Paar, vermogen boven € 10.000	-1,9028824
Paar, vermogen tot en met € 10.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7246200
Student (mbo/hbo/wo) in huishouden	-2,0105571
WW-uitkering in huishouden	-1,2176796
AO-uitkering (15%-80% of onbekend) in huishouden	-4,3966736
AO-uitkering (80%-100%) in huishouden	-4,6292901
ANW-uitkering in huishouden	-6,0400827
Ziektebewaaring, wachtgeld of overige uitkering in huishouden	-1,8890344
Pensioenuitkering in huishouden	-0,5630853
Vraagkant	
Werken onder niveau in gemeente	1,6159724
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	-0,2301697
Aandeel WW in beroepsbevolking van gemeente	4,1225432
Beschikbaarheid van werk in gemeente	-9,3370019
Buurteffecten	
Aandeel bbv in een buurt waar werken niet de norm is in gemeente o.b.v. 6-ppc gebieden	2,0983396
Overlast in de buurt	1,2829969
Constante	0,4605315

Tabel C.3 Schattingsgewichten prijscomponent model 2022

Model 2022 - Prijscomponent	
Aanbodkant	
Alleenstaande, eenoudervader	referentie
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	-0,2535198
Eenouder-moeder, jongste kind 5+	-0,4371640
Paar met kinderen	-0,6454817
Paar zonder kinderen of overig huishouden	-0,7565102
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,4080909
Leeftijd 18 tot 25 jaar in huishouden	referentie
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	-0,1437295
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	-0,5705982
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	-0,6263783

Model 2022 - Prijscomponent	
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	-0,5013936
Corporatiewoning of standplaats	0,0808523
Geen, westerse of overig niet-westerse migratieachtergrond in hh	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Turks) in hh	0,1198723
Migratieachtergrond (Surinaams) in hh	0,0942810
Migratieachtergrond (Marokko) in hh	0,1945883
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,1856442
Migratieachtergrond (Midden-Oosten) in hh	0,3197918
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>
Lage HCI in huishouden	0,5234791
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-0,5878208
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,1321739
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,0457170
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1049860
Andere uitkering	
WW-uitkering in hh	-1,2915584
AO-uitkering (15-80%) in hh	-2,4421823
AO-uitkering (80-100%) in hh	-3,1172788
ANW-uitkering in hh	-1,9568610
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	-1,2785331
Pensioenuitkering in hh	-1,1639344
Loonkostensubsidie	
Indicator LKS	-2,0327935
Vraagkant	
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	1,2654809
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk in gemeente	-0,2061327
Buurteffecten	
Overlast in de buurt	0,4362833
Constante	2,5883808

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS microdata

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2021-85
ISBN 978-90-5220-148-1

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2021 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit magazine te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit magazine mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roeterstraat 29
1018 WB, Amsterdam

+31 20 525 1630
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl